

ДІЛО

виходить щодня вранці.

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ
Львів, Ринок Ч. 10. II. ПОВ.
Телефон Редакції й Адм.: 223-41
Телефон Друкарні 229-28
Адреса для телегр.: Діло Львів
Коато: П. К. О. Львів 504 060.
Банку Чеських Лейок.
Прага „Діло“.
Рукописів не звертаємо.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно (з книжкою) . 5.00 зол.
Чвертьрічно . . . . . 15.00 „
Піврічно . . . . . 30.00 „
Річно . . . . . 60.00 „
В АМЕРИЦІ 1.50 ДОЛ. у ЧЕ-
ХОСЛОВАЧЧИНІ 30 КОР. Ч.
У ВСІХ ІН. КРАЯХ 7.50 ЗОЛ. П.
ОДИН ПРИМІРНИК 20 СОТ.

ВСІ ТОЧНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ ДІСТАЮТЬ ЩОМІСЯЦЯ БЕЗПЛАТНО
КНИЖКУ 6-НИ „ДІЛО“ В ОБЕМІ 10—15 АРКУШІВ ДРУКУ.

Д-Р КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ.

Як радили наші старші громадяни 1879 р., чи приступити до видавництва „Діло“.

У 1879 році прийшов був такий час, коли наше громадянство забажало партійної згоди, бо в тому самому році зазнав наш нарід великої невдачі при виборах до австрійського парламенту, яку записав на рахунок нездатної політики попередніх посаів, як також на рахунок партійного роз'єднання.

Тому в нашому громадянстві у Львові і в краю проявилось було змагання до спільної політичної організації у політичному Товаристві „Ради руської“ у Львові, що тоді було в руках русифікованих русифілів: о. Теофіля Павликова, колишнього посла і пароха Успенської церкви, Бенедикта Пляшанського, редактора „Слова“, і д-ра Івана Добрянського, адвоката у Львові, — трох найавантюристичніших тоді львівських політиків русифікованого (русифілівської) партії.

Перший акт партійного об'єднання мав наступати на загальних зборах „Ради руської“ у Львові, в дні 18. листопада 1879 року, коли мали прийти в членів кількадесят українців народовецької партії, — але до цього не дійшло, бо виступили „Ради руської“ прийняв тільки двох „батьківщинських“ нових членів, а зголошення давших кількадесят членів українців відкинуто. Ці загальні збори не взяли теж на увагу виступу, який мотивував на тих зборах проф. Юліан Романчук. Той пам'ятний акт відмови з боку русифілів старорусинів виказав, що порозуміння з тими людьми неможливе та він став товчком до самостійної політичної організації до української народовецької партії.

Початок зробив Юліан Романчук, що почав виласну руку видавати з 1. жовтня 1879 р. політичний популярний тижневик для народу: „Батьківщину“ та підніс гасло: до праці для свого руського народу, до згоди і єдності всіх русинів. До оснування нашої „Батьківщини“ прийшло в таких обставинах, що о. Іван Наумович, незвичайно талановитий популярний письменник, що з польонофілією перекинувся в русифілізм, почав іще у 1871 році видавати в Коломиї тижневик для народу: „Наука“, яка розбудила була велике зацікавлення між нашим селянством та привадила наш нарід до русифілізму. А наші „Батьківщини“ мала відкрити очі масам українського народу і привернути їх до українства. І це вдалося Романчукові. „Батьківщина“ одразу сподобалась на селі, бо вона порушувала важкі справи, що живо цікавили нарід і тоді як по появі перших чисел зачала випереджувати „Науку“ о. Івана Наумовича.

Але нам треба було конче ще політичного часопису для нашої інтелігенції, що своєю посією міг би відвернути її від русифілівського „Слова“, яке виходило тоді під редакцією Бенедикта Пляшанського двічі в тиждень.

Над цією важною справою радили наші старші українські громадяни у Львові, на „Руській Бесіді“, в місяці грудні 1879 року, щоб політичний орган народної української партії, бо без цього не могла обійтись формація політичної партії. Ці наради старших дуже захопили були нас молодших громадян: студентів українського університету. Ми зрозуміли це достойне змагання громадянської думки, переймалися ним і з дня на день викикували неспокійно вислід цієї наради, — виключаючи в наших молодечих обговореннях можливість, щоб ця думка не здійснилась.

Справа не була проста й легка і тому ті наші старші громадяни були довгі й мо-

рочливі: важко було ставити перші кроки на шляху української політичної диференціації та модерного оформлення. Кожний крок вимагав доброї застанови.

Зокрема Володимир Барвінський доказував конечність виступити з теоретичного і літературного становища на політичне поле реальної політики, бо час нагальний і не можна далі ждати, — а розсудливий чоловік з народовецької партії Володимир Навроцький не радив пускати на бистру воду політики, бо добував небезпеку у малій освіті нашої інтелігенції в Галичині. Володимир Барвінський переміг смілою політичною думкою, що саме тому треба провідного політичного органу, щоб національну ідеологію утвердити в нашої інтелігенції, та щоб опанувати думку нації і поширити її пізніше в народних масах.

До цього сміливого і логічного підходу до справи в основі приступили наші передові громадяни у Львові і поладнали їм так, що мали придбати людей до редакції суто політичного органу, який мав виходити кілька разів у тиждень і відтак перейти на щоденник, далі придбати засоби матеріяльні, себто передплатників в мінімальному числі шістьсот осіб.

В справі редакції політичного органу сказав Володимир Барвінський, що він покине адвокатську канцелярію і на початок буде робити безплатно редагувати цю газету та добре собі на співробітника: Івана Белея, що тоді видавав з Іваном Франком дефіцитивий місячник „Світ“. Та ці сили не вистачали, і тому, щоб рятувати справу, приступив з безплатною поміччю до редакції проф. Юліан Романчук, хоч тоді видавав уже „Батьківщину“, — за ним приступив теж проф. Анатоль Вахнянин, далі проф. Михайло Подолінський до перекладів найзнаменитіших повістей і професор д-р Юліан Целевич до статей про закордонну політику. Так зложили вони плян редакції, щоб видавати орган „Діло“.

Ще одна перепона заступила тоді була їм дорогою, коли проф. д-р Олександр Огоновський звернув увагу на фонди, за які треба видавати „Діло“, бо ж на передплату не можна багато рахувати. Будуть значні видатки, може і втрати, та чим покрити те все і хто цим займеться? При добрій волі і цю перепону поборолі наші старші громадяни. Зголосився ще один професор: Дам'ян Гладилонич і піднявся безплатно вести адміністрацію і касу „Діла“. А щоб підпомагати видавництво, зібрані заснували спілку видавництва „Діла“, куди ввійшло кількадесят передових українських громадян, що мали влатити по 50 золотих на уділ. Між тими першими співниками „Діла“ найштовхався о. посол Стефан Качала з Шельпака, що як меценат значними грошми матеріяльно підтримував у перших роках це видавництво.

Редакцію й експедицію „Діла“ приміщено побіч „Руської Бесіди“, у двох кімнатках, на першому поверсі від вулиці Краківської.

Від таких починів зачалось велике діло.

Між нами, молодшими громадянами, вистяка, що буде виходити наше „Діло“, викликала незвичайну радість. Ми були навіть горді тим, що українці Галицької Землі поставили свій незалежний політичний орган. На русифілівське „Слово“ є наше „Діло“, щоб твердим ділом показати, що живе український нарід і виборе собі крашу долю, — казали ми, молоді і вже

думали над тим, що требаб нам далі робити. Між іншим я постановив виладити у правній формі первісну умову спілки видавництва „Діла“.

Тимчасом треба було їхати домі, щоб приготувати наших батьків на передплату „Діла“. Тут було спершу недовіря й упередження, — звідки взялося „Діло“, чи не за польські гроші? Ми молодші мусіли завзято виказувати потребу цього органу, спорити і пропагувати, — заки наші батьки розпрощалися з русифілівським „Словом“ і перейшли на своє „Діло“, що появилось 1. січня 1880. року, спершу тричі в тиждень, та 2. січня 1888. року ст. ст., себто 14. січня 1888 почало появлятись як щоденник. Тому рівно 50 літ.

Зміст:

1. Д-р Кость Левицький: ЯК РАДИЛИ НАШІ СТАРШІ ГРОМАДЯНИ 1879 Р., ЧИ ПРИСТУПИТИ ДО ВИДАВНИЦТВА „ДІЛО“.
2. Д-р Дмитро Левицький: В 50-ЛІТТЯ „ДІЛА“ ЯК ЩОДЕННИКА.
3. О. Дам'ян Лопатинський: ВІД V-ОЇ ГІМНАЗІЙНОЇ ПРИ „ДІЛО“.
4. І. Кедрин: ЧАСОПИС, ЙОГО ВИДАВЕЦЬ ТА РЕДАКТОР. Життя споминів і рефлексій.
5. Ів. Німчук: НА СЛУЖБІ РІДНІЙ СПРАВІ.
6. І. Кришакевич: „ДІЛО“ ПЕРЕД ПІВСТОЛІТТЯМ. (Хроніка 1888 р.).
7. Вол. Дорошенко: ЗАСЛУГИ „ДІЛА“ ДЛЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ. (Зирк у минуле).
8. М. Рудницький: КІЛЬКА ШРУБОК У МАШИНІ „ДІЛА“ (або: Як ми мучимось?). Фейлетон.
9. Ол. Кузьма: ХТО ВОНИ БУЛИ? Ревія редакторів і співробітників „Діла“.
10. О. Болдирюк: ТОДІ І СЬОГОДНІ. Чого можна довідатись з першого числа першого українського щоденника зперд п'ятидесяти літ.
11. Проф. С. Русова: ДЕЩО З ДАВНЬОГО МИНУЛОГО.
12. Д-р Олександр Надрага: ЗА ЗОЛОТУЮ НИТКУ МОЛОДОСТІ. Фейлетон.
13. Василь Сімович: „ДІЛО“. (Спогад із дитячих та гімназійних років).
14. Олена Сіменович-Кисілевська: „ДІЛОВІ“ В АЛЬБОМІ (З нагоди його 50-ліття, як щоденника).
15. Д-р Степан Баран: ЗПЕРЕД ТРИНАДЦЯТЬ КІЛЬКОХ ЛІТ.
16. Конст. Малицька: ДОРІЖКОЮ СПОГАДІВ.
17. Д-р Іван Коляч: З МОЇХ СПОМИНІВ ПРО „ДІЛО“. Один „надзвичайний“ передплатник.
18. Марія Сокал: У НЬЮЙОРСЬКОМУ КІТЛІ. Фейлетон.
19. Ст. Сіропалоко: ЯК Я СТАВ ЧИТАЧЕМ І СПІВРОБІТНИКОМ „ДІЛА“. (Уривки зі спогадів).
20. Андрій Жук: ПЕРШИЙ РАЗ У ЛЬВОВІ І В РЕДАКЦІЇ „ДІЛА“. (Уривок із спогадів).
21. О. Андрій Пеленський: У ЛЬВОВІ ПЕРЕД ПОЯВОЮ „ДІЛА“.
22. З СІРОЇ НЕВДАЧНОЇ ПРАЦІ: Михайлина Косач: Тільки цифри та адреси. Стефанія Нидза: 43 роки в експедиції.
23. ЛИСТ ЗПЕРЕД ПІВСТОЛІТТЯ. Характеристика українських діячів у Перемислі в часах появи „Діла“.
24. ВЕЛИКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД НЕ ЗАЛОМИТЬСЯ. Промова голови УПР посла В. Мудрого на комісії закордонних справ союму 12. II. 1938.
25. 15 НАЙСТАРШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ДІЛА“.
26. АПАРАТ „ДІЛА“ У СІЧНІ 1938 Р.
27. З ПОЛЬСЬКИХ СПРАВ.
28. ВІСТІ ЗІ СВІТА.
29. Галактіон Чпка: СКОК У МАЙБУТНЄ. Фейлетон.
30. НОВИНКИ.
31. ЗАГАЛЬНИЙ ЗІЗД РІДНОЇ ШКОЛИ.
32. ОСТАННІ ВІСТІ.
33. З СУДОВОЇ САЛІ.
34. СПОРТ.
35. НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ.
36. ТЕАТРИ. — КІНА. — РАДІО.

тайна успіху високої класи

PHILIPS Super 4-38A

супергетеродина

7 стробів обводів

при загартуванні 24 на 15 рт. по 24 "мис."

за готівку 340

Д.Р. ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ.

В 50-ліття „Діла“ як щоденника.

Про значіння „Діла“ в розвитку нашого національного відродження писати не потрібно. Воно всім ясне і знає. Повних 50 літ одиниці щоденник на всіх українських землях по цей і той бік Збруча — „Діло“ творило й оформлювало не тільки національно-визвольну ідеологію, але теж давало почин до повстання і розвитку всіх класів нашого національного життя на полі політичній, культурній, господарській і спортивній. Найкращий, найбільш активний елемент українського громадянства гуртувався біля „Діла“, в „Ділі“ працювали від 58 літ усі найкращі ідеологи нашого національного відродження і то навіть без огляду на те, до якого політичного табору вони належали. Достить сказати, що перед війною працювали довший час побіч себе Євген Левіцький і Вацв. Будзинівський, Василь Панейко, Михайло Ловинський, Ярослав Веселовський, Леонтин Цетельський і Володимир Охримович — люди з різними світоглядом, різними темпераментами, однак всі вони були без сумніву найсильнішими інтелектами цього часу і хоча не стояли на чолі політичної верхівки, не лише творили ідеологію нашого відродження, але і практично цим життям керували. Саме вони до кожного прояву нашого життя мусили зайняти й займали безпосереднє становище. Вони творили публічну опінію і заразом були вишном волі цієї опінії. Вони примушували провід нації рахуватися з цією опінією і пристосовувати свої політичні ходи до становища, яке завдало „Діло“.

Належати до Видавничої Спілки „Діло“ було великою честю, куди більшою, як бути вільним, хоча тоді посли мали багато більше значіння, як сьогодні. Багато послів цілими річками, рік-річно старалися про прийняття їх у члени Видавничої Спілки, однак такі прийняття не діялися. Це була наша палата панів, куди належали тільки люди з великими громадянськими заслугами, зі скінченими бодай 40 роками життя та після кількаторічного вичікування. По війні настали вже під цим оглядом дещо демократичні засади.

Як я вже згадав, „Діло“ формувало ідеологію нашого національного життя. Воно не лише творило ідеологію, але в дуже багатьох,

людей. Референтом цієї резолюції і потім також нововибраним головою тодішньої трудової партії був д-р Володимир Охримович, без сумніву найбільш шанована і люблена людина, яка колинебудь стояла на чолі політичного життя краю. „Діло“, згідно з рішенням Нар. З'їзду, підпорядковувалося цій резолюції і стало її оборонцем. Та проти цієї резолюції заявила загальна опінія українського громадянства і всі пресові органи з „Нашим Прапором“ на чолі. З кожним днем загострювалась боротьба. Відносини серед українського громадянства стали нестерпні — не тільки політичні, але й особисті. І серед цього напруження відносин Видавничої Спілки „Діло“ вставляє практично, як безпосередній актор, у політичне життя. Хоча, як я згадав вище, на чолі партії стояла така велика людина як бл. п. Волод. Охримович, Видавничої Спілки змінює редакцію і на власну руку в новорічній числі „Діла“ з 1924 р. анулює від себе автономічну резолюцію. „Діло“ писало: „Народний З'їзд Трудової Партії мабуть зробив тактичну помилку, що прийняв автономічну резолюцію. Така буцімто реальна програма зовсім природно праявила наш загальний, що був прийнятий райдушними надіями, до акту 14 березня“.

І вже для 8. березня 1924 р. більшість Нар. Комітету признала т. зв. автономістичну резолюцію неіснуючою, мотивуючи це тим, що

прийшла до глибокого переконання, що в даній військовій не можна такою резолюцією легалізувати українського життя.

Добре сталося, що „Діло“ рішилося для 1. січня 1924 на цей, тоді дуже важкий, крок. Цей крок приневолив провід партії зайняти ідеологічне становище, врешті уступити та віддати провід партії в руки незалежницької групи. Поводи втихали пристрасті, люди почали шукати виходу з незавидної ситуації і вкінці об'єдналися, створивши в 1925. р. У. Н. Д. О.

Небагато щоденників може похвалитися такою корисною службою для свого народу і таким довгим існуванням, як „Діло“. Мені особисто припала велика, багато більша від моїх окремих заслуг, честь, бути від 10 літ головою Видавничої Спілки „Діло“. За 58 літ свого існування „Діло“, як найбільш активний спілчучасник національного відродження, дожило першого періоду здійснення національних ідеалів. Воно дочекалось, як наріз з етнічного матеріалу став свідомою, оформленою, модерною нацією, здібною культурно і політично засісти в сім'ї великих народів і дорібною своєї національної культури збагатити культури всіх народів світа.

В дні 50-літнього ювілею „Діла“ як щоденника складаю мому дорогому часописові одне бажання: щоб і далі служив своєму народові так успішно, як досі, та дочекався не тільки здійснення й оформлення української держави, але й допоміг цій державі бути рівноправним і рівновартим чинником у сім'ї інших народів, як на це заслуговує поверх 40 мільйонів український наріз.

ФОТО

апарати і приладдя
порукає відомі зі
солідної обслуги
фірма

Інж. А. ШАРФ

Львів, ул. Сикстуська 2.

О. ДАМ'ЯН ЛОПАТИНСЬКИЙ.

Від V-ої гімназійної при „Ділі“.

З перервою десяти років від 1897 до 1908 р., коли я був у Тернополі — я ввесь час стояв близько до видавництва „Діла“.

Вже в V-ій класі гімназії — від 1880 року, отже від першого числа „Діла“ — я почав „урядувати“ в адміністрації „Діла“ — систематично та обов'язково. Наш учитель рідної мови, латини та греки в академії гімназії у Львові, Дам'ян Глазловський, був адміністратором „Діла“, очевидно чинним. А що ні його час ні його становище не дозволяли йому клеїти опаски на газету, то він „відкомандував“ чотирьох своїх учнів в V-ої класи до цієї роботи. За це ми діставали примірник газети і пізніше, коли при „Ділі“ почав виходити повістевий додаток, щотижня у суботу один аркуш повісті.

Які це були часи, нехай за доказ послужить такий приклад: Я був на станції у відомці по св'ященнику; вона мала двох дорослих синів, з яких один був господарем московського касина. Коли кузини їх д-р Кость Левіцький, тоді студ. прав, прислав одному з них на ймення побажання, написані фонетикою, ймениник на сам вид такого „революційного“ правопису відослав йому лист з допискою, що „лістів, писаних кучухостою фонетикою, не приймаю“.

На теології в семінарії питомці ділилися на дві різні групи: одні складалися на передплату московського часопису, другі — на передплату „Діла“. Коли кільканадцять чи навіть кількадесят осіб читало один примірник газети, то ясно, що її фінанси були не найкращі і тимчасовим адміністратором та редактором мусили роками працювати з патріотизмом, задушно або за смішно малу плату.

Я мав таке щастя, що і мій другий учитель гімназії, Юліан Бережницький, був членом редакції „Діла“. Він попав туди, як не один, що в тих часах не здав іспиту і забрав „вільнішу“ професію. Згодом дивним збігом обставин він став... директором Каси Ошадності у Кракові і ще досі можна бачити у нашій краківській церкві мармурову табличку в його пам'ять.

За більше як пів століття пересунався перед моїми очима довгий ряд редакторів „Діла“, його постійних співробітників, добровільних службовців і довголітніх передплатників. Були такі часи, що, здавалося, уже завтра не може часопис вийти — не було не раз на кошту друку та паперу, а газета, та ще щоденна — ні не однідила ані збірка віршів, яку пустих рід у світ і можеш чекати нової „конюнктури“. Це то один з наших свідомих громадян ризикував своїм невеличким майном, як ручитель на зобов'язаннях „Діла“, щоб воно не припинило своєї праці!

Бо з другого боку адміністрація нашого щоденника ставилася до своїх передплатників завжди як до близьких своїх і приятелів. Часопис йшов на їх адресу не раз місяцями без передплати і треба було десятки разів пригадувати, щоб не забули про свій обов'язок та обов'язку заплатити довг. І ніколи не було ніякого щоб кого тягали по судах, коли він залишився таким вічним довжником. Це і головна причина, чому „Діло“ не було ніколи торговельним підприємством і не йшло на зиск. Коли що зробило, то вкладало у розбудову свого майбутнього, як пр. у друкарню. Тому й досі — не диво, калоса своєї кам'яниці.

У політиці воно завжди старалося підтримувати нашу головну провідну загально-національну і демократичну партію, але ніколи не було її офіційним органом. Ті, що вели цю партію і стояли з нею в найбільшій близькості, розуміли, що загально-національний орган не може бути водночас партійним і що навіть найрозумніша політика одної партії вимагає до таких моментів, коли вона потребує свободних рук, а преса тим більше — свободи критики. Саме та обставина заважала на факт, що „Діло“ мало завжди вірних сторінки для громадян різних партій і різних поглядів, яка йшло про загальне добро національної справи.

КУПУЙТЕ КНИЖКИ ВИДАВНИЦТВА „ДІЛО“

Оригінальні англійські матеріали

НА УБРАННЯ ТАНОЖ НА ЖІНОЧІ ПЛАЩІ
Я КОСТЮМИ НА СКЛАДІ У ФІРМИ:

С. ЕРЛІХ

Львів, ул. Ягаялонська 20

Тел. 213-58.

критичних для нації випадках виступало практично в керування політичним життям, як теж приневолювало провід нації йти цим шляхом політичної тактики, що його, як правильний, вважало редакція „Діла“. Не знаю давніших часів, однак пам'ятаю, що „Діло“ перекреслило в практиці угоду Барвінського й Анатолія Вахчинина. „Діло“ амодернізувало наше національне життя та допомогло перетворити нашу стару заскорузлу кароловецьку партію на модерну національно-демократичну.

Який важкий був вплив „Діла“ на формування цілого нашого повсякденного життя, хочу подати один приклад не тільки з моєї безпосередньої обсервації, але й зі співтворства цих подій, бо в цьому часі я фірмував „Діло“, як його головний редактор. Були це роки 1923—1925. Роки ці ще всім у пам'яті. Коли Рада Амбасадорів признала в березні 1923 року Східну Галичину Польщі, серед провідних кох галицького громадянства встала думка нормалізації наших відносин у Польщі і вже 21. травня 1923 р. Народний З'їзд прийняв відому т. зв. автономічну резо-

Очевидно: приватний часопис є теж громадсько-національною станицєю, яка боронить чесно і гідно загально-національні цінності, які дає вартість праці позаякному гуртові громадян та якії не можна закидати браку відповідальності і повної незалежності від усіх тих чинників, що з ними має до діла часопис громадський. І коли, буває, чуємо інколи ремствування декого з видавців української преси, що це кривда для них, коли їх дистансують протиставлюванням громадської преси їхній приватній пресі, то вони мають подекуди слуханість. Не можу і наразі згодитися з тим моїм ш. українським розмовцем, який є пороком приватної преси. Але сміливо можна сказати, що та думка, яку мали члени-основники „Діла“, надати йому характер загально-національного органу, що є власністю цілої Визвольної Співки — була думкою спасенною. Одною з тих думок, що розляється річкою, але творять тоді переломову дату в історії: такою переломовою датою в історії українського національного відродження були народили „Діла“.

ІВ. НІМЧУК.

На службі рідній справі.

Коли слухати оповідань наших старих громадян про початки „Діла“, коли читати споми-ли про ті часи різних українських діячів, то у всіх них пробивається нитка сентименту і менше чи більше доза ідеалізму у відношенні до дав-ніх редакторів і співробітників нашого часопи-су. Не диво. Хто хоч трохи знає газетне діло і орієнтується в його складній машинерії, той не може високо не цінити та не схилити голови пе-ред глибокою ідейністю, ширим запалом і му-равьиною працею всіх тих наших попередни-ків, що вели „Діло“, як провідний український орган, серед найтяжчих обставин і загально-національного і свого особистого життя.

Справді: тяжка то, виснажуюча, й дуже від-повідальна праця журналіста в кожного народу. Але наскільки тяжка, відповідальніша, просто каторжна праця українського журналіста, та ще кількадесят літ тому! Поміняючи умови пра-ці журналіста недержавного народу, які з при-роди річ є значно гірші від тих умовин, у яких працюють газетні робітники народу пануючого, державного. — треба сказати, що перші редак-тори і співробітники „Діла“ мали подвійно важ-ке завдання: вони-ж мусили вести тоді завзяту боротьбу не тільки за права рідного народу, до яких його не допускала польська адміністрація в Галичині, але й не менш завзяту боротьбу з ропаками тоді у нас москвофілізмом, що мало поважати матеріальну підтримку зовні і ще довго не думало здавати своїх позицій. А та боротьба йшла довгі-довгі роки серед заско-руваності й темноти наших мас, коли тільки не-численні одиниці зпоміж і так слабкої у нас ін-телігентської верстви стояли твердо на украї-нському національному ґрунті.

Коліж обсяг та довготривалість праці „Діла“ і ра-зом з ним інших українських установ до-вели до того, що ще на довго перед світовою війною український народ Галицької Землі став емігрантським згід з чужим впливом та здобу-вати чимраз більше прав для себе, коли таке сильне колись москвофіліство серед нашого на-роду стало під животорним проминням україн-ської національної ідеї топиться, як лід під яс-ними проміннями сонця і поволі вигнати, — то в усьому тому безперечно заслуга „Діла“ і всіх тих, що в ньому працювали.

Коли карткуємо старі річниця „Діла“, зо-крема річниця з 1888 року, то значно обставини, в яких приходилося працювати тоді його кер-маничам, не дуже то й дивуємося, коли находин-мо передову статтю, та ще й із кількома про-довженнями, про соборчик духовенства такого-то деканату, або дипломатичний допис про прощення якогось-там повітового старости з у-сіма промовами учасників того прощення, або завітку-рецензію про репрезентативний украї-нський концерт у Львові з 10-ти чи навіть 14-ден-ним опісляттям. Шкоди не були часи, коли люди не знали ні телефону, ні радіо, коли не було ще ні ят ні літаків... Не було, видно, так дуже спі-шно і в редакції, яка зрештою — поза нечис-ленними дописами з краю — могла користуват-ись тоді тільки інформаційними-телеграмами ві-стрійського Кореспонденційного Бюро у Відні, бо поза ним інших інших підофіційних чи приватних пресових бюр не було. Все те, зокре-маж друкарська техніка, звичайно у нас на кра-ї ще шойно перед самою великою війною, коли українське друковане слово стало здобувати собі чимраз більші маси читачів та поширюва-ти для себе ринок збуту.

І ще одно: в тих давніх добрих часах, перед війною, коли ні почта ні авіація не бу-ли у нас так розвинути, як нині, коли украї-нських пресових органів було обмале, украї-нський часопис, та ще щоденник, не потребував боятись майже ніякої конкуренції. Хто міг тоді поважно думати про конкуренцію з органом Видавничої Співки „Діло“?

І взагалі не були в порівнянні з нашими бурхливими даними часи спокійні, погідні, про-сто блаженні, коли люди співали з масолодою (дівки як національний ринг) „Мир вам брат-тя“, коли такою рідкістю був український полі-тичний процес, коли така-так українська імпре-за у Львові припадала може раз на місяць, ко-ли ще поновлювали читачів по наших селах виступали одночасно у членів Т-ва „Просвіта“ і до „Общества Качковського“ і „Берітали ми то-ді ще старий ювілейний календар як тільки в церковному, аж й у громадському житті, і

тому перше число „Діла“ як щоденника появи-лося на наш Новий Рік а датою: 2 (14) січня 1888 р., а закінчило „Діло“ той рік на числі з 31. грудня 1888 р., себто 12. січня 1889 р.

Виходило би, що праця колишніх редакто-рів і співробітників „Діла“ була куди лекша, спокійніша, що вона не висотувала так пера-ів, не перетомлювала так до-краю, як сьогодні... Так виходило би. Але ми знаємо, ми перекона-ні, що праця наших попередників, тих піонерів української журналістики, мала до поборення такі труднощі, які нам і не снилися. Зі зростом та розбудовою нашого життя, з великанським поступом техніки, прийшли для робітників пе-ра й у нас різні улеснення у праці, але одно-часно зросли й вимоги до журналістичного ста-ну. Змінюючи за той час багато дечого у нашій роботі, та не змінилось одно: як тоді, так і нині ведемо нашу працю серед найтяжчих обста-вин, хоч уже і промощеним шляхом.

Схиляючи нині, а дні ювілею „Діла“, наші чола перед пам'яттю й заслугами тих людей, що своєю працею, талантом і відданістю украї-нській ідеї розбудували „Діло“ і поставили його на той рівень, на якому воно знаходиться, ми, нинішні керманічі „Діла“, обіцяємо вести його так, щоб воно відповідало якнайкраще вимогам громадянства і служило непохитно й вірно, як і досі, рідній справі.

І. КРИПЯКЕВИЧ

„Діло“ перед півстоліттям.

(Хроніка 1888 р.)

Політичний сезон розпочали Загальні Збори „Народної Ради“ дня 2. лютого. „Діло“ раху-вало цей день „до найкращих днів, які галиць-ка Русь прожила в останній добі свого полі-тичного життя... Була це маніфестація загально-народна, бо взяли в ній участь всі стани, всі класи, нашої суспільності. Сімоглові діячі 1848 року, члени першої „Головної Ради Руської“ стрілилися тут зі своїми синами і вну-ками, щоб разом з ними високо-високо в гору дивинути той сам прапор, відсаженний резуль-татами 40-літнього національного розвитку і підтримуваний вже тисячами світлої інтеліген-ції та мільонами самосвідомого люду!“ (ч. 17.) У зборах взяло участь 400 членів, проводив судя Тит Реваконич, секретарював д-р Кость Левинський, політичний реферат виголосив го-лова „Народної Ради“ д-р Олександр Огонов-ський. У резолюціях збори підняли на першому місці справу поділу Галичини.

Під впливом зборів „Діло“ визнавало твори-ти „Народні Ради“ й інші установи на провінції. „В якийнебудь спосіб русини подмокнули око-лиці чи повіті зуміють зібратися в товариства, — товариства такі улеснять спільну акцію, на котрій чолі стане в виді морального вождя „На-родна Рада“ львівська. Галичина *laga da se!* — слова ті повинні бути нині окликом дня!“ (ч. 58.)

Але політичний рух на провінції був дуже слабкий. Більшу увагу звернуло тільки окруже-ніє в Бережанах, на якому політичний реферат мая редактор „Діла“ Белей. У Рудеччині і Снятинщині відбувалися доповідні вибори до союму. „Діло“ на тиждень перед голосуванням надрукувало виборчий заклик, в якому читаємо: „Діти руськаго і сміло і несіть гордо перед со-бою руський народний прапор!... Гордо і достоїнно станьте супроти змагань тих, котрі нині поміж жести, а завтра вже може і не глануть на вас зі своєї панської ви-соти. На хитрощі нехай буде у вас безстрість бескидського сокола, на насильство сила русь-кого льва!“ (ч. 179.). В обох повітах перемогли польські кандидати.

В союмі шляхотська більшість негувала асі-домогання українців, так що навіть „Червона Русь“ закликала до сецесії. Але сеніор клубу. О. Степан Качала, відповів на це у „Ділі“: „До-ки хотіли йти одні русини отримати мандат, — той не може бавитися в сецесію, але ставати, чи в союмі, чи в раді державній, хрида свого народу голосити і о права его упоминатися“ (ч. 61.). Одиноким успіхом союмового клубу було те, що маршалом союму, гр. Тарновський, у прощальній промові до українських послів звернувся кількома українськими словами.

КОМПЛЕКТ БІБЛІОТЕКИ „ДІЛО“

20 томів вартости зол. 39.—

ТІЛЬКИ ЗА 30Л. 25.—

ціна подвійного роз.	
Ірина Вільде: ХИМЕРНЕ СЕРЦЕ — новелі	1.20
Улас Самчук: ВІДНАЙДЕННЯ РАЯ — новелі	1.80
Софія Яблонська: З КРАЇНИ ОПІЮ І РИЖУ репортаж з Китаю	2.—
Д'Ореллі: ЧОРТИЦІ — новелі	2.—
Он. Балзани: ЧАРОДІЯНА ШКІРА — повість	2.—
Василь Масютин: ДВА З ОДНОГО. 2 томи — пов.	1.80
Ольга Кобилінська: АПОСТОЛ ЧЕРНІ — 2 томи повість	1.80
Кнут Гамсун: ПІД ОСІННІМИ ЗОРЯМИ — повість	2.50
В. Будзинівський: ЯК ЧОЛОВІК ЗІШОВ НА ПАНА — повість	2.50
Сальваторе Фаріна: ЛЮБОВ ОПОВИТА БРЕ-ХНЕЮ — повість і новелі	2.—
Володимир Бірчак: ЗОЛОТА СКРИПКА — новелі	2.—
Юрій Косач: ІЛУБОК АРІЯДНИ — новелі	2.50
Іван Зубенко: КВІТНА НА БАГНІ — повість	1.80
Федір Дудко: ДІВЧАТА ОЧАЙДУШНИХ ДНІВ оповідання	2.—
Богдан Лепкий: ТРИ ПОРТРЕТИ — спомини	2.20
Новелі Довгальох: ЧОРНА ІНДІЯ „МОЛОДОТ МУЗИ“ — новелі	2.—
Фр. Алехнович: 7 ЛІТ НА СОЛОВНАХ — спо-мини заслання	1.20
Ілько Боршак: НАПОЛЕОН І УКРАЇНА — істор. студія на підставі невідомих документів, з ілюстраціями	2.50
Замовляти: „ДІЛО“ — ЛЬВІВ, РИНОК 10. Почтова пересилка 30 сот.	

Цілком бездіяльний був український парла-ментарний клуб у Відні, — безупинно провоку-вало його „Діло“ статтями під вимовними заго-ловками: „З історії бл. п. клубу руського“ або „Чи є руський клуб у Відні і що гадають член того клубу?“ (ч. 119, 237).

Восени, 11. жовтня, відбулось у Львові всенародне віче, у якому взяло участь знач-на число селян; проводив посол Бережанський, ре-ферували Антоневич, Січинський і Романчук. Віче домогалося нашої рівноправності в кра-ї, безсторонності при виборах, закону про наці-ональність, усунення скупів з васильківських мо-настирів та ін.

Важна зміна настала в адміністрації Га-личини: дотеперішній намісник Філіп Залеский став міністром для Галичини, а його місце у Львові заняв гр. Казимир Бадені. „Діло“ всту-пило проти нього гостро, як тільки появилася чутки про його призначення, але потім зміни-тон: „Будемо вижидати позитивних дів і сте-рони найвищого управителя краю, а яко нарі-ш, що приляг до Австрії, прийдемо новому на-місникові в поміч, коли буде розходитись о упр-авління відносин краєвих“ (ч. 226.). Бадені прийняв делегацію народовців, але коли Олекса-дер Огоновський заявив, що українці стоять за національний програми 1848 р., — відповів, що його обов'язує конституція з 1867 р.

„Діло“, як звичайно, відбивалося від на-ли чужої преси, полемізувало з давніми „Фрейденом“, з „Варшавським Дневником“ та з польською демократичною пресою. Вліт-ному тоді польському економістові Ст. Шей-новському відповіло, що він націоналістичний бере „з пропінційного горизонту...“

В 1888 р. в Галичині святкували пам'ят-хрещення України; з цієї нагоди Старостів уладина археологічно-бібліографічну виставу під проводом проф. Шараневича. На це свя-то запрошено польського маляра Матеяка, про-що „Діло“ писало у передовиці. Також виставі статті з нагоди п'ятидесятиліття „Руської Де-стрової“ і сорочиліття знесення панщини.

З церковних справ можна згадати тут про утворення греко-католицького патріархату про проєктований провінційний собор, який проіні до Риму, полеміку з ієрархією вистави.

В цьому році „Діло“ почало містити посі-„Вісти з України“ — тобто з Прадівірних. Дуже гострі статті поміщено з нагоди відкрит-тя пам'ятника Б. Хмельницького у Києві: Це не свято, — це з погляду русинів сумна праця, що справляє деспотизм над волею, темрява над світлом, абсолютним над федералізмом!..

КАПУТЕ КНИЖКИ ВИДАВНИЦТВА „ДІЛО“

БОЛ. ДОРОШЕНКО

Заслуги „Діла“ для всеукраїнської ідеї.

(Зирк у минуле).

Коли редакція „Діла“ звернулася до мене, щоб і в чимось причинився до вшанування 50-ліття переходу його на щоденник, я радо на це погодився.

Не тільки тому, що маю цілком зрозумілий сенсмент до майже ровесниці своєї — газети, в якій співробітничав без малого тридцять років і з усіма редакторами якої за цей довгий час був у добрих, нерідко дружніх відносинах, а насамперед тому, що високо ціную великі заслуги „Діла“ перед першим українським щоденником, першого українського щоденника, на цьому просторі широкої української землі, саме для всеукраїнської ідеї, для вирівняння сил для всеукраїнської кордонами братів, рідних серед розділених кордонами братів, заслуги для справи їх взаємного зближення й перетворення в єдину націю, свідому свого найвищого ідеалу.

Отож нехай мені буде вільно поговорити сьогодні саме про ці заслуги передовика української преси. І тут передовсім годиться зазначити, що вже самим фактом свого існування „Діло“ на піднесенні, угрунтуванні й популяризації всеукраїнської ідеї, було воно для нас свого роду національно-політичною легітимізацією: нарід, що має власну щомовну легітимізацію: нарід, що має власну щомовну політичну газету — це вже не якась там дика, нескристалізована, етнографічна маса, що може бути тільки ґносом для сильніших суспільств.

Тепер, Богу дякувати, обставини сильно змінилися під цим оглядом на нашу користь, бо маємо вже численну й розвинену пресу, а в тому багато щоденників по всіх усядах, навіть за океаном, проте „Діло“ й досі зберігає свій репрезентативний характер як чоловічий і найстарший віком український національний щоденник. І тож над Дніпром панують песіголови, доти мусить воно репрезентувати цілу українську націю, її відрізні змагання й ідеали, так, як репрезентує її сьогодні в очах своїх і чужих, друзів і ворогів, як репрезентувало її перед усім світом тому п'ятдесят років, коли обєднало на своїх шпальтах представників усіх закутків широкої української землі, зокрема займанщини російської.

Аджеж уже від самого повстання „Діла“ співробітничав у ньому мої земляки-наддніпринці. Досить назвати імена таких видатних діячів і письменників, як Іван Нечуй-Левицький, Михайло Комаков, Кость Михальчук, Олександр Кониський та Михайло Грушевський. До них домішувалися такі відомі самостійники, як Іван Липа, Олександр Макаренко (Іван Тимошевський) й багато інших, що їх імен у цій

хвилині собі не пригадую. Ну й, розуміється, ряд емігрантів, що втекли з Росії по здавленні першої революції — Гнат Хоткевич, Андрій Жук, Микола Залізник, В. Степанківський та інші. Словом, довголітня історія „Діла“ може похвалитися цілим рядом наддніпрянських співробітників, від діячів визначних почавши й на звичайних, смертельниках скінчивши.

І навпаки, як наставала українська періодична преса в російській займанщині, то на її шпальтах бачимо раз-у-раз Мена й редакторів „Діла“ — згадати Л. Цегельського, В. Панейка та М. Лозинського.

Річ цілком зрозуміла, що час до часу могли повставати контрверзи між поглядами „Діла“ й поглядами тих чи інших окремих наддніпрянських діячів або й таборів, але з цілою рішучістю треба ствердити, що „Діло“ ніколи не роздувало дільничевих ріжниць, навпаки, все змагало їх вирівняти, засипати прірву, що її викопала між нами спільна недоля.

Назверх це виявлялося між іншим також і в тому, що редактори „Діла“ все звертали велику увагу на чистоту української літературної мови — і в щоденній газетній практиці і в спеціально присвячених цій справі статтях, свідомо змагаючи до всеукраїнськості й на цьому полі. Розуміється, місцеві впливи відбивалися й відбиваються й досі на мові „Діла“, але зусилля керманців газети та її співробітників із цілого українського простору все йшли в напрямі одної, спільної всім частинам його літературної мови, орієнтуючись саме на Наддніпрянщину. І треба сказати, що ці зусилля не пішли на марне й за нашого часу здобули просто рекордові успіхи. Тепер українська часописна мова вирівнялася майже на цілій українській території і в цій велика заслуга саме „Діла“. А якщо мова старих річників газети може вражати тепер наше ухо, то в однаковій мірі — як наддніпрянця, так і наддністрянця. Це тому, що загалом наша літературна мова тепер скрізь сильно пішла наперед у своїм виробленні.

Отож у цьому вирівнюванні, чи пак виробленні однакові заслуги мають як теперішні редактори „Діла“, зокрема Мих. Рудницький, так і давніші, бо ж ніхто не скаже, щоб Ол. Борковський не був знаменитим знавцем нашої мови або не знали її чи свідомо хотіли заскляплюватися у місцевому патуа Л. Цегельського, Я. Весоловського, Ф. Федорців, тощо.

І чи можемо дивуватися вчисленням вище заслугам „Діла“ перед українською нацією?

Ні, бо ж газета мала неабияке щастя: від

самого її повстання, від Вол. Барвінського до нашого часу, провадять її найпередовіші люди Галичини, що своїм хистом, світопоглядом, а то й темпераментом вибивалися й вибиваються понад голови своїх земляків. Згадаймо: Іван Белей, довголітній керманець „Діла“, це ж був товариш Франка й Павлика, ред. поступового „Світу“; Євген Левицький та Вол. Охримович редактори „Будучності“, що підготували утворення націонал-демократичної партії; Л. Цегельський — співредактор „Молодої України“; Яр. Весоловський — редактор „Проміня“ і т. д. і т. д. через В. Панейка, М. Лозинського та Ф. Федорцева аж до наших днів. Люди поступові, з живим умом і темпераментом — вони у своїй редакційній праці не обмежувалися тільки справами своєї вузької батьківщини, але все мали на увазі й інтереси цілої української нації й працювали для цих інтересів по своїй силі і аморі, так, як їх розуміли. Їх теперішні наступники далі ведуть їх лінію і, як бачимо, нпр., на фронті мови, можуть похвалитися чималими успіхами. А щодо співробітництва, то на шпальтах повенного „Діла“ не бракує найвизначніших представників сучасної наддніпрянської еміграції й коли дехто сторонить від „Діла“, то слід об'єктивно признати, що в багатьох випадках тут причина не в тім чи іншій становищі самої газети, а часто-густо зовсім деінде, бо „Діло“ й досі зберігає свій старий лібералізм і допускає до слова теж людей з іншої парафії. Колись у Росії називали відомий впливовий російський щоденник „Новое Время“, що його видавав у Петербурзі Суворін „Парламентом думок“ за зміну поглядів відповідно до тих чи інших поглядів нагорі. „Діло“ можна теж назвати таким парламентом, тільки, розуміється, в кращому значінні цього слова; тобто, що газета допускає у себе співробітництво людей різних поглядів і таборів. І то не з якогось опортунізму, а з міркувань вищої національної расії, про що зрештою дуже гарно й справедливо написала сама редакція у вступній статті в одному з попередніх чисел. А що за французькою припо-відкою „du choc des opinions sailit la verite“, — честь ювіляції, яка ось 50 літ служить по своїй силі й совісті виясненню загально-української правди — добра цілої української нації.

До засипання пріри між Галичиною й Наддніпрянщиною штовхає невідкично ряд могутніх причин, що залежать, а то й не залежать від нашої волі і свідомості. Але серед цих перших — зусиль свідомих — визначне місце має саме „Діло“, перший і досі найвпливовіший національно-український щоденник.

Ствердити це мені приємно не тільки, як старому співробітникові, але й як наддніпрянцеві, якого химерна доля з широких степів України кинула перед тридцятьма роками на вузький Галицький Загінь, що й досі ноленс-воленс відіграє провідницьку роль всеукраїнського Піємонту.

М. РУДНИЦЬКИЙ.

Кілька шрубок у машині „Діла“

(або: Як ми мучимося?).

Газета — це складна машина, якої рух залежить від різних коліс, пасів і шрубок. Люди в ній теж тільки шрубки. У день ювілею такої машини, коли так багато похвал піде на її адресу, відкривмо кілька малих шрубок, щоб пояснити, чому вона не завжди йде так, якби хотіли її керманці — директори та редактори, ну — і її читачі.

Ви можете поставити на рейки паровіз найкращої системи, а коли в рейках бракуватиме кілька шрубок, хто зна, чи поїзд доїде до мети. А коли паровіз треба часом нагрівати соломомою замість вугілля... дим може закрити його вогні і збоку не будемо бачити, чи поїзд справді йде.

„Діло“ витворювало і висловлювало громадську думку українців у Галичині більшість у такій мірі, як „Таймс“ витворював і висловлював її в Англії. „Більш-менш“, бо не так можна порівнювати з ніякою іншою в Європі, як і не можна шукати аналогій між нашою політикою і політикою будь-якого європейського народу. Наш 40-міліоновий нарід не має нічого спільного з жодним народом, що міг би звертатися до всіх, бо і „Діло“ обслуговувало за останні пів століття більш-менш його десятку частин.

Все це тільки теоретично. Загал не купувати в нас газети разом із булкою на снідання. І ніхто, переглянувши її в трамваї чи в якійсь почекальні, не залишає її на місці, наче недокурок. Ми шануємо газету так, як деякі речі, які не стали нашою щоденною потребою.

Від 58 років, від часу, як виходить „Діло“ — техніка видавання щоденника пішла вперед, від гусячого пера до інтертиту і радія. А проте і тепер, як 50 років тому, члени редакції „Діла“ мусять щодня наново заповнювати ціле число своїми руками, приготувати самі весь новий текст. „Діло“ мабуть єдиний в Європі щоденник, який не може користуватися готовими телеграмами агенцій і пресових бюр, ані навіть вирізками з інших органів преси. Усе те приходить до нас у чужій мові, або такий засмічений рідний, що все — починаючи від анонсів аж до кінових програм — треба щодня перекладати або основно перевиправляти.

Тепер уже можете зрозуміти мимовільну відповідь одного з редакторів „Діла“, коли над ним станув гість, щось широко доказуючи: „Але ж подумайте, пане редакторе...“ — „Я не маю часу тепер думати... Бачите, що я пишу!“

Якийсь швейцарський журналіст був вираховував, скільки треба сприятливих умовин, щоб слово в дорозі з мізку на шпальту газети не викинулося в помилку. Він брав, очевидно, на увагу факт, що журналіст має перед собою писальну машинку і з його друкованого скрипту складач вистукує букви на машині друкарській. У нас треба дивуватися, яким чудом у газеті слова виходять — вірно. Наші співробіт-

ники і дописувачі пишуть іноді так, немов би намазували собі шифру для власного вжитку. На деяких рукописах (мова і правопис!) треба над рядками надписувати більше слів, ніж їх має текст. Є тут „сейчас“, „послідній“, „его“, „желане“, „стараєсь“, „редація“ та обов'язково — галицьке „так отже“, „він одначе“, дарма, що „Діло“ від довгих років за духом нашої мови пересуває всі ті „отже“ та „одначе“ на перше місце.

Ні, такі нема геніяльніших складачів у світі, як наші, що вміють відчитувати миттю гієроґліфи рукописів, які дістають щодня до друку!

Неодмінно, що входить до редакції „Діла“, не може вийти з дива, як в одній кімнаті серед такого гомону може працювати так багато людей. Ця збірна кімната має свою доцільність. Ми пишемо весь час серед сумнівів і запитів, потребуючи взаємної поради. Зважте, що вся наша галицька культура не дала нам досі найбільше необхідного знаряддя для журналістичної праці — словників. Усі терміни з усіх ділянок знання треба мати в голові, а тих, яких досі нема — треба передавати якимись іншими, приблизними, часом і — вигадувати. Ніяка енциклопедія в рідній мові чи десять словників Грінченка тут непридатні, бо ми вичитуємо ці терміни в польській, німецькій, французькій чи якій іншій чужій мові і саме до тих мов ми повинні мати українські словники, кожний об'ємом бодай на 100.000 слів. Тимто не диво, що десять разів на годину треба питатися єсідів, чи не пригадують собі, як по нашому plonica, i blonica, osmiornica, macki, artysta, widowiskowy, Raubschutz або Hochstapler...

НЕМА БІЛЬШОЇ ПРИЄМНОСТІ І РАДОСТІ,
ЯК СЛУХАТИ УКРАЇНСЬКИХ ПІСЕНЬ НА КРУЖКАХ

СИРЕНА
ЕЛЕКТРО

ОЛ. КУЗЬМА.

Хто вони були?

Ревія редакторів і співробітників „Діла“.

Ніс mortui vivunt et muti loquuntur — хочеться сказати, глядячи на кількадесяті річчя „Діла“, що великими книгами заповнюють усе редакційний архів. У тих похованих і похоронених від старості фоліах, що важкими рядами від дошки до стелі тиснуть на полицях шаф, списана історія всестороннього життя українського народу за останніх 50 чи бач 58 літ. В писанні цієї історії брали участь сотні і тисячі людей, не тільки редакторів, але і безлічі суспільних і політичних діячів, письменників, різних умовних працівників, учених і звичайних дописувачів, що рекрутуються з широким колом українського громадянства з усього світу. Розуміється, що провід у цій збірній праці вели редактори, яких було досі „дідів legion“. Найстарших із них уже давно не стало між живими, відійшли більше або менше забуті, а то й зовсім незнані. Молодші живуть на інших суспільних становищах. Пригадати імена тих працівників пера, що впродовж пів століття працювали на сторінках „Діла“, — завданням кінцівки статті.

Про першого редактора „Діла“ Володимира Барвінського розповідати не буду, бо маюється про нього доволі часто в різних публікаціях. Другий з черги редактор (з 1883 р.) сенатор д-р Антін Горбачевський ще в живих і може краще про себе сказати. Зате особливі згадки належать третьому з черги редакторів, бл. п. Іванові Белеєві, що нині жив на цьому становищі 18 літ (1883—1901), не числячиючи скільки перших чотирьох років його співробітництва від часу заснування „Діла“. Коротка характеристика його праці повинна була в „Ділі“ з приводу посвячення пам'ятки на його могилі. Для доповнення цієї характеристики додаю, що з усіх редакторів Белей причисляється до розвитку часопису найбільше і то в часах найтрудніших, коли українське громадянське життя було ще слабо зорганізоване і на всі боки приходилось боротися з труднощами та перешкодами.

Головним співробітником Белея був визначений публіцист Кирило Кахникевич, що теж працював у „Ділі“ від часу його заснування. Була це людина з широкою освітою, знав „хотятько європейське“, один із рідких тоді

українців, що знав англійську мову. Кахникевич асистував часто Белеєві, аж у 1891 р. відійшов на редактора півурядової „Народної Часописи“, яку він до вибуху світової війни. Крім того близькими позаредакційними співробітниками Белея були тоді Ів. Франко, К. Устиянович, Волод. Навроцький, Волод. Коцюбинський, ціла група гімназійних професорів, як Юліян Романчук, Юліян Целевич, Іван Вахнянин, Олександр Барвінський, правники д-р Кость Левицький, д-р Евг. Олесницький та інші. Розпоряджаючи такими поважними силами, „Діло“ перемінилося в 1888 р. в щоденник, стаючи поважним політичним органом, з яким польська публічна опінія мусіла числитися. Московські органи, скомпромітовані крахом своїх фінансових підприємств, стратили всяке значіння.

З молодших співробітників у тих часах слід згадати Ант. Березинського, В. Козакевича, П. Кирчева, П. Кудрика, врешті Ос. Маковей (1891) та С. Ярещевського. Тоді визначився головний публіцист „Діла“ Михайло Струсевиц, що був його передовиком до своєї смерті (1898 р.).

Були це часи великої внутрішньої боротьби кількох політичних напрямків: народників з радикалами, новояристів, опісля християнських суспільників (уголовний табір Барвінського) з незалежною групою Романчука, що згодом станула на консолідаційній платформі (об'єднання з москвофілами), — часи кривавих Бєлєвських виборів і великих потрясень на віденському парламентарному терені. Згодом народницький табір оформився в національно-демократичну партію, якої органом стало „Діло“.

В 1896 р. у склад редакції „Діла“ увійшов емеритований директор гімназії Олександр Борковський, відомий педагог, фільомог і знавець шкільних справ. На цьому становищі він працював до 1911 р., асистуючи в рідні-тоді головному редактору. В 1897 р. був співробітником д-р В. Шурат, а від 1898 р. вступив до редакції Вячеслав Будзиновський, відомий тоді публіцист (спершу радикального покрю) та письменник. Від 1900 р. став співробітником Михайло Лозинський, рік пізніше Леонтин Цегельський, молоді адепти журналістики, що свіжо покінчили університетські студії. Згадавши ще про молодого співробітника Льва Турбачовського (вмер у 1900 р.) та Ів. Кушелевича, Д. Вішньовського та О. Шпінта.

Як бачимо, Белей не міг нарадити на брак і якості своїх співробітників, ні в початковому ні кінцевому періоді свого редагування. А проте він не все умів використати їхні сили, акцентуючи їх до відповідної ополі. Навіть затежати для редакції молодого Ів. Франка, рахуючись з тодішньою публічною опінією, так, що він опинився в редакції польського щоденника, ні Маковей, ні В. Шурат. Не використовав теж якоїсь публіцистичної хисту Будзиновського. Бузучи з приполю великим талантом, Белей заповнював з всяких технічних робіт, сам виправляв рукописи, редакційні та надіслані з краю, а навіть сам перекладав останню коректуру. Перемінившись поневолі в такого редакційного чорнороба, він посвячував увесь час важкій редакційній праці, гарував навіть ночами, мешкаючи в безпосередньому сусідстві редакції, до якої майже постійно із свого мешкання (при вул. Баторія 24, другий поверх). Особливу вагу прикладав до белетристики, друкованої у фельетонах і „Бібліотечі найважливіших повістей“, які сам виправляв і коргував. Не дивлячись, що після 18 літ такої праці він виснажив усі свої умовні сили до краю і в 46-ому році життя став зрештою. Причинився до того й важка шлюбна негута, яку пробував змінити їм'ям за границею. В 1901 р. він перейшов на емеритур, яку призначила йому управа видавництва, виплачуючи йому щомісячну пенсію. Редакцію після нього перейняв д-р Володимир Охримович, адвокат із Закарпаття.

Із зміною головних редакторів і співробітників та з еволюцією партійної програми змі-

нявся теж зміст „Діла“. Нові молоді люди вносили нового духа, оживляють зміст та уклад часопису. Піднімається боєвий тон у боротьбі з ворожими таборами, польськими та московськими. У склад редакції входять розпорошені драгоманівці, очевидно сильно стеміровані та націоналізовані. Будзиновський, Охримович та Ев. Левицький мали за собою публіцистичну практику із своїх „юних“ днів, коли вели завзяту кампанію з народницьким табором, до якого після його реформи свід пристали. Меткими публіцистами стали теж М. Лозинський та Л. Цегельський, перший го-зачий націоналіст, другий в теорії „анархіст“, поправді теж націоналіст. Їхні пера оживили помітно часопис уже за редагування Охримовича (1901—1902). Колиж по році Охримович відходить назад до Закарпаття, признаючись отверто, що „не надається на редактора“, редакцію „Діла“ обіймає д-р Евгений Левицький, один із чільніших українських публіцистів.

Настали бурхливі часи завзятої кампанії за український університет, часи сенесії української молоді із львівського університету, часи кривавих подій на університетському терені і зв'язаних із ними судових процесів. Якразим завершенням університетських подій було вбивство Кошка, яке приневолило віденський уряд зайнятися поважно справою українського університету. Одночасно йшла кампанія за загальне право голосування до віденського парламенту, опісля сама виборча акція. Союмові вибори до галицького союму (1903 р.) до якого намісник гр. Потоцький ввів москвофілів, довели до голосного на весь світ атентату М. Січинського та двох великих судових процесів, що скінчилися смертним присудом, закінчили на досмертну вважину.

Всі ті політичні рухи, події та акти, що вповнили цілу першу декаду нового століття, відбилися на сторінках тодішнього „Діла“, що як орган націонал-демократичної партії, став осередком і головною трибуною українського життя.

За редагування д-ра Евгения Левицького (1902—1906) журналістичний рівень „Діла“ піднімається далі, тимбільше, що в склад редакції входили Борковський, Лозинський, Цегельський та Кузьма.

Будзиновський, якого загонистий темперамент не годився з холоднокровою влачею Евг. Левицького, редагував до 1904 р. „Свободу“. Опісля Цегельський обняв редакцію „Свободи“, що відіграла важну роль у всенародній кампанії за загальне право голосування та в цілій виборчій акції до віденського парламенту, а Будзиновський, якого спосіб редагування „Свободи“ не вдовольняв Народного Комітету, вернувся назад до „Діла“. Тимчасом Евг. Левицький попав у конфлікт з українською парламентарною політикою і в літі 1906 р. уступив зовсім з редакції.

Провізоричним редактором „Діла“ став Борковський, який правильно сповняв цю роль при частих змінах редакційних керівів. Аж в осені 1906 р. вернувся на редакційний фотель д-р Охримович, за якого видавництво перенеслось (в грудні 1906 р.) з довголітньої домівки при вул. Баторія до кампанії „Просвіти“ в Ринку. Однак і цим разом Охримович не закріпив довго свого редакторського місця і з весною 1907 р., вибраний послом до парламенту, зрікся знову редакторства (опісля й посольського мандату), а після короткої перерви головним редактором став Леонтин Цегельський. Одночасно до проріджаної редакції (відійшли Будзиновський, що став послом, та два провізоричні співробітники В. Баранік і Лесь Гринюк) прийшли дві свіжі сили: Ярослав Весоловський, б. редактор видав „Просвіти“ та молодий адепт журналістичної професії Василь Панейко. Склад редакції сильно змінився, при чому новий шеф Цегельський, сам здібний публіцист (слід зазначити, що д-р Охримович не писав майже нічого) дбав щільно про поділ праці. Він зручно піддавав своїм співробітникам теми, узакшнюючи їм роботу. Загалом Цегельський визначався бистрою орієнтацією в політичних справах і немим критичним поглядом. Сам добрий промовець та віцевий агітатор, при цьому особисто скромний, а виглядом європейського інтелігента, вмів прихвлювати собі людей та інспірувати їм свою думку.

Здалося, що нарешті „Діло“ знайшло свій відповідний редактора, а проте й Цегельському не довелося довго ним бути. За одну не-обережну інспірацію статтю п. я. „Ад палата

А що робити з чужими назвами? Звідки ми в редакції можемо знати всі мови світа, щоб передавати правильно їх вимову? Ще й досі сміємося з того нашого дипломата, що підчас Мирової Конференції говорив про Хур-зіла та Хамбеллія, а не маємо певности, чи щодня не вимовляємо так само комічно прізвищ еспанців, португальців, мадярів чи голандців. На китайців і японців ми вже давно махнули рукою!

Які не були ідеальні часи за ручного друкарського складу, коли кожному невідому назву можна було залишити в оригіналі латинкою! Тепер, коли це робите, ніколи не маєте певности, чи складач не вистукає вам усі латинські букви — нашими (бо не має часу або не хоче вставати до іншої машини) і чи не скомпромітує вас перед читачами саме тоді, коли ви хочете блискучи ерудицією. На другий день грані читаете замість „гуд бай“ — „гоод бие“, або замість „о ревуар“ — „ау ревоір“.

І нема такої олівки, якою можна б намазати заржавілі шруби величезної машини разом із рамами авторів!

Часом хтось на потіку скаже: „Чоловіче! Чого ти хвилюєшся? Завтра вийде нова газета, а та киніться ще кині, сам це знаєш, уже пішла на смітник...“

„Завтра вийде нова...“ — чудова потіха. Зовсім така, якби хто потішав Сизифа: „Кажеш, що не можеш довести каменя до вершка гори? А вже знаєш, що він знову знову скотиться...“

Як дуже це нагадує лінію Маживо, укріплення на більшовицькому кордоні та мало що це щоденні балаки про можливість війни!

ПЕРЕРВАНА КОМУНІКАЦІЯ.

На закінчення така новинка під наведеним заголовком: Дирекція залізниць Карла Людовика сповіщає, що з причини сніжної заметілі стримала рух поїздів на шляху між Красним і Ізвобочиськими від дня 12-го ц. м. вчором. Також стримала залізничний рух на шляху дер-

жавної залізниці між Станиславом і Гусятином. Між Львовом і Бельцем теж перестали ходити поїзди.

Так трапилось, що сьогодні, по п'ятьдесяти роках, мало що не подібне положення. Правда, поїзди не перестали ходити, але знахідок морозів та снігових декуди приходили і приходять з опізненням. Але це припадок. Та ця новинка ми навели свідомо, для контрасту. Щоб підкреслити, що багато з наведеного вгорі — це не припадок.

Есконтуйте
Доміцілюйте
Давайте до інкаса

на вигідних умовах у **ПРОМ-БАНКУ** Львів, Гродзиських 1, І. п.

ВЕКСЛІ

Проф. С. РУСОВА

Дещо з давнього минулого.

Святкує „Діло“ свій 30-літній Ювілей. Велике це діло 30 років відбивати на своїх сторінках усе життя краю, вести парад на нові стежки, відкривати перед ним нові думки, нові винаходи всевітньої науки. І слава такому органі, який чесно провів 30 років, цю тяжку в наших умовах працю.

Не знаю, хто було в Галичині під ті часи кінця XIX століття, а на Наддніпрянщині то були тяжкі часи московського поневолення і конституційна свобода Австрії зливалася для нас недосяжною мрією: усе, що змало до вільного слова і незалежного виразу, шукало його на тому боці Збруча. А звідти воно вже перекидалось на беріг Дніпра як контрабанда, як заборонений скарб нашої власної думки, а який варто було і вважати пошліти. Про якунебудь українську пресу на Наддніпрянщині в ті часи не можна було й мріяти. Цілком зрозуміло, що поява такого часопису як „Діло“ було цілком історичним явищем і за усіма адміністративними дозволами передплачували його лише українці виключно національного напрямку як Кошицький та Міхновський упевнені самостійники. Для інших земель це була тільки випадкова релікція, коли „Діло“ попало до їх рук.

Довголітня заборона української преси на Наддніпрянщині привела до того, що люди не мали якоїсь звички читати газети взагалі, ані не відчували потреби мати свою у рідній мові, так що коли після великих нещад у війні з японцями російська влада трохи змігчала своє становище до України, то з відкриттям „Думи“ розв'язано тем питання про волю друкованого українського

слова і про українську пресу. Але саме в цей політичний гарячий момент — народження конституційних умов народнього життя виявилось, що серед українців нема звички користуватися рідною пресою. Я дозволю собі тут навести з листів покійного Ол. Ол. Русова деякі погляди про становище української преси в роках 1905—1906:

Вже йшла повним ходом праця „Думи“ і як виразник групи українських депутатів (Онацький, Зубченко, Шраг, Шемет, Чижевський) виходив тижневик „Український Вістник“ — (в якому писали Грушевський, Русов, Славинський, Овсян, Куликовський). І ось відразу довелось припинити це дуже корисне видання, про що і пише Русов до нашого приятеля Л. Жебункова: „Я повернувся з Чернігівщини до Петербурга, а тут мені кажуть: припинили „Укр. Вістник“, бо грошей нема — що видавати. Звісно, українці — які це передплатники? Як зробив я статистику, то вийшло всіх передплатників 198 (на всю Україну!), а „Основа“, як знаєте за два роки видання прибрала 180, значить поступ на 10%. Добре, що Білозерський тоді всі конторські книжки поपालив; — а з цих 198 передплатників „Укр. Вістника“ з 8 українських губерній було тільки 96, та й то тільки 76 справжніх, 20 таких, яким „Український Вістник“ висилали замість „Свободи і Культури“. Оттут і стараєшся для земляків! За три місяці видання „Укр. Вістника“ набралось аж 76 передплатників. Закриємо — кажуть — шкода праці! Та ніж. На злі землякам, хоч для тих 102, що в Великої Росії, Сибіру, Польщі та заграниччя передплачують — будемо так видавати! Ну, днів 3—4 на біганину за

грошми втратили, а такі спромоглись і 12 М (я ще його і не читав ніколи) випустили і ще штук 20 книжечок за цей рік випустило, а там уже побачимо, чи варто діло далі вести. Здобули 2.000 карб., а ще 1.000 треба здобути, тоді і до кінця року додержимося. Написав я Антоновичу у Київ, щоб там нам 1.000 здобув. Хоч би з Галича та з Полтави помогали, чи писанням боєвих статей чи (найбільше) лайкою та чесно просячи земляків, щоб передплачувалися, бо настануть же вибори в „Думу“, треба гартуватись, щоб українців однодушно у „Думу“ обрано більш, та таких, щоб не розлізлись як руді миши по усіх „фракціях“. Треба, щоб одна була партія „Партія Українського Народоправства“ від Терка аж до Сяну! А на її пропаганду, на її орган пресовий треба, щоб міліон був у скарбничого, тоді діло буде. А то завелось тепер аж три органи, начеб і однієї партії — „Рідний Край“, „Український Вістник“, „Українська Думка“ — а грошей ніде нема хоч і закриваєш ці часописи...“)

Так то тяжко починалась на Наддніпрянщині перша преса, яка повинна була об'єднувати всі політичні українські партії довкола одної мети. Пройшло 30 літ, пережило і „Діло“ мабуть не один чорний день, мужно їх побороло, але чи досягло воно тієї мети до якої закликав 30 років тому один з наших видатних патріотів — чи об'єднало воно всі галицькі найчесніші партії коло одного завдання?

В усякому разі читачі „Діла“ звикли рахувати його за головний орган української преси всіх українських земель на європейському континенті. Побажаємо йому ще довгого життя і щоб незалежно та чесно могло провести головну проблему всіх цих земель.

Прага, 27. XII. 1937.

*) З надрукованих листів Ол. Ол. Русова.

ВЖЕ ВСІ ВОРОБЦІ
ЗНАЮТЬ
ЩО ПАСТА

ЕЛЕГАНТ

Є НАЙЛІПША

Д-р ОЛЕКСАНДЕР НАПРАГА.

За золотою ниткою молодости.

„Renovabitur juvenis postea.“

Біс іаіа віаіа, що я мешкаю тепер у найближчому сусідстві моєї IV. гімназії на „Баденері“, як ми називали вулицю Баденів і велику, тоді незабудовану площу від гімназійного будинку аж до Саульського саду, що була для нас улюбленим місцем гри в „кічки“. І в тім самім місці, де тепер є моє мешкання, була „мета“, звідки грачі старалися якнайдалше вибити кічку та бажали протилежній партії, що нахотилася на „свині“ і хотіла „скутити палець“, щоб кічка полетіла так далеко поза ту палерку, скільки вони „жарали бабі сира“. Кілько то літ минуло від тих найкращих безжурних моїх гімназійних часів! А проте так видається, що крім нововибудованої частини саду Баденів від вулиці Уайського аж по вулицю Земляковського і крім нового будинку політехнічної бібліотеки з чудесним написом на його фронтоні „Hic postea vivunt et suam loquuntur“ нічого не змінилось. Лише розрослася і стрімилась вгору туї на гімназійному городі та сосни, смереки, мо-зереві і тополі на святоюрській площі.

А головне в нашій святі передполуднем, коли всі мої пішли до церкви і я сам, що іхалюзував, тямуючи мешкання, приходять до мене спомини тих давніх літ і татнутьсь доволі золотою ниткою.

Здається мені, що саме маю йти здавати вступний іспит до гімназії. Мама звала сина і в кокарду краватку, поцілувала його в чоло і попросила хрестом на новий відтинок життєвої дороги. Влоджу в батьком у повязи,

вези мені гімназійні мурі і сідаю з товаришами в лавки привітної класи. Коло мене ко-зета з нормалки Юлька Кляйнер, з другої сторони хлопський син — Мацей Ратай. Пишемо диктати, описує рахункову задачу. Перших не боюсь, бо старенький директор Завадський зі сь. Анни добре вичив нас усіх правописних домоголовок, також найтрудоші частина рахункової справи: ділення багаточисленних числами випало добре, бо з ділення нічого не залишилось. Я і всі мої знайомі здали відразу без устного іспиту. Боже, я вже так, якби гімназіст, що за „фрайда!“ Ідемо з батьком до Зейдлера на площу св. Духа і купуємо гімназійну шапку з G IV. Думаю, що на мене дивитись цілий Львів. Потім ідемо до фотоплатікону в пасажі Гавсмана, агодом до Венецького на морозиво. Справжня насолода!

Чого мені в перших гімназійних роках треба було до шастя? Доброї катapultки, палестри, марквіника з якнайбільшою кількістю різних екзотичних марок і щоб мене той або інший „белфер“ не „вирвав“ тоді, коли я не був приготований.

Цить... Чую через вікно голосні здорові хлопачі крики. Це пава. Здається не вдержу серед тих нудних актів. Кину все в кут і побіжу за ними до „гіада“ нашої класи в однім із дутів гімназійного грини. Гууууу... Там може йде бій з „п'ятою Б“. Сотні співжнок летять в усі сторони, може рішається доля нашого гіада, а в тут? Але в тія хвилині гомін ручного зважика терпівна скликає „братку“ до „буди“. Той сам гомін і чи не той сам дзвінок... Потім хвилинка тиші, далі спів. Ні, справді це-ж та сама арія фрівольної учнівської пісенки, яку і ми співали. Не можу витримати, потягаю зз ними. Потім знов „гууууу“... Це певно прий-

шов до класи якийсь „дурнило“ чи „швеш“ і строфує класу або „пускає віа“.

Потім прийшов „театральний сезон“. Ад-вентович, Хмеліський, обоє Сольські, Фішер Крушельницька, Мишуга, „Мілося“, Куліковський... Кілько то ріжних Тарновських, Захвєських, Цукеркандлів опинилося тоді в Водеха ба навіть найрізніші марки діставалися за пед-гросі ріжним „мікрусам“ з нижчої гімназії, щоб лише можна було перекупити двох театральних керберів одного надоліни, другого на третьому поверсі. Бо чейже на кожній прем'єрі ми мусіли бути. На другий день поділом коло катедри замінялося на сцену, двійки силалися мов град на голови нещасних жерців Мельпо-мени.

Дальше прийшла черга на Лясаля, Прудона Маркса, Берштайна, Ренана, Дрепера масу соціалістичної бібузи, сходили по ріжних тайних конвентиках. Валилися всі авторитети, хотілося будувати наново цілий світ від його основ, пролити останню краплину молодечої сердешної крові на барикадах у боротьбі з клятим капіталізмом. У голові шуміло, в шкільних годинах класів оці по непересканих від лектури ночах. Що робити, куди піти? Я місяцями трівав у такім самим становищі, як перед кількома роками в одному дуже небезпечному місці в високих Татрах, звідки щодня по кількох годинах вивів мене з великими трудомі гранічер.

Але тоді лишилася мені одна звичка і та спровадила мене на правильний шлях. Думи до школи я завжди вступав до церкви св. Юра і проводив кілька хвилин напколішми перед теробовельською Божою Матір'ю. Віа першій класи. А коли прийшов травень, я навіть у тих часах, хоч раз у тиждень співав з масою ві-

„ДІЛО“

(Спогад із дитячих та гімназійних років).

Ми з „Ділом“ одинокі. Одного року по-місяці на світ, та тільки „Діло“ два місяці ра-діло до мене привітали Гадинківці... Але ж зазна-вонились ми з „Ділом“ геть-геть пізніше.

Чи в нас дома передплачували „Діло“, я не-артадує собі. Знаю тільки, що часто про нього-гадували. Ще й досі оббивається об пуха-така якась розмова!

— А „Батьківщина“ писала, що, мочляв, те й те...
— Та що там „Батьківщина“! „Діло“ зов-сім не те пише.

Або:
— Що там, ваша „Батьківщина“! Ось „Ді-ло“ краще знає.

То сперечалися між собою: хтось із наших сусідів, Захарчук — дяк Захарчук передпла-чував „Батьківщину“ — і хтось із наших домаш-ніх, або з „плебанії“, куди приходило „Діло“. Коли я вже ходив і стіни, скатерті, столи, стіни, лавки заповнював своїми „рисуваннями“, передо мною ховали всі книжки, щоб я їх не-зламав своїми „візерунками“. Та не все це вда-валося. Вже пізніш, коли я ходив до школи, по-ніш в руки попадалися книжки та журнали, по-ніш в руки попадалися олівцем, а то й замазували та позарисовували лінійками, а то й пером, усіма лінійками, „кіними“, „паннами“ (т. є. і досі пригадую собі цілі листки журналів „Дом і Школа“, „Газета Школьна“ — позапав-домі і школі). Була в нас я-кись така груба всесвітня історія з малюнками — з одного боку з польським, з другого з фран-цузьким текстом; був мамин молитвенник, з од-ного боку з церковними словами, з другого — з польськими (старе холмське видання); був старий бабунин „молитвослов“, надрукований латинською з цікавими ініціалами; був наш ро-динний шляхетський документ із звисною пе-чаткою — все це було пописане моєю дитячою рукою. Здебільша, я відмальовував початкові сторінки, але ж на цілі сторінки, й таким чином ви-писував усі родинні „скарби“. Діставалося й „Діло“. Його черевате „б“ так чогось мені було подо-балось, що я його дуже радо відрисовував і по-тім зарисовував цим ятем усе, що мені попада-ло під руку...

А проте я таки не знаю, чи були ми пере-дплачували „Діло“. По смерті батька (†1885) мене не передплачували, бо не було за що. Та нам часто приносили його хтось із родини нашо-го пароха, о. Івана Корнія (офіційно „Корні“), тестя о. Січинського, добре відомого вже в на-шому селі на той час патріота. Читала його най-старша з незамужніх іще сестер (мати й бабу-

ня знали лише латинською), покійна вже давно Наталка. А як старші брати приїжджали на ва-кації чи на святки, то й — вони.

Жили ми дуже бідно по смерті батька, в найманій, зимній хаті „на загородах“, від „села“, як мені тоді здавалося — далеченько. А проте в нас, головню влітку, було дуже весело, гамірно. Жартів, одні одних драгували, співали. Родина велика, до того приходили знайомі з села. Най-старший брат Михайло (тепер генеральний ві-карій у Чернівцях) був уже по maturi, збирався до Львова до семінарії. До нього навідувалися часто товариші з села та з околиці. А сестра Наталка товаришувала з наймолодшою Кор-нівною.

У Гадинківцях не було ще тоді так багато інтелігентів з селян, як тепер. Вона шойно зароджувалася. Підготував її мій покійний бать-ко, якого й досі з великим пієтизмом згадують старі господарі, колишні його учні. Здається, перший із селян, кому мій батько простелив шлях у світ, був теперішній станіславський владика, кир Григорій. Училися тоді гадинків-чани в Тернополі. Владика товаришував з моїм найстаршим братом, вони були між собою при-ятелі, ходили разом до тої самої кляси. Ці ширі відносини залишилися між ними й досі. У нас він бував дуже частим гостем.

Мені й досі в пам'яті, як живі, картини тих веселих сходів у нашому домі „на загородах“. На мене, малого хлопця, що почав недавно хо-дити до школи, ніхто, звичайно, не звертав ува-ги. Та... мене скрізь було повно. Я все помі-чував. Душею цих сходів була сестра Наталка, а я ж під її крилами виховувався, то де вона, там і я. Багато з того, що тоді говорили, я не розумів. А проте вже тоді я навчився слова „ка-пап“, хоч і не знав, що воно таке, та тільки у-являв собі, що це щось погане.

Багато в нас тоді співали. І мене брали до співу, й я тягнув із сестрою сопраном, брат А-польон (тепер — рожицький декан) мав чу-ловий альт (потім іще кращий — баритон!), брат Михайло співав тенором, кир Григорій, здаєть-ся, якимсь грубим, трохи горляним голосом. Ще й досі чую його:

Змарнів я, зчорнів я,
по горах ходячи...

Це була його улюблена пісня, — він її спі-вав першим голосом, а ми підтягали (а швагер Друк, чоловік найстаршої моєї замужньої сестри,

терпіти не міг цієї пісні, і як її починали співа-ти, лаявся, а то й тікав).

Але частіш за все говорили про нові книж-ки. І тут мені нагадується, що перший голос мав тут — теперішній станіславський владика. Він мав гарну бібліотеку. А між книжками чи не перше місце займала „Бібліотека найзнаменит-ших повістей“ — „Діло“. І ці повісті то він сам приносив своїй сестрі читати, то приносив я з хати його батьків — „за ставом“.

Хоч я вже тоді добре читав, мені не дозво-ляли читати цих книжок, мовляв, ще час, і так нічого не розумію. А проте я крадькома заби-рався до другої хатини, де все в найбільшому ладі лежали ці книжки, й забирався прочитува-ти. Дуже мене заінтригувала була грубезна книжка „Праща а гроші“ з „Бібліотеки найзна-менитших повістей“. Книжку цю сам власник її приніс був сестрі й дуже захвалював. Забирався кілька разів я її читати, але кидав, нічого не зрозумівши. Всі ці повісті, що їх видавало „Ді-ло“, попрочитувала була сестра — із бібліотеки кир Григорія, веселого, балакучого бого-слова. І досі тямлю декілька заголовків: „Дім“, „Батько Горіо“, „В обороні чести“, „Мішанське плем'я“, „Золотий чоловік“, „Князь Серебря-ний“. Книжки, пригадую собі, були здебільша неоправлені, а вгорі з боку виднів підпис: „Хо-мишин“ — без твердого знаку та без „м“ — і це мене, малого, тоді дуже бентежило. Здається, власник книжок складав собі їх аркушами, як вони виходили додатком до „Діла“. А то часто, пригадую собі, приносив він і „Діло“, й потім ішла якась розмова між старшими, та змісту її я не розумів і зовсім собі його й не пригадую.

„Бібліотека найзнаменитших повістей“, у я-кій зачитувалася моя сестра Наталка, й яка роз-вивала її світогляд, мала й на мене і на моїх то-варишів із гімназії дуже великий вплив. У ниж-чих класах станіславської гімназії нам проф. Кокорудз цих книжок не давав із бібліотеки гімназії (була все в неділю після ескорти) — але ж зате зичили нам їх старші гімназисти. Та-кий „Новий ділч“ Йокая, чи „Ришард Льви-не Серце“ Вальтера Скотта, чи „Замок Делі“ Ганні Кері, робили на мене, учня другої чи третьої гімназійної класи, непереможне вражі-ня, струшували молодого душею й робили своє...

До переїзду з гадинківської сільської шко-ли до станіславської бурси я й не знав, що поза „Ділом“ та „Батьківщиною“ є ще які га-

*) Між книжками були й дуже цінні унікати. Ось я пр., в VIII. кл. гімназії я дістав був на пам'ятку від кир Григорія, що був тоді сотрудином у Станіславові й жия у моєї двоюрідної сестри, ба. пам. Сидонії Людві-говної — російський переклад Дон Кіхота з половини XVIII. ст., у старій шкурятинній оправі.

ни „За всіх молилися благая“. І хоча слова цього молебня мішалися спочатку з Марсилье-вою, що шуміла в моїй голові, то звуки тої о-станньої ставали щораз тихіші, аж вкінці за-молкали зовсім.

Крім цього я все чув дотик сильної руки Митрополита Андрея, що раз по реколекціях, чи мав у нашій гімназії, взяв мене під руку та як добрий пастир віз мене через вулицю Уей-ського, якою ми йшли по його науці на суплі-кцію до св. Юра.

Цей дотик чую до нинішнього дня та йду-ю до св. Юра або вертаючися з нього, все в-гадую очом споглядаю на вікна митрополи-ної палати.

„Во дни они“ раз закликав мене терціян до директорського кабінету. Коли я тремтячи зі-страху (нечиста совість!) станув перед дирек-тором Козьолом, цей повідомив мене, що знає про мою участь у соціалістичних конвенціях і що ще раз дістане подібну звістку, то сам висторочко „вилює“ мені шкіру, а за другим разом викине з гімназії, додаючи при тім такі слова: „І ти сенико одна (це був його улюбле-ний термін) хочеш мамі зробити таку велику-тримоту? Пам'ятай, тоби цього більше не бу-де!“ Так повісив один із найвищих ав-торитетів гімназійних директорів, шкільний радник і кавалер ордену Франц Йосифа. Я ці-кавий, хви мене нині за це покарали.

Взагалі, навіть без призви трицятківкох років, я не можу доглянути якоїсь темної пля-ми в моїх споминах про поодиноких вчителів. Як мені вісім років учили. Певне те, що всі во-ни поводитися з нами по батьківськи, всі вони дарилися підтримати і розвивати в нас почут-тя гірності, амбіції та „малюкагати“. Не важ-ко було ніколи прокляти влучних лайок і

висловів. Жаден з них не був страхополохом. Кожний приходив до класу з піднесенням угору члосом і ми дивлячися на таких наших учите-лів розвивалися на правдивих джентельменів, що вміли, коли треба було, оборонити свою честь і свого народу; не було в нас доношків, фарисей, лизунів, ні егоїстів, що лише власне добро мали на оці, що були здатні хочби по трупях своїх найближчих дійти до шкурної ці-лі, коли ж випадково попав поміж нас такий „ананас“, то ми скоро вміли його позбутися.

Про такого нашого катехита о. д-ра Пе-тра Крипакевича, якому передовсім ми греко-католики, що мали велике щастя дістатися під його батьківський провід, завдячуємо так ба-гато, згадують усі „четвертаки“ (не лише укра-їнці, але також поляки і жида) ще нині з най-більшим пієтизмом і світліяна пам'ять про нього перейде на дальші покоління.

Або такий строгий, а проте загально улю-блений математик проф. Цісло, джентельмен у кожному палі проф. Клеменсевич, якого лекції історії були для нас правдивим духовим бенке-тем, германіст проф. д-р Пецольд, який міг ве-сти виклади з німецької літератури, які мав у нас в обох найвищих класах, сміло на катедрі віденського університету, добряга фізик о. Йо-ан Костецкий (тоб з Народного Дому) з віч-ним цигаром в устах, фільмлог Дольницький і багато інших, що вже перенеслися на другий, кращий світ.

Які професори, такі ученики. Згадаю лише кілька прізвищ. З українців були учениками на-шої гімназії довший чи коротший час інжені-ри Галька і Капустяк, д-р Панчинин, д-р Лев і його покійний брат інж. Ярослав Ганкевич, д-р Іван і Лев Крипакевичі, з поляків ходили до четвертої гімназії письменники Папановський,

Збержковський, Василевський, Макушинський, Ендркевич, Петрі, такі учені як професори Домбковський, Каленбах, Кляйнер, з політиків б. маршал союму Ратай, з військових генерал Венява-Длауговський...

„Основане“ з вулиці Сапіги зробили з нас згодом справжніх українців. Почалося від то-го, що вони позичали нам книжки з бібліотеки свого товариства і ми ходили до „Основі“ на „гасетку“. Опісля заучив нас учеників усіх львівських польських гімназій і обох „реалок“ тайний учнівський кружок. Реферати і відчити відбувалися майже щотижня, наша бібліотека складалася з кількохсот томів. Пригадую собі, яке вражіння зробило на нас „Діло“, коли вперше прийшло до нас з фонетичним право-писом із „і“ з двома крапками замість „й“. Я обнісив цей перший примірник „нового“ „Ді-ла“ і показував його захоплений товаришам! Щороку уряджували ми Шевченківські вечер-ниці, раз навіть у Дух. Семінарії (завдяки на-шому симпатикові о. д-рові Юрикові) опі-сля звичайно в „Гвізді“ на Францішканській. Вечерниці ті були нашими гордошами і приєм-но про них згадували також і неукраїнці. А вже наймилішими нашими гістьми були інсти-тутки з бурси при вул. Сави (нема вже того будинку, залишилася лише залізна фіртка) і ми комітетові „садилися“, щоб лише якнайелеган-тніше впроваджувати ті наші красуні на сажу. Кожний із нас старався перед вечеринками як „найбільше“ вишитафіруватися. Однострій віз „мілітершайдра“ з Бенедиктинської площі, блюзка з високим коміром, широкими паска-ми, червоними випустками та спражками в по-ясі, чорні штани (дав мені за них проф. Цісло, що признавав лише „сірачкові“ штани вхо-вавши із „Терезіанум“), вишивана сорочка.

всти. Приїхавши восени 1890 р. до Станиславова, я вперше побачив якусь чиюсь газету „Червоною Русь“ і дуже собі сподобав її заголовок. Я ж дома прочитав був уже „Історію Русів“ О. Барвінського, знав, що таке Червона Русь. Та мене побачив із цією газетою якийсь „старший“ і зараз мене виганяючи, сказав, що це „пашкуданська“ газета, щоб я не валявся її читати, що єдиний гарний часопис, це — „Діло“, і що порядні люди читають лише — „Діло“.

Станиславська бурса св. Николая була в москвофільських руках, але москвофільської молоді тоді в ній майже не було. „Діло“ читали „старші“, а мені не раз доводилось бачити його в їх руках, хоч, як з'являвся катехит, о. М. Семенів, вони його ховали. В бурсі я побачив і інші українські газети. Тут уперше впали мені в око: „Хлібороб“, „Народ“. Їх мали в себе „старші“, але ж дуже з ними ховалися. І мені доводилося бачити тільки їх заголовки.

Того року, як я прийшов до Станиславова до третьої класи народної школи (1890/91), з гімназії йшло велике сльізотворення проти радикальної молоді, і ціла бурса весь час дуже хвилювалась. Я, учень народної школи, нічого з цього не розумів, а як питався, то учні-гімназисти розповідали мені, що в гімназії є такі, що в Бога не вірять, що читають „Хлібороба“ та інші безбожні газети та книжки, що їх повиганяють зі школи, тощо. Декого з цих людей я бачив, бо вони приходили до бурси (Яківа, Косевич, Пигулей). Але ж після свідства вони до бурси не показувалися. Нам казали, щоб їх стерегтися як чуми. Так само не доводилося вже більше бачити ні „Хлібороба“, ні „Народа“. Тільки „Діло“ вже тоді читали ще більше краще.

Два-три роки після того, як я був уже в гімназії, бурсачка молоді круто повернула в москвофільський бік. „Діло“ вже зовсім не було, ми читали „Стракопуда“, „старші“ передплачували зовсім явко „Русскую Бесѣду“, ми вчилися поросійськи з підручника Іванова. Свідомі „старших-українців“ до бурси не приймали, молодші стояли під впливом „старших-москвофілів“, де-хто тоді ховався з українством, декому доводилося ходити поміж дош, иншим — терпіти всякі шкани, а то й наруги. Найбільш відай було за фонетичку, що її заклали 1893. р. у школі. Її в бурсі не визнавали, а інструктори давали „малим“ етимологічні диктати, які всі мусіли писати.

Та згодом, спроектовавши почало розяснюватися, і десь так 1895. р. число явних українців почало зростати. Про це треба б писати окремо і колись, може, й напишемо. Та часи 1892—1894 згадуються як щось дуже задушливе: доноси, нагілки, відбирання „Кобзаря“...

Москвофільська молоді передплачувала „Галичанину-а“, та „Русское Слово“, розуміється, на — *poste restante*. Москвофіли збирали між собою гроші й кидали до Львова передплату. „Старші“ читали — „Галичанину“, „молодші“ — „Русское Слово“. Крім того, зі Львова присилали

багато російських книжок. „Русская Библиотека“ була майже в комплекті. Зберігав її в себе Семен Лабенський (розстріляний 1919. р. в Києві більшовиками), й ходила вона від учня до учня, „Галичанину“ відбирав із пошти господар бурси, Григорій Баран, сам читав уранці, а ополудня передавав учням — він ішов під подушку котрогось із них.

Українці передплачували „Зоря“ (теж — *poste restante*) — ну, й „Діло“. Відбирав його Михайло Лозинський, а читали всі, що себе визнавали українцями. До спілки, що платила, належали й гімназисти зпола бурси (т. зв. „станичники“, молоді, що жили на „станції“, себто на приватних квартирах, передплачували „Діло“ окремо, і то цілими групами, головні 1896-1897).

І змру того, як москвофіли чим раз менше з „Галичаниною“ ховалися, Лозинський почав цілком явко розгортати перед обідом „Діло“ й читати, не раз і наголос. Це виводило москвофілів із рівноваги.

І досі стоїть перед очима одна така картина, здається, з 1894. р.

Перша кімната від кухні — страшний крик. Ось-ось обід. Збігаються їсти з т. зв. офіційнів. Лозинський ходить величезними кроками і кричить. Під ліжком стоїть закукурічений Р. К. (тепер десь священник у станиславській дієцезії), що себе вважав за провідника москвофілів, уперсь червоний і теж кричить. Обидва кричать. Що раз голосніше. Усі стоять і слухають. То розуміють К. накинувся на Лозинського за „Діло“.

— Ми ніколи не дозволимо, щоб у нашій бурсі читали таку шмату(чи щось подібне)...

ОЛЕНА СІМЕНОВИЧ-КИСЛЕВСЬКА

„ДІЛОВІ“ В АЛЬБОМ.

(З нагоди його 50-ліття, як щоденника).

Рідко буває, щоб один редактор другому не заздрив. Так як у кожній мамі нема понад її дитину, так кожний редактор рад би бачити всюди й завжди тільки свій часопис. Але... скромненькому двотижневикові „Жіночий Долі“ так далеко до щоденника „Діла“, як століній Покуття Коломії до красної столиці, Города Львова. Тож із ширим неукладним серцем пишу тих кілька слів шановному ювілятові „Ділові“ в альбом.

Коли тільки сягаю думкою далеко в мої не тільки молоді, але майже дитячі літа, то завжди здається мені, що щойно з тої хвилини почала почувати себе **хто я**, відколи на нашому столі з'явився новий часопис писаний рідною, зрозумілою всім мовою, а саме: часопис „Діло“.

З появою його наче зрушилася спокійна, здавалося спліснута в своїй нерухомоті громадська атмосфера. Наче свіжий подих почав

— А як ви читаете свою шмату?

— Бурса св. Николая не може держати таких, що годуються „Ділом“.

— Не ви держите, не ви приймали. Автім, будь ласка, трохи холоднокрівніше...

— Не кричіть! Наша бурса має виховувати русських людей.

— Перевертнів...

— Що?

Тут уже грала роль і внутрішня дисципліна, бо ж Лозинський був на три роки молодший за Р. К., мусів йому „викати“ й казати „пан“, а „старший“ міг зовсім добре „молодшого“ побити...

І не знати, чим була б покінчилася та сцена, коли б не обід і не поява... катехита. Але ж тиха боротьба за „Діло“ тяглася довго. Вона була вперта, гаряча, затижна.

Та прийшов 1897. р., час тав. „консолідації“, москвофіли зникли, а „Галичанину“ поспіпались похвалити для „Діла“, що воно, мовляв, хоч і „українофільствує“, а все ж „русская газета“. Зате українська молоді, майже вся тоді радикальних поглядів, відвернулася від „Діла“. Читала, але вголос на всі лади лаяла й українських політиків і „Діло“.

Та пригадую собі, коли появилася „Будучність“, коли утворилася національно-демократична партія, то „Діло“ почало поволі відлискувати читачів, хоч це ще не були прихильники. Бо молоді колов іще в очі етимологічний правопис „Діла“.

Та це вже були мої університетські часи. Про них треба б окремо писати.

— о —

розвівати густі мряки. Заворушилось кругом. Заговорили сусіди, пішли жваві балачки, спори, часом і сварки між знайомими, родиною, а то й дітьми та батьками (так, так, і ми колись мали клопоти з своїми „старшими“!). Старші — найбільше прихильники „Слова“, перейняті москвофільськими ідеями. Молоді „українофіли“, хоч і спорили із старшими та до появи „Діла“ не мали тої підтримки, яку дає часопис, що стоїть на одній з наших платформ і підтримує нас постійно, день у день.

Кожне число „Діла“ викликувало у всіх велике зацікавлення. Все одно: чи у прихильників, чи у ворогів, але всіх цікавило. Пропав блаженний спокій, що так довго вколоснував до снаші, головні попівські, родини. Кращі, засадничі статті іноді знали ми майже напам'ять і вживали їх як тарану до розбивання струнких кацапських фортець.

червона крайка, жовто-блакитна велика рожка комітетового. Ми не мали власного хору і мусіли заживуватися в академічній гімназії. Що то були за „шлегери“ ті Артимовичі, Жиури, Псубрати, Бобаничі! (Бобанич як заспівав своєю басом, то лямпа мусіла загаснути!). По вечірницях давали ми комерс, звичайно десь на станції якогось хориста в середмісті (мешкали вони на Вірменській, Скарбієвській, Шкарпо-вій та сусідніх). Симпатичний був це комерс. Господина зробила кількадесять карменадлів, напекла дешених тістечок, ми спровадили шертівку львівського, купили у Бачевського дві-три літри житинки і був корольський бенкет. По вечері йшли тости та промови, давали нам старі пісні, які літними вечорами гомоніли по цілому середмісті та по білих вулицях „Грушка“, а кожна гарна „фаетка“ мусіла мати свою серенаду. Отже докторе Гнаті Цегельський в і. реакції при вул. Камініній! Може правді шастива Ваша думка, щоб ми колись зробили *Мад Б.* „жужжарів“ з II, III, IV, V. і VI. гімназії та з I. і II. реальної школи!

А потім сині братчики вели нас, Христю, під розвігні куші магнолії в Стрийському Парку і черемши дві білім снігом силася на нас і нишу лавочку. Вона ще чудом убереглася, лише боюся, що її в весню заберуть і дадуть мені, таку без поруччя як інші. Закохані наші очі смілилися, а ми безжурні і шастиві задали смачний пренель та закусували його чеколдовим андротом „Штольверка“. Її мені зпівдала про своїх бейферок і товаришок, а про свою брину і своїх бейферок. Провала, як ми широко сміялися з підстаркуватого проф. з-ра Л., що взяв собі молоду „Крису Лесичанку“ за жінку і до якої на маніші кіблівала

трішка наших „сеніорів“ Нестор, Казік і „Унгай“. Або як то ми обидвоє змовилися і я написав анонімний „лібесбріф“ до Твого „пудла“ від французького, назначивши її рандку під звичайними замку в Стрийському Парку. Ціла Твоя клася оглядала зза кушів ту біду мальовану цяцю, як вона ходила туди і назад добору голубу. Молодість — немилосерда і на це нема ради.

Але прийшла година розстання з Тобою, Христю, коли Твого батька з авансом перенесли до Відня. Пам'ятаєш цей вечір? Я ждав на Тебе востаннє під консерваторією напроти Фаяркетів з цвітами, що їх купив за проданого у Бодена „Горачія“. І ми пішли Валовою, Коперинка, потім скрутили колоз пошти на Крашевського. „Літняцятка“ грала в ресторані Езуйського городу нашого улюбленого вальса „Над чудовим, синім Дунаєм“. Який він нам видавався тоді сумний!.. Далше пішли ми тим затишним „нашим“ вулицями, якими тільки разів разом ходили, від кожної планалися на Штієрпівні. Отже „нашою“ Матейка, „нашою“ площею св. Юра, „нашою“ Тереси (піз заціями від муру Сакракерок, щоби на другій стороні не впа на нас „шеу“, що мешкав на тій вулиці), потім через Саліс, „нашою“ Карпінського, знайшли лавочку на площі св. Юра і сиділи на ній стискаючи свої руки та складаючи тисячі обітниць, аж доки Сакракерки не вибили дев'ять і небавком з касарні Фердинанда на Городецький не рознеслися останні звуки чудового австрійського „ретрета“. Я підвів Тебе під Твою браму на Кляйнівській. Перший та останній довгий поцілунок і я з розбитим серцем поймав до хати. Не їв вечері, положився до ліжка і аж заходився в плачу, відкидаючи лице в подушку, щоб мама того мого

ридання не почула. Але вона прийшла, погладилла мою біду голову та зложила на ній матерій поцілунок, ще більше щирий і ще святіший від того — на Кляйнівській. Аж тоді заснув... Але за найближчі два тижні „обірав“ аж чотири двійки.

Високоповажана Пані Інжинірово! Ваш чоловік — замучений інспекційною подорожжю спить, молоді — пішла на лешата, а Ви самі „б-бусині“ улюбленій Вашій кімнаті відпочиваєте у сутінках по передсвяткових трудах. В кімнаті тепло, сосна стріляє в печі, на дворі наморозь, переминала Ваш сад в чудову коронкову казку (так, як колись дерева в Стрийському Парку, пам'ятаєте?), перед Вами розвивається фільм молодих Ваших літ. Така сама як тепер тут у мене, на Баденіх у Львові. Ті самі особи, та сама обстановка. Ви не тільки бачите поодинокі образи з Вашої молодості, ще перед Вами пересуваються, але переживаєте їх удруге, так само як і я.

І ось ясніше подумав освітлено нагло дзеркало, яке ми в часі випадкової нашої стрічі перед війною у Венеції вибрали (Вашому чоловікові подобалося інше) і Ви побачили в тім дзеркалі, що Ваше лице відмолоділо, що Ваші очі палають вогнем Ваших шіснахти літ. Це поворотна хвиля принесла Вам хоч на час — золоту весну Вашого життя і Вам тепер так добре, так любі: а може навіть краще, ніж воно було колись у дівочості!

У другій кімнаті задзвонив нагло телефон. Ні, не хочу, то не до мене, то певно до жінки, не хочу... ще трохи! В тій хвилині входить сусідниця: „Просять панна Меценаса до офісату“

Даймо „Просвіті“ гідну матеріальну підтримку! Вона мусить рости й міцніти, бо Нація хоче й мусить жити та розвиватися.

КОНСТ. МАЛИШКА

Доріжкою спогадів.

Для мене завжди вже друковане слово було святощами, а книжка-газета з усім промислом людської творчості, з усім чудесним майстерством. Як гарно було, прийшовши на вихід до діда на село, зайти в "книжечку" і порівняти там у папері і книжках. Ця "книжечка" була колись друкарською і стояла так на банкеті побіч прихвиста, але це ні трохи не бентежило нас, дітей, (мене і братів Стефановичів) ні наших молодих вуйків, що там ночували в часі ферії.

В Новій у діда стрінула я перші українські видання галицькі: "Вечерниці", "Мету", "Правду", "Зерцало", календарі й книжечки "Просвіти". А у вуйків Євстахія нахилили в бібліотеці писані власноручно прегарною каліграфією записки та твори праїди Степана Петрушенка: "Добрині" — і хотілося самій так чітко каліграфувати, бо в мене було тоді дуже погане письмо. З газет я нахилила тут "Слово", "Галичанину", "Зоря Галицьку", але ще в той час як Антіна часописами я менше цікавилася, уважала їх кудини, радше читала історичні книжки, оповідання, вірші.

А такі події з громадського життя відбалися раз-у-раз об мене, бо в моїй родині всі політизували, хоч були поділені на два табори: український-національний і твардо-руський. Як читали народної школи пережила я в Станіславові заснування Кобринської першого жіночого товариства (1884 р.) і крування українського епікопства з д-р Палешем, як першим владником. На його приїзд ми, учениці виділяли, як укладали із зелених листків величезний напис "Многая літа" на фронтоні будинку, а віз-так втіли його в мурах школи промовами й піснями.

У Львові за часів семінаристичних я була дуже занята наукою (близь, як треба), але — розуміється — посіла і тут у сам осередок розбурханого в той час нашого громадянського й політичного освідомлення. Та стояла в ньому поміж двома течіями: св. Юром з дідом Антоном Петрушенком і вуйком Віроменським з родиною вуйка Олександра Стефановича, за-заятого народника. В багатій обідаючій діда поминала я в історичній давнині, до чого й ціла обстановка мешкання зі старими портретами, фаянсами й різноманітними вишитою інструментами, — але народницькі епічні захоплювали мою душу своєю свіжістю і зв'язками з далеким лісним і вірше Шевченка Україною. Та й це професором української мови був тоді в семінарії Омелья Партицький, а батько товариш проф. Олександр Баранський зацікавив мене українсько-семінаристичні відкрити на "Бесіди" в українській історії.

"Діло"? Так, було вже тоді "Діло" від дитинства роки, а пам'ять про його першого редактора Володимира Баранського зберігається в моїй родині як традиція. Коли вперше вийшло "Діло", я була ще дитиною, але пізніше переказали мені його історію. Одна з тіток любила м'якувати, що редактор Баранський був її постійним танцюристом на балах. Сумніваюся, чи така заправлена людина, як Баранський, мав час і охоту танцювати, тимто й шалюватимість за цю легенду складала на Півдні.

Так, я чула, мітак і сама читала, як труднощі були при заснуванні "Діла" і як було потрібно в тих часах серед загальної недовіри до власних сил, серед байдужості навіть поміж передовими українцями. Але Воля, Баранський поставив собі завдання: "Не доборемось власною силою, то й пропало". А щоб своїм прикладом загарити недовіру, зобов'язався редагувати на початок нову газету безплатно, дарма, що через те мусів покласти адвокатську практику й занехати думку про студії науки, а обслуговувати народної економіки. А назвали нову газету "Ділом" у протиставленні до руського "Слова", бо воля своєю програмою мала об'єднати всіх широк українців до спільного діла для добра цілого народу, щоб ділами дійти до го з упором й добути окремості його прав.

На сам Новий Рік 1880 р. вийшло перше випуск "Діла" і в той сам день редактор дістав вістку про несподівану смерть свого батька. Але Володимир не в тих був, що упавши під тягарем власного гору, він ціло злих потону в редакційній праці і з успіхом, бо вже в перших трьох місяцях число передплатників "Діла" перевищило 600 (на той час дуже багато). А щоб розширити загал громадянства склала на спонукую розвідні 30 листопада 1880 р. перше всенародне віче, яке стало великою українською маніфестацією і показало світові, що народ наш живе і власним голосом хоче поді-ти за свої життєві інтереси. Півтора тисячі се-ли, міщан, інтелігентів зібралось у Львові з усіх сторін Галичини. В резолюціях віче жада-ло: забезпечити державно-правне становище українців як самостійного народу — зменшити податкові тягарі і стримати примусове вива-снювання наших селян і дрібноміщан з їх пра-діної землі — змінити галицьке шкільництво в душі повної рівноправності українців у всіх народних, середніх і вищих школах, накласти четверта резолюція визнавала всіх українців, щоб спільними силами добивалися належного свого народного становища у краю та державі.

Резолюції з року 1880! Чи сьогодні стали вони вже неактуальні?

Віче принесло теж реальний хосен. Вибра-на на вічу шкільна Комісія складала статут для "Руського Товариства Педагогічного", яке мало дбати про українські школи в Галичині і в на-ближньому році ввійшло в життя.

"Діло" розбурхало наше громадянство і садило пильно за всіма подіями, які тоді вор-ушили краєм. А були це справи великої ваги. Згадати хочби справу православ'я в Галиччях і процес Ольги Грабар і товаришів. Перша справа спричинила процес проти редактора Баранського й о. Стефана Качали, автора статті в "Ділі". Матеріалу до часопису й роботи було тоді поверх голови, тому "Діло" два мі-сяці виходило в позазвичній, а то і в потрібній об'єм, дотого й зробишишим друком, як звичайно. А ще від 1881 р. починав виходити при Ділі "Бібліотека найзнаменитіших повістей", яка да-ла українській публіці неодинокі переклади най-літших творів світової літератури. В пізніших роках в дуже старанно відтиснула ті додатки газетні, брошурувала і перепісала їх залюб-ки. Пригадую собі, що в тому часі найбільше припала мені до вподоби повість "Замок Делі". Історія боротьби за волю ірландського народу.

Але серед того безміру праці організм Бар-анського не витримав і 1883 р. не стало його в живих і по його смерті навіть найбільші політи-чні вороги мусіли прихилити, що в Баранських втратили, хоч і не непримиренного в обороні прав народу, але й чесного, тактовного й ро-зумного противника.

Наслідком його, другого редактора Івана Велес пінала я ще як семінаристка на Свят-вечері в о. Стефановича. Високий, стрункий, бі-лий, мовчазний, ані зроби на мене враження дуже поважного, що з такими як я панянками не мав й говорити. Казали про нього, що був дуже працьовитий і на особисті справи й родин-ні не мав ніколи часу.

З тих семінаристичних часів пригадую собі, що одиницький раз я спізнилася до школи, бо до-жидала ностриччя "Діла", щоб дізнатися про-визиді доволі пості Окуницького з польськими шляхтичами Розвадовським на тлі соймової де-бати.

Я сама за власні гроші стала передплачува-ти "Діло" щойно на учительській посаді в Га-личчю. Тоді і почала дописувати до нього — дрібні нариси, статті на актуальні теми, загаль-но громадянські, які ворухили всіх, а нас на провінційній темпаві. З приводу сесії наших сту-дентів в 1891 р. я написала якийсь вірш-феє-летом. А саме в той час в Галиччю зачалась бо-ротьба українців з місцевим парохом о. Виш-ницьким, загорілим москвофілом і в ту бороть-бу попала й я "Діло" містило про це мої і чужі статті, тоді в яскравій відчужу й арозуміла, який переважна тинником у житті нації й одиниці є сам прес. І моїм молодечим бажанням стало, мати власну "свій часопис", де в мігало сво-бодно висловлювати свої погляди в різних спра-вах і обороняти сарпину справу. Це моє бажан-ня бажання сповнилося випадком: мистецтва, що Руське Т-во Педагогічне передало мені дитя-чий журнал "Діти", який я редагувала в Галиччю. Я зарпа з тріскашним повідомила моїх приятелів в "Комарі". Михайла Леоніського й редактора Івана Кушнівича (того ж й на очі на-вчили не бачила, але саме такі приятелі найбли-жніші), що тепер не боясь їх, бо мав свій орган. На це вони відповіли мені віршом по-комарським.

В році 1902 (за редакції д-р Володимира Остринського) "Діло" впровадило у себе фон-етичний правопис. Пригадую собі який епізод: Ще на якийсь місяць-два перед тим мої топа-ришки Трушківський, ретельний із Закарпаття, по-казав мені однієї днини "Діло" вже без "яч" в загальному написанні: "Бачите! Діло" вже в фо-нетичній! Я трохи здивувалася, але подивилася, бо свого ще з почти не дістала. Щойно згодом

Геліотерм Львів, Академічна 7

(Глях Шпрехера) Тел. 290-00

Фабричний склад лікарських інструментів, меблів, апаратів рентгенівських і електро-медичних. — Низькі ціни.

Логічні умови платності! Конторськи та факс на порада безплатно.

5-1

зорієнтувалася, що мої товаришки лише назву часопису зробиши фонетичною, перемалювавши дуже зміло А непомітно й на І.

Боротьба в москвофільною в Галиччю тривала даліше і скінчилась так, що заходами о. Виш-ницького і капітської галицької — станіславсь-ської кліки перенесла мене Шкільна Рада під натиском політичної влади до Беча на Мавура. В тому часі "Діло" гарячо стануло в моїй обо-роні, тодішній редактор д-р Ваген Левицький кілька разів телеграфував навіть до мене, за-питуючи, чи можу про мою справу так чи так написати, щоб мені не пошкодити. Але те все не допомогло і я таки мусіла покинути Галиччю і пе-ренеслася сама не до Беча, а на Буковину.

З "Ділом" треба було розстатися на шо-день і зустріла мене його "Буковина", яку ре-дагував тоді земляк, неабутний Славо Весо-ловський, тому і здавалось мені, що я знову в Галиччю не затратила. Сама писала, як ко-лись до "Діла" і нахилила в "Буковині" багато вісток про той бач Черемоша, так само як і в новозаснованім "Проміні", що спотівав ролю сполучника поміж галицьким і буковинським учительством.

По трьох роках вернулася я до Галичини до Львова, вже тепер на постійний осідок. Тут я стрінулася знову з Весоловським при роботі. Він спершу співробітник "Діла", візав ре-дактор, редагував теж просвітну газету, де і я дещо містила. В тому часі "Діло" розписало листу на адресу своїх передплатників, що во-ліють: чи книжкові додатки, як досі — чи окре-мий літературний додаток щотижня. Відно-більшість замовила за другим, бо при "Ділі" почав виходити (1911 р.) під редакцією Весо-ловського тижневик "Неділя", дуже цікава лі-тературно-наукова газетка, яку я ще й сьогодні залюбив перелисткову.

Фабрична складниця опон

"MICHELIN"

у Львові, Пасаж Миколая, Тел. 206-38.

поручає неаріанні опони, думі, толоки, пер-стені та інші частини і запчастини гурт і роздрі

На роки мого побуту у Львові від 1906—1914 припадають важливі події: боротьба з українським університетом, голодія студентів, кріпаві вибори 1908 року під егідою Потоцько-го, акт Сніжницького, смерть Коцка, процес 101 українських студентів. Який багатий і товстий матеріал газетний доставляло тоді "Діло" своїм читачам в краю, як ностриччя дожидали його на провінції в часі процесу Сніжницького! Ві-так — російський Шевченківський адит Світ і Соколов 1914 року, стріли в Сараєві, що віс-ють переломові хвилини в історії Європи. "Ді-ло" містило статті, коментати і вистави Ма-ніфест Головної Української Ради до украї-ського народу за підписами головних наших політичних провідників. І ще по приїзді моск-лів шле якийсь час свої вістки у край, як одні дини замовкло, придушено грубою рукою оп-панта.

І з того часу шість років я не бачила "Ді-ла". На Сибірі читала тільки російські й пол-ські часописи, кріпко-годи лише попадали тут українські видання з Києва по 1917 році і з далекого Зеленого Клину.

А коли 1920 р. я вернулася до Львова, по-дорозі з Кракова, ідучи в Каєларівського дитя-го міста, чула в виходи по статтях і книж-ках "Діла". Що ж то там таке ширше про це і який політичний ситуація? Але "Діло" нім не побачила. Зате в конігрі А. Т. Ш. зустріла "Молоду Україну", прегарний журнал для дитя-вихання М. Таранка. Ну, як в молоді Україн-ці буде "Діло" — подумала. Але "Діло" на-ли не набила, замовило під новою окремим постановкою на своїй сторінці "Вісник". Не га-лю, коли мову москвофільно, але мабуть швидко, бо вже після нашого Житомирського Конгресу 1921 р. стало до наших посудів (за редакції Федот-ова), навіть приїхало нам окрему "Діло-нову". Вона й Михайла Рудницького, а в 1922-гомагла. Чи думали тоді ми який, як роки

— на Кабринської починаючи — добивалися
власного самостійного журналу, що в 1938 році
були мати в Галичині сім соціалних власних
журналів різного типу, а „Діло“ вернутися ще
раз до „Жовчої Сторінки“?

Думав, що програма „Діла“, яку перед 58
роками завершили йому перші основники, не
доїде то й змінилася за той час. Були, правда,
свідомі, шукання доріз, союзників для доцільні-
шого переведення організації праці в громадянсь-
кий але його ґрунт залишався засадою той сам,
національний і тільки національний, а всі ширі

ИВАН КОПАЧ

З моїх споминів про „Діло”.

ОДИН „НАДЗВИЧАЙНИЙ” ПЕРЕДПЛАТНИК.

І в останні 60 літ мого життя мав неодну справу з „Ділом“. А перша була ще десь у шк. в 1886 у Дрогобичі, де в тоді був учнем VI. кл. державної гімназії. Я був диригентом церковного (бужеського) хору старших учеників; тодішні співаки сходилися на моїй т. зв. „станції“ (у мішаних Гаговецької) недалеко церкви Святого Хреста), а одні із них, сні дрогобичським мішанина з Літлянського передмістя, Іван Діако, приносили нам наше, так сказатиб, громадське „Діло“, що приходило нам на нашу велику вітху із Львова за наші гроші на адресу тодішнього мішанина.

Думаю, що то не було також без доброї ра-
си і впливу молодого правника. Данила Стаху-
ри, який тоді був там домашнім учителем двох
синів дрогобицького старости Світальського.
Приймавши з тою родиною з Калуша до Дрого-
бича, дружиник Стахура незабаром пізнався з на-
шими гімназістами, як зі своїми молодшими това-
ришами, а вліті 1887 ми зробили собі з ним і під
його провідом уже навіть дводенну прегарну
прогулку до звісних скал Урича (декто каже:
"догалиських скелінь") в дрогобицьких Карпа-
тах. Добрий вплив Стахури на нас гімназистів
був такий сильний, що задержав свою силу й на-
далі, хоч там Стахура нас незабаром покинув,
вернувшись назад до Львова на свої далішні
навчачі студії (тепер він доживає свого віку на
Панорапі в Ужгороді, як емеритований су-
довий чехословацький апеляційний радник).

Ми залишилися самі. Але товариш Дунько
дзвонив нам далі нашого „Діла“, а я з влас-

арини серед націй знаходили в ньому живий відгук і розуміння.

Сьогодні „Діло“ виросло на міру європейського часопису, обняло різні ділянки громадської думки та праці, побачило багато мазмо вже і самостійну жіночу пресу, астає а кожним найбже дієм число українських політичних, фадових і літературних газет, а такж серед тої часописної повеї моя рука налперше протягається за старим другом „Ділом“, а яким лугать мене споміни з молодих літ, коли ми ще обое прокладали собі шлях до життя

приємніше пізнати мене особисто. І від тої хвилини ми в Покілняком стали вже й ширини друзями — аж до його смерті в Києві підчас світової війни.

Та, правду кажучи, я в собі чимало дивувався, слухаючи слів бл. п. Паниківського, а саме, що він мій, та зовсім нормальний і значимий поступок, а книжками „Діла“ уважав і мій уважатися чимось винятковим. Бо мені тоді в Прогнобі, признаюся, навіть і на гадку не приходило, що можна книжки у когось замовити і взяти, а потім за них не заплатити... Та, на жаль, „Діла“ ще я чини по 50 роках від того часу, майже безупинно визнаю своїх читачів на перших місцях своїх „Новинок“! „Платіть точно передплату! Присилайте залеглості!“ і т. д. Я дуже цікавий, як довго то ще так буде, хоч — очевидно — і не повинно бути в суспільності, яка хоче бути здоровою і міцною...

Прийшовши восени 1889 року до Львова і впи-
савшись до тодішнього „Академічного Врат-
ства“, я незабаром уже мав також нагоду пізна-
ти й тодішнього редактора „Діла“, б. п. Івана
Белея. А першими моїми статтями в „Ділі“
були короткі звіти із засідань свіжо тоді засно-
ваного на львівським університеті „Славянського
Кружка“, на яких — під проводом професора
сільвистики, д-ра Антона Каліни — відчитав
кілька своїх рефератів студент Олександр Ко-

Раґляни і пальта

оказано до продажи.

„КОНФЕКЦІЯ“, Личаківська 1.

леса на тему п. з. „Міцкевич і Шевченко”. То був початок моєї маленької, так сказатиб, співпраці в „Ділі”. Требає вона ще й досі, хоч не широка вона і не постійна, тільки принагідна, від часу до часу. Та позитим мої прихильні бажання для „Діла”, і то якнайкращі, були все постійні і тривкі; вони ніколи не переривалися, і то навіть тоді, коли я, покликаний австрійським Міністерством В. і П. на відповідальне становище краєвого Інспектора шкіл у липні 1909 року, уважав доцільним виступити із „Спілки Діла”, щоби не ваяти ані себе ані „Діла” оглядом на можливі колізії публичних наших обов'язків.

Так я ще й нині рад служити нашому „Ділові“ якнайкраще по своїм найкращим силам. А „служити“ йому треба, бо „Діло“ такою по-мочі також эпоза „редакції“ певно надіється

світлові РАДІО-передачі СЛУХАЄМО ВСІ ПРИЙМАЧАМИ

ЕРГОН
СИКСТУСЬКА 4В

МАРЯ СОКІЛ

У ньюйорському кітлі.

Нью-Йорк, 16-го грудня.

1.

Три перші дні побуту в Нью Йорку вида-
лися тяжким; тяжким, який саме минає сьо-
годні від нашого приїзду — місяцем. Так при-
стосовуєся до міста, стільки нового сприйма-
є, відкрити за поріг помешкання. Хоча ні-
бито ми звикли до розмірів великих європей-
ських міст, хоча й бачили вже не одне нове й
велике — Нью Йорк старіє а пам'яті все те мов
якось «Великий» Берлін, «кипучий» Париж?
Імпресіоналізм, тихенькі містечка!

Де ділись класиони?

Н. Кили йде про тишу, то не все в порядку і цьому пориває. Різ у тому, що ідучи до Варшви, ми здали якось некогольного гаміру, який не місто повинні робити. відповідно до символів своїх авт та підземних і всьогі інших заміниць. Та ось і перше здивування: автомобільних сигналів тут майже не чуємо, а воно, як відомо, є цю найстрашнішою мовою морта для людських вух! Думаємо, що на рухливих вулицях Варшави гамір і крик, який робить автомобіліст маяксони, гуді-гуді в порі, коли вони просто звалені, замість сигналу авт. А автомобіліста, який тут маяксони би сигналізувати так, як це так ча-

сто чути у Львові, де нетерпливий шофер, заїхавши під дім, дає знати комусь-там у ньому, що він чекає на вулиці — такого нетерпливо-го сигналізатора тут може і злищували би. У всякому разі: те, чого він зазнав би від поліс-меків та публки (і кара, яку мусів би запла-тити), на майбутнє стрималоб його „музичні“ забаганки.

Потоп ант.

Коли ми вже почали від авт, повторім ще раз й те, що стало вже майже синонімом Нью-Йорку: їх скількість. У дільниці Мангатуану, на Бродвею і кількох десятках кількадесяткилькометрової довжини вулиць Сіті, в деяких годинах авт стоять чотирма, п'яти рядами густими, рівнобіжними, на довгезькій просторі і чекають на зелене світло, — знак, що вільно їхати. Але й тоді ця їзда подібна скоріше до слимачого ходу. Автомобілісти — а ними а тут фуктально всі, бо як довідуємося, вже що четвертий мешканець Штатів і що третій у Нью-Йорку має своє авто — тут, в середині міста, зникає до терпеливості меніше, як до подиву гідної жонглерки у виминанні інших авт та до меніш подивугідної орієнтації у світляних сигналах. Не штука знати, що на таке-то й таке світло вільно чи не вільно їхати; але незлегко миттю орієнтуватися, де власне цей червоний, зелений чи жовтий сигнал, коли обі сторони вулиць заліті неоновими рекламними вогнями у тих самих колірках! Та коли зупинетеся слухаємо на червоний сигнал при найближчому вуличному роз'їзді, тоді мусите шукати очима нового, зеленого, десь у віддалі кількох вулиць, де організаторам тутешнього вулич-

лого руху, власне забаглося примістити ці сві-
тляні сигнали!

Ще маленький приклад тутешнього авто-
руху. Якось раз ввечерю їдемо з приятелем, я-
кий „очевидно“ має авто, відвідати знайомих.
Ми запрошені на вечерю, їдемо там уперше —
хочемо бути точні. Приїздимо під дім якнай-
ліпше: на 2—3 хвилини перед умовленою го-
диною. Та показується, що ні перед домом,
ні в найближчій сусідстві не можна залишити
авто, бо всі призначені на це місця — заняті.
І приїшлося „битих“ три чверті години обі-
дати всі доколички вулиці і то десять разів
вертатися на ті самі місця, поки випадково
вдалося втиснути авто поміж неіроглядні ра-
ди інших і його „запаркувати“, а заїдти шой-
но гнати кілька вулиць пішки. І при найкращих
бажаннях, замість бути в 7-ій, ми приїшли в
гості майже в 8-ій...

У частині міста, де мешкаю, скрізь на великих площах під голим небом або під дахом — десятки і сотні уживаних, не нових авт на продаж. Такі самі площі в усіх частинах міста. Помилися би той, хто думав би, що тут такі "уживані" авт — старі таралайки. Навпаки, таких серед них не побачите: все це прегарні елегантні авт, тільки не найновіші моделі, а зперед 2—5-ти років. І тому можете їх купити вже від 50-ти доларів. Не дивися, що пошто-вий післанець, який доручає мені лист "експрес", займляе елегантним — очевидно сво-ім власним — "Осмомбілем", найновішим про-дуктом фабрики Крайслера..

Що-ж діється із справжніми «тарадайками»? Маємо нагоду й це випадково побачити?

і потреби. Пресний тигар редакції шоленинка релігійний, майже намірний. Число-ж мусить вийти щодня на визначену годину. А кіньки там треба вирити сприя, з яких неолон вимага-ла би не то журналістський, але міньки днів, ба може й місяців, щоб точно та основно її обду-мати і влучно, причислено арсестивити? Неодли читач навіг і не здогадується, кізьмо труду і журби містять в собі та чи друга статежка, яку їм одним махом і послухом так собі шверха легко обходиться та зараз уже й критикуює. На другий день те все з мінімального дня став вже мовби „дестестівіан“ і читач вже знов чогось

СТ. СІРОПОЛКО.

Як я став читачем і співробітником „Діла“.

(Зривки з спогадів).

Прилучня гімназія, на Полтавинні, де я вчився від половини 80-тих років минулого сторіття, ніколи не користувалася доброю оцінкою в очах вишньої шкільної адміністрації — кураторії київської шкільної округи і само-го міністерства освіти, а це тому, що учні стар-ших класів не раз робили заколоти, як вияв протесту проти поліційних засобів виховання, що їх насаджувала у школах царської Росії тодішній поганій славі міністер народньої осві-ти граф Дмитро Толстой та його наступник граф Іван Делянов. Деколи ці заколоти наби-рали такого розголосу, що в розважання їх вистривала поліційна жандармерія, внаслідок чого деякі учасники заколотів нерідко відпоку-товували своєю виню найтяжчою карою — звіль-ненням з гімназії без права вступу до будь-якої школи.

„Толстовський режим“ тодішньої школи безперечно сирня утворенню серед шкільної молоді нелегальних гуртків, що насамперед дбали про самоосвіту своїх членів, бо тодішня київська гімназія ставала за своє завдання всесердечно навчання на мертвих мовах, дале-чих від життя, щоб полегшити контролю над формуванням світогляду та характеру учнів. Нелегальні середньошкільні гуртки спочатку були полкесові. Кожний гурток дбав за власну бібліотеку, для чого кожний член гуртка мав вносити щомісячно якусь грошеву вкладку. Згодом полкесові гуртки, що були в прилуць-кій гімназії, об'єдналися, так, що коли я, учень лийоті класу, вступив до об'єднаного гуртка, то встав у ньому досить велику нелегальну бі-бліотеку, яка складалася з багатьох річників старих російських журналів, як „Отечествен-ний Записки“, „Современник“ і ін., з повної збірки російських класиків, що не знайшли собі місця в програмі середньої школи, — Тур-генєв, Гемінґов, Лев Толстой і ін., а також

нового, мовляв, ліпшого. І так день за днем іде безкінечний ряд усе нових надій і все нових розчарувань — не раз аж до повної зневіри і розпутьки... А цілий той тигар дивляе на собі, очевидно, „редактор-журналіст“ як провісник т. зв. припудної олії. А тигар його тиг бач-ший, чим совісний редактор і чесний. Та тигар його колючий і необхідний, бо „преса“ — то, кажуть, „літа імперія людства“. Я дуже бажав би, щоб і наше „Діло“ було азсяян пов-ноправним і під кожним оглядом достойним складником чи партнером онтої наймогутнішої нині всесвітньої „імперії“.

з творів цікавито заборонених українських письменників — Т. Шевченка, Марка-Вовчка, П. Куліша і ин.

Члени нелегального гуртка за моїх часів особливо захоплювалися російською народ-ницькою літературою — творами Гаїба Успен-ського, Миколи Златовратського, Федора Ре-шенікова і т. п., а з української літератури — „Гайдарем“ Шевченка. Не можу не згадати, що нелегальний наш гурток з учнів четвертої класи передрукував на гектографії, — правда, дуже зле, — повністю з женевського видання „Сон“ (у всякого своя доля...) і „Кавказ“ Т. Шевченка.

Щодо українства наш гурток стояв, так мо-вити, на українофільській позиції. Мушу та-кож признатися, що, кіньючи гімназію, ми, члени нелегального гуртка, майже нічого не знали про Галичину та про її боротьбу за українську культуру. Але в останній рік мого перебування в гімназії повстав серед молодших за мене учнів прилуцької гімназії нелегальний гурток, що під проводом Миколи Міхновсько-го працював над національним освідомленням своїх членів. До того гуртка належали Василь Сомачів, Олекса Назарів, Володимир Доро-шенко та ін.

Скінчивши гімназію 1893 р., вступив я в осени того року на правничий факультет мо-сковського університету. Хоч Київ з його уні-верситетом св. Володимира був значно ближ-че до Прилуки, ніж Москва, все ж вибір мій зупинився на московському університеті не тільки тому, що там були ліпші професори, ніж у Києві, а головне тому, що лише в Москві міг побирати науку студент, що не мав жадно-го гроша в кишені, бо тамошній комітет допо-моги незаможним студентам московського уні-верситету дбав про безплатне для них примі-

спалити, горить собі під голим небом, на та-ім авто-кадаванні; тільки залізні частини йдуть до складів старого заліза. Сік транзіт-гальфрія неодного ще недавно прегарного Фор-да чи Шевролета...

Даровані п'яніна.

Взагалі тут люблять зміни — нове окру-ження, нові люди, нові речі. Через те змерикан-ці (як нам тут розказують) несомовірно часто змінюють помешкання, порубуються за пів-ціни авт, які мають уже „аж“ два роки та ку-пують такийши, новіший модель: тому, що кіньки років у них цікавита переїїна мебелів. А що можна ручна праця, отже і носення ме-белів, тут дуже дорога (ось приклад: випози-чення фортепіану коштує місячно 3—4 долари, ате його транспорт — десять!), отже не раз неварто старі речі перенести з одного помешкання на друге. Спершу недовірливо слушаемо оповідань про те, як часто люди зали-шають тут на старих помешканнях, випро-ваджуючи — п'яніна або фортепіан; та ко-ли чуємо те саме від когось, що сам по-просту залишив п'яніно на старому помешканні, бо не виплачувалося його перенести — віримо, бо знаємо, що ціл ладний можна вірити.

РЕФЛЕКСИ НА ТЕМУ ЧЕСНОСТИ.

Нове, нове й нове — ось гасло всезадне для тутешніх крामинь. Найбійшій, найважні-ші в них шодя, чи як: що нові, міняють усі свої виставні міїна. Та не може і не таке же складне. Але як вони за одну ніч можуть змі-нити весь внутрішній вигляд такого 10-ти по-статкового магазину, так, що навіть коли од-

ного дня, находимо все цілком інакше, як по-переднього — це тайна, якої покищо не розу-мієш. Тайною для новика є й те, як при цьому скаженому русі в цих магазинах — зближа-ються Рідзавні Свєта і цей рух з кожним днем р-сте — із столів, на яких товари лежать сво-бодно, при чому кожний із зацікавлених бере їх в руки, оглядає і знову кладе або йде з ними до продавця — отже як при цьому всьому... не кра-дуть? Тоді як в Європі в таких магазинах, коли берете щось в руку, або навіть пригля-даєтесь чомусь із зацікавленням, зараз підбі-гають до Вас услужливі продавці — тут Вам починаються цікавити шойно з хвилиною, ко-ли Ви, вибравши це чи те, самі йдете з бага-ним предметом до продавця. Це арозуміле, ко-ли дивитися з горішнього 8-го чи 10-го повер-ху магазину Мейсія вниз і прикладається: кі-нько більше продавців ще тут требаб — їх там і так декілька тисяч — і передовсім більше мі-сця — якби тут хотіли йти за європейськими зичаннями!

Чи люди тут на загал чесніші як у нас, на Сході — не знаємо. Але чи на Сході старої Європи можнаб шир на вулиці, побіч пошто-вої скриньки поставити пакуноч і відійти спо-кійно, зичивши напевно, що за годину, дві чи три, його зичме поштової післанець — а за той час ніхто ним і не поцікавиться? Або чи міг би там їстивати ресторани, де міжете їсти й пити що тільки хочете, а при виході кажете при касі — не те, що ви зїли, ні, — але скільки ви платите, обчислюючи не самі за стравожи-сом? Цікаво, як довго такий ресторан міг би процвістити у Львові!

Осторога!

П. Д. Сенті, який представляється за акквіторі „Діла“, не є уповноважений інкасувати ніяких належностей в імені видавництва „Діло“, що на цьому місці подаємо до загального відома.

АДМІНІСТРАЦІЯ „ДІЛА“
ЛЬВІВ.

щегля, давав їм дарові обіди та вносив плат-но за їх навчання в університеті.

В Москві я вступив відразу до українсько-го земляцтва, — так звалася студентська орга-нізація, де гуртувалися студенти родом з Укра-їни, що вчилися в московських високих шко-лах. Тут в українському земляцтві, вперше я дізнався більш-менш докладно про Галичину, про її культурні установи, — насамперед про Товариство „Просвіта“ у Львові, — про га-лицьку українську пресу — „Діло“, „Зоря“ і ін. Інформатором про Галичину і тамошню українське життя був український письменник Гринько Коваленко, що саме тоді перебував у Москві, де він займав посаду фершала-сані-тара в одній з клінік московського універси-тету.

Вперше я побачив на власні очі „Діло“ за-після революції 1905 р., коли скасований бу-таємний царський наказ 1876 р. про заборону ввозу аза кордону в межі царської Росії кни-жок і брошур, виданих „на малоросійском на-речії“. Більш-менш постійним читачем „Діла“ став я від 1912 р., коли в Москві почав ви-ходити щомісячник „Украинская Жизнь“, за ре-дакцією Олександра Саліковського та Симона Петлюри. Редакційна колегія „Украинской Жи-зни“, до складу якої входив і я, щонеділі зби-ралася на засідання в помешканні редакції, і тут перед засіданням і в перервах кожний з присутніх переглядав різні українські часо-писи, що надходили до редакції. Щоденний „Діло“ притягав до себе особливу увагу всіх присутніх, так що нерідко з приводу тої чи іншої статті „Діла“ розгорталася широка й гар-яча дискусія. Дуже цінні зауваги та пояснен-ня вносили до дискусії С. Петлюра, що жив то-ді перед тим деякий час у Львові та встиг завести товариські зносини з тамошніми громадяни-ми діячами.

„Украинская Жизнь“ старанно подавав в розділі „Хроніка“ інформації про українське життя в Галичині, головне за „Ділом“.

Перша моя стаття в „Ділі“ під назвою „Р-туймо культуру!“ появилася в ч. 171 за 1921 рік. Майже за п'ятнацять років уміщено в „Д-лі“ цілу низку моїх статей переважно на ку-льтурно-освітні та історично-літературні теми. На жаль, не можу вважати себе за дуже про-дуктивного співробітника „Діла“.

Як співробітник „Діла“, я вважав за свій приймний обов'язок відвідати редакцію „Діла“ кожного разу, коли приїждив до Львова. В пер-ші же відвідини свої редакції „Діла“ я був до-же вражений білим помешканням редакції і адміністрації найстарішого українського пе-деника. Я не міг собі уявити, як можуть пре-дцвяти члени редакції „Діла“ в одній кімнаті, попліч, де за димом від тютюну не видно о-ту Божого. І аже зовсім неможливі умови до-праці повстали переді мною в тому закину-ше носив гучну назву „адміністрація“... То те-ме помешкання застав я і за своїх остан-ніх відвідин редакції „Діла“ в осени 1929 р.

Як давній читач „Діла“, я вже так сприя-вся з „Ділом“, що відчувую потребу в не-перечитати, то болей проглянути кожне в-го число, щоб дізнатися про українське жит-тя на цілому світі та ознайомитися з розвит-ком „Діла“, на те чи інше пекуче питання бо-го дня. Правда, деколи редакція „Діла“ не ві-разу стає на вірний шлях при оцінці того чи іншого явища, важливого для української справи, але редакція „Діла“ завжди нахо-диться на соборницькому ґрунті та прагне до здійснення національних амагів української на-роду.

З нагоди 50-ліття шоленика „Діла“ в-сього серця бажаю редакції „Діла“ най-більшого успіху в досягненні тої мети, яку став-лять собі „Діло“, а його внаслідком — зичи-ня матеріальної бази „Діла“ в такий мір, що її діяльність повстала для видавництва на-дійність забезпечити постійних співробітників „Діла“ відповідною платою, зичивши і просторим помешканням, де йде-їхна нелегка праця радісно й без журби до-застійний день!

УКРАЇНСЬКА ШАДНИЦЯ

в Перемишлі

це одинокі

УКРАЇНСЬКА КАСА ОЩАДНОСТІ

Проводить всі банкові чинності.

з правом публічності.

Чековеkonto ПК.О. 144.735

АНДРІЙ ЖУК.

Перший раз у Львові і в редакції „Діла“.

(Уривок із спогадів).

На 12 (25) листопада 1907 р. призначена була до розгляду в Київській Судовій Палаті справа про „Спілку“, обласну організацію на Україні російської соціал-демократичної робітничої партії. В цій справі притягалася до відповідальності багато людей, які зі „Спілкою“ нічого спільного не мали, революційну діяльність яких в інших революційних організаціях зарахували на рахунок „Спілки“ через непорозуміння, або й умисне.

До цих припадкових „спілчан“ належали між іншими: В. Винниченко, В. Степанківський, автор цих рядків, що були активними і відповідальними членами Української соціал-демократичної робітничої партії, під якою то часом почала фігурувати від 1906 р. Революційна Українська Партія, перша політична партія на В. Україні, основана 1900 р.

Всі ми троє перебували до суду на волі, перебувши в тюрми по закінченні слідства за гривні кавці, зложені за нас Євгеном Чикавським, Олександром Юркевичем та інш. Щоб уникнути кари кількарічної в'язниці, або каторги на Сибір — ми рішили емігрувати за кордон, щоб звідти підпомагати діяльність партії.

Своїм рішенням наражували ми наших рідних на досить поважні матеріальні втрати, як що ті рідні були багаті люди. І наші „дешеві дороги“, то ми рішилися на це з досить легким серцем... Зрештою інтереси революції були для нас важливіші, ніж матеріальні інтереси поодиноких людей, хочби це були й такі українські патріоти і взагалі добрі, гуманні люди, як у даному випадку.

В останніх днях вересня передісталися ми листом через Збруч, при допомозі професійних посередників, — я на відтинку Залучча, а Винниченко і Степанківський десь в іншому місці.

Була холодна осіння ніч, коли один господар з „російського“ Залучча переніс мене на своїх плечах абрид через Збруч до „австрійського“ Залучча, а другий господар переніс на візку з подорожними речами. Діставшись на галицький бік Збруча, у мене наче горіла вогнем уша. Після тривоги і невпевності, а також я виїхав з Києва, я почувався тепер вільним, щасливим.

Завели мене пачкарі до хати якогось господаря галичанина, зараз над рікою, де відбувся перехід. Трусливі вони від холоду, а були радісні, що знайшовся поза межами „дешевих дорог“. Наш господар подбав за годину. Господаря знайшла щось перекусити. Витали ми добре, орієнтувалися, порухувалися. Я мав чекати ранку, щоб рушити в дальшу дорогу, пачкарі трохи заклопотано міркували, як їм передістатися назад додому.

Після ранку господар запряг коня і відвез мене на залізничну станцію. Того самого дня ми були в у Львові. Мої товариші подорожі приїхали до Львова днем чи двома днями пізніше. З ними тривала якась неприємна примітка, нащо не поїхали в лабеті російської приморської сторони.

Метою нашої подорожі, визначеною ще в Києві, була Америка. В Америці планували ми створити організацію української соціал-демократичної партії, видавати там часопис і збирати гроші серед українських емігрантів, щоб підтримувати діяльність нашої партії по обох боках Збруча.

По дорозі до Америки спинались ми у Львові. Зробили це не тільки тому, що Львів лежав на шляху до Америки, а також тому, що діяльність нашої партії була тісно зв'язана з цим містом. Львів був центром нашої партійної еміграції до революції 1905 р. Тут була зосереджена велика діяльність партії. В цій видавничій діяльності і в перекладах революційних творів на Наддніпрянщину помітними нам були такі галицькі однопартійці.

Взагалі між українською соціал-демократією Росії і Австрії існували близькі ділові і товариські зв'язки. Тож і в справі нашої подорожі до Америки треба було порозумітися з товаришами галичанами у Львові, бо свою намірену діяльність в Америці хотіли ми проводити в інтересах цілої української соціал-демократії, без огляду на державні кордони.

З галицьких соціал-демократів найближче до нас, українських соціал-демократів Наддніпрянщини стояли і найбільше нам прислужилися: Лев Ганкевич, Володимир Левинський, Всеволод Старосольський, Омелян і Володимир Темницькі, М. Росткович, Є. Косевич і інші, що творили „національне“, такби мовити, ядро української соціал-демократії Галичини, у протиполож до „інтернаціональної“, прозиваної також польонофілською, групи, репрезентантами якої були: Микола Ганкевич, Семен Вітик і інші, свого роду галицькі „спілчани“.

Залишивши на двірці свої клаунки, я попрямував пішки до міста, маючи адресу Левка Ганкевича, на ім'я якого пересилали ми тоді з Києва матеріали до нашого партійного архіву і взагалі листувалися зі Львовом. Мешкав Ганкевич, наскільки пригадую, в околиці Горденецької вулиці. Левка не застав я дома. Його мама сказала, що найскоріше Левка можна знайти в Т-ві „Воля“ на вул. Коперника. Я поблукав трохи по незнайомому місті, доки натрапив на вулицю Коперника, де під ч. 17, на подвір'ї, містилося Т-во „Воля“.

Було це в суботу ввечір, 26. вересня. Бідно обставлений і не дуже захисний льокаль Т-ва „Воля“, в якому я застав кількох робітників, всеж зробив на мене приємне враження. Не сам собою, а тим, що існував легально, що в ньому на стінах були розвішені партійні емблеми і портрети провідників робітничого руху, що на столі лежали соціалістичні газети, які він ходив тут легально, а присутні в льокалі люди зовсім вільно розмовляли на політичні теми, критикували владу і нічого не боялися.

Цілковито інакше виглядали наші робітничі клуби у Києві, що мали приміщення звичайно в якихось норах на передмістях, куди крадькома ми заглядали, з нерішучістю передавали своїм знайомим негальовану до читання, стримано між собою говорили і крадькома поодинокі звіти виходили, маневруючи відтак вулицями так, щоб згубити якого шпигла, який міг за нами слідкувати.

І власне цей контраст між тим, в яких умовах я жив і працював, і в якій умови попав, викликавав приємне почуття.

Того самого вечора В. Старосольський мав на Академічній Громаді, відчит про літературну творчість Винниченка, на якому мабуть були всі визначніші партійні товариші, бо нікого з них я на „Волі“ не застав. Пізніше хтось з них тут надійшов і я опинився в „Академічному Домі“, де мешкав В. Левинський, в якого я заночував.

На другий день українські соціал-демократи улаштували десь віче в дуже актуальній тоді для галицьких відносин справі отворення границь для ввозу до Австрії продуктів різништва з інших держав, на якому я, на жаль не був, бо довго випочивав з дороги та від нових вражень. Зате ввечір того дня з цікавістю обсервував на „Волі“ місцевого партійного „філософа“, покійного Володимира Малину, робітника - швея, що читав шти дорний реферат про клерикалізм...

За кілька днів побуту у Львові бачились ми з цілим рядом наших галицьких товаришів, поїздили з ними нашими намірами в Америку, взаємно поінформували себе про стан партійних справ і загальне політичне положення в обох державах, в яких жили український народ. Ближче про ці сподоби перебалакали з В.

Левинським і Л. Ганкевичем. Обидва вони були тоді найактивнішими одиницями в галицькій партійній організації, в їх руках було наше партійне майно — бібліотека, архів, склад видань. Вони провадили партійну газету „Земля і Воля“, отже стояли в центрі організації і саме з ними ми уважали за потрібне тримати зв'язок і надалі.

Полагодили справи з товаришами з галицької соціал-демократичної партії, зробили ми спільну візиту в редакції „Діла“, бо не були ми аж такими партійними загорілицями, щоб не мати зв'язку з демократичною пресою.

Редактором „Діла“ був тоді д-р Льонгів Цегельський. При його технічно - редакційній участі вийшла у Львові 1900 року перша брошура Р. У. П. п. н. „Самостійна Україна“, яку Р. У. П. боялася ширити в масах не за її тенденцію, а за її нещасливу форму, а потім від неї зовсім відпекалась, як від шовіністичного твору (автором її був покійний Микола Міхновський).

Зате ми поширювали на В. Україні брошуру самого д-ра Л. Цегельського, на тему державної самостійності України, що в тому часі появилася у виданнях львівського Тов. „Прогресиста“, п. н. „Русь-Україна і Московщина“, бо вона підходом автора до справи більш відповідала поглядам наших партійних верхів.

Ця брошура д-ра Л. Цегельського мала великий вплив на розбудження національно-політичної свідомості серед українців по обох боках Збруча. В часі світової війни була вона перевидана Союзом Визволення України у Відні й поширена серед полонених українців в кількості 15.000 примірників.

Прийняв нас д-р Л. Цегельський дуже широким, по товаришески, а в розмові накинувся на нас, що УСДРП „зріклася“ самостійності України, маючи на увазі історію з брошурою „Самостійна Україна“, а в програму свою прийняла автономію України, взагалі „зійшла з національного ґрунту“... Це нам закидали й інші українські патріоти по обох боках Збруча, хоч самі в політичній практиці на тій самій позиції стояли — в Росії автономії України домагалися, а в Австрії поділу Галичини на дві автономні провінції — українську і польську. Зрештою й сам автор „Самостійної України“ закінчував свій трактат автономією України в межах Росії.

І пізніше не Міхновський, тільки бувші еруністи (члени Рев. Укр. Партії) були основниками і провідниками Союзу Визволення України, для якого Самостійна Україна була не предметом теоретичних міркувань, а постулатом практичної політики, що діявся свого зреалізування при допомозі тих зверхніх сил, з якими СВУ співпрацював. А в діяльності СВУ взяли масову участь саме українські соціал-демократи з Галичини і Буковини, хоч не бракувало тут і націонал-демократів та радикалів.

Для Винниченка і Степанківського Львів був добре знайомий. Вони тут жили довгий час перед революцією 1905 р., працюючи коло наших партійних видавництв, що виходили у Львові („Праця“, „Селянин“, „Добра Новина“ і ін.), отже не цікавилися ним більше, бо все для них було тут відоме.

Для мене ж Львів був новим містом і цікавив мене передовсім як осередок українського життя Галичини. Та проходжуючися вулицями Львова я майже не бачив того українського життя — скрізь чути було польську мову, на крамничих скрізь вивіски в польській, а часто навіть в жидівській мові. В польських крамничих відповідали на українську мову по-польськи, або по-російськи (!) і тільки в деяких жидівських можна було почути відповідь по-українськи. За українськими крамничими з українськими вивісками треба було аж шукати. В ринку, коло ратуши, підміські селішки, пристосовуючись до покупок, також говорили по-польськи.

Порівнював я Львів із Києвом і здавалося мені, що Київ наверх був більше українським містом, як Львів, хоч там українське життя переслідували, а тут воно могло розвиватися вільно. Правда, українських вивісок у Києві зовсім не було, але на вулицях Києва мову українську можна було частіше чути, ніж тут, а на київських базарах, серед жидівських крамниць і перекупок, українська мова перепалала і була виключена, щоб підміська київська селянка, коли до неї заговорили на базарі якоюсь мовою, не зрозуміла її у цій мові, провані по-російськи, відповіла їй у цій мові. А для підміської селянки говорити по-польськи чи по-українськи було байдуже. Виходило, що мовонізація у Львові і поза Львовом запусти-

ля тавити коріння, як русифікація у Києві і по всьому Києву. Тоді ж в початку приповідки, яка висловила вірно характеризувала національне обличчя Львова: „Львів мисто руске, польське, українське в жидівське камінище“.

А проте Львів був центром українського життя Галичини. На польських вулицях Львова поміж жидівськими камінищами було трохи й українських каміниць, між ними громадські, де містилися всі українські установи. Не було тоді в мене часу шукати за цими оазами. Я познайомив їх і пізнав лещо пізніше, коли з нашої подорожі до Америки нікого не вийшло і я, по трьохмісячному побуті в Же-

неві, вернувся до Львова і тут осів на постійне.

Рік пізніше я став частим гостем в редакції „Діла“ і його доривочним співробітником — аж до нинішнього дня. Найближчі мої відносини до редакції „Діла“ були за редакційства Ярослава Весолювського і Василя Панейка (1909—1914).

В редакційних кімнатах „Діла“ велася тоді ширша праця, як видання газети. Тут обмірковувалися всі плани загально-національного значіння. Тут зародився і тут заснували на початку 1912 р. Український Інформаційний Комітет, з якого виріс відтак Союз Визволення України.

О. АНДРІЙ ПЕЛЕНСЬКИЙ

У Львові перед появою „Діла“.

Мала пригода, яку я мав,

як ученик 7. класу гімна.

Я і мої товариші, бач, п. Григорій Калимон і Філімон Метела, мешкали в одній відомої квартирі. До неї приїхав якийсь пан з донькою колом 20 літ, з Києва. Донька просила, щоб я дав їй прочитати „жусь“ руську книжку. Тоді, як я приніс їй Хрестоматію Зинишкевича, застав я у них якогось 40—50 літнього паника в чамарі. Він взяв книжку в руки та з обуренням спитав: „Як рани може ле hieroglify czytać? Це мене обурило і я почав з ним горючу дискусію. Дві години ми завзято спералися. Я знав дуже добре історію і в переміг його. Після того він встав, обійняв мене і сказав: „Друже-козаче, в тебе хотів випробувати“.

Це був Боромір Нароцький, син священика з Бурштина, що працював у редакції „Dziennik-a Polak-ogo“. Він запросив мене до себе. Я вступив у ліжку його хорого спаралізованого брата Адольфа Нароцького, що наричав на всіх і все; мав, що „Просвіта“ не знала його на свого урядовця. Коли він пізніше помер, десь у році 1887, то кавав поховати-ся без священика.

Він розповідав мені, як до Львова привіз з Києва дучесь Михайло Димет „Кобзаря“ Шевченка. Тоді деякі студенти, як Наталя Вахнянина, убиралися по козацьки. Коли намісник Агенер Голуховський візав до себе Наталя Вахнянина, той був убраний по козацьки; намісник говорив до нього „ти“ і тоді Вахнянина глумливо відповів намісникові через „ти“.

Нароцький оповідав мені, як-то Остап Левицький, звааний „Драпа“, написав поему „Наві жидівщині“, сатиру на тему деяких повстанців 1863 р. У каварні Добровольського при вулиці Краківській, де сходилися письменники та артисти в так званій „Пелеску“, засудили його за це на смерть. Цього спротивився Ян Добжанський, звааний королем Яном IV. І рішив, що „Левицького треба винищити морально, себто розкрити“, щоб показати, що це описав дегенерат. Коли це рішення вдало, вони не помітили, що Остап Левицький сидів саме в кутку і почув на себе такий засух. Від того часу він не дає себе замовити до чарки, коли його запрошували до себе. „Draha, chadzi na wódke!“

І коли вони одного разу встали його у сніданочній кімнаті в ринку у Міхалка, він скочив на землю і ножем оборонявся, щоб тільки не покусити алакоголю.

ЯК ВИГЛЯДАВ ЛЬВІВ У ТИХ ЧАСАХ.

Львів мав за моїх молодечих літ до 80.000 мешканців. Ринок виглядав тоді майже так само, як нині. Св. Юр все панував над містом. Коло св. Давида, там, де нині в вулиці Сапінга, був „любовний сніг“ — там Львів і кімнатки: починалися найменші старі домики. Там, де тепер вулиця Листопада і горішня Потоцького, були поля, які закупив професор техніки Захаревич і Левицький, що почали будувати дома. Там, де тепер університет, стояв обдертий партеровий будинок і в ньому містився „Сокул“. Ми в нормальних клас жили в гмишасту. Площа, де пізніше був Видля Красний була опарклена і там росли сміття. Там, де тепер пишеться Каса Ошадзівська, був заїзд для фір, а в партеровім будинку „Англіський Готель“ і ресторан, де тоді накривали яєч. білими обрусками.

Помітка паника не закрита — до вулиці Коринна. Для переходу був міст, на місті була Бронзова фігура св. архангела Михаїла.

Польський сатирик тих часів Ян Лам, що писав під псевдонімом Федягома, написав раз: 6w, Michał nigdy nie kochał, a roboty ludzkiej go w kam wstród. Як уявляється дощ до Постола дуже тунула, вода з алакоголю творила сміття.

З намірів на інших установках пам'ятку Старої Польщі. „Обічне Польське Кредиторне За-

Вона появилася у продажі НАЙКРАЩА КНИЖКА ІЛЬКО БОРЩАК

Наполеон і Україна

ІСТОРИЧНА СТУДІЯ НА ПІДСТАВІ НЕВІДОМИХ ДОСІ ДОКУМЕНТІВ З ІЛЮСТРАЦІЯМИ. — ПЕРЕДМОВА ПРОФ. ЕДВАРДА ДРЮ.

ЦІНА КНИЖКИ 3 ОЛ. 2.50.

Можна дістати у Видавництві „ДІЛО“, Львів, РИНОК 10. II і також у всіх книгарнях.

Не було ще тоді озвочень. На Краківській і на Галицькій площі наші бойки продавали виноград, славки та горіхи. Садівники з Комарів продавали в лісі на Стрілецькій площі овод, а в зимі по пивницях. Була лиш одна масарня Ундерка при вулиці Краківській у каміниці „Народного Дому“.

Крамничі були майже поголовно жидівські та німецькі: Гори, Вішлер, Рідель; ресторани: Людвіг, Штадмільер, Брайтмаєр, Шубут. Польські буян Майковський та Маркєвич.

Вечерніці в честь Шевченка відбувалися в ратушеній салі. Бувало, що в них брав участь польський хор „Лютія“ і приходили на них поляки. Першим нашим тенором був тоді Ардан квестор університету.

З провінцій гості заїдали до готелю Кур при вул. Кароля Людвіка, нині Легіонів. На площі св. Юра бували великі ярмарки. У Львові було ще в тих часах навіть кінського трамваю.

З сірої невдячної праці.

Наша Редакція попросила інженерів з Львова скласти звіт про стан „Діла“ і найстарішого співробітника — його адміністратора та оповідати, що виконують на нашу працю від редакторів, тільки неприємну і більше неприємну.

МИХАЙЛИНА КОСАЧ.

ТІЛЬКИ ЦИФРИ ТА АДРЕСИ.

Праця в адміністрації — суха, омонімічна. Сказати про неї щось цікаве — важко. Від пригати з гори років прямою в „Діло“, перейшовши в експедиції до адміністрації. Ще перед війною доручили мені вести акаунт передплатників. Пачніше головний адміністратор мів часу і погоджував усі рахунки. Картоотеку з передплатниками він урядовець із „Діла“, що не сидів у нас постійно, а приходив тільки на кілька годин. Пізніше, коли число передплатників зросло, треба було на не окремої постійної силі.

У часах, коли „Свобода“ належала до „Діла“ і мала 12.000 передплатників, більше ніж „Діло“, треба було вести адміністрацію обох часописів. Був час, коли „Діло“ стояло матеріально дуже добре і мало для всіх своїх співробітників 13-у новорічну платню. Таке правило заведене на злочині років перед війною. Та коли війна змінила газету, треба було починати й адміністрацію заново.

Як виглядала така праця — всі знають. Звичайні адреси, присланих гроші за передплату, рекламні через недорозуміння числа газети — цифри, цифри та адреси, цілком злими, тижнями й роками. Є такі випадки, що поштовими відправками роки; місцевості ще менше згадуються.

Алакоголь і потіон спиною умови розвентом людям

СТЕФАНІЯ НИЦЗА.

43 РОКИ В ЕКСПЕДИЦІІ.

Я — найстарша постійна співробітниця „Діла“. 43 роки сиджу в експедиції. Почала працювати за редакції Белея на вулиці Баторів. Адміністратором був тоді Іван Заричний — головнік дуже добрий. Адміністрація миставляла з однієї кімнати разом з редакцією. Були нас до експедиції і вояжний, що носив газету в заїзницю та чотирьох панів у редакції.

Адреси треба було писати руками; машини ще не було. Кожного дня треба було писати чистий папір перед друком газети до машинної комори, де на кожнім примірнику прикривав штампель. Крім штампеля треба було ще купити марку, здається за одного цента. Але на Діло штампель не було треба. І газети не факсировали у друкарні, тільки в експедиції — треба писати власними руками складати аркуші. Така робота з маркуванням забирала всі три години хоч багато примірників тоді не друкували.

Багато цікавих на газету приходить до експедиції просити, щоб дати їм газету. Були між ними і люди небідні, та часом у нас для яких кілька грошей — це було велике. Адміністратор не раз заходив у редакцію, питаючи: скільки можна платити за газету, коли передплата для неї дорога.

За час, коли сиджу в експедиції, мало працювало бодай 50 літнат. Одні були зручними кілька років інші кілька місяців і ще жасі вони приходили знову. Бували і такі випадки — смерті. На згадку „Діла“ в мене бач помер теж мів брат Іван, що працював 18 років і помер у 1913 році, як теж і його зомний Іван Степан, мівра дуча, що помер у 1926 р. в 64-ім році життя, а мівра жалували.

ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ДІЯЧІВ У ПЕРЕМИШЛІ В ЧАСАХ ПОЯВИ „ДІЛА”

1) Антонович, професор гімн. і посол до
союму, Вам добре відомий. В ч. 11. „Діла“, в
дописі з Перемишля, говориться про науку
руської мови в перемиській гімназії. Тим, що
так гарно вчить руського, є саме Антонович.
Додам ще, що він дуже любить задачі, писати
твердою мовою, а навіть у школі виявляє не-
лику радість, як котрий ученик закладає у ви-
говорі з-московська. 2) Добрянський, судовий
аювник, твердий, до нічого не мішається. 3)
Дожицький, протоколіст при старості, має
каменину. 4) Гординський, народний учитель.
5) Кобляк, поштовий офіціал. 6) Кібузіньський,
д-р мед., найкращий лікар у Перемишлі. 7)
Кормош, як в. 8) Кочеркевич, народний учи-
тель. 9) Кульчицький, гімназійний учитель.
твердий. 10) Козловський, завскульптант(?), кра-
сний адвокат. 11) Левіцький, гімназійний про-
фесор, польовофіл. Перед учениками поляка-
ми вдає польського патріота, перед русинами
— руського. Кажуть, що він старався діста-
ти катедру в університеті. Робить польські від-
чити в Перемишлі. Має тепер у 7. кл. руське і
добре викладає. 12) Лигинський, д-р мед., твер-
дий. 13) Ліщинський, шеф азліючих магази-
нів, давніше був поляком. 14) Лисинецький, се-
кретар ради, кацап, свариться з поляками, пре-
кмує рідкі часописи свого напрямку. 15)
Лужецький, адвокат, індиферентний, голова
„Бесіди“ для почеси. 16) Мінкович, урядовець
з руського банку, твердий, деколи мішається.
17) О. Менціньський, дерфіцієнт, має жінку і ді-
ти. 18) Негребельський, суд. практикант, назв чо-
лопів. 19) Невіньський, суд. аскульптант, індиф-
ерентний, аристократ. 20) Нестерович, над-
комісар при скарб. дирекції, твердий, бюро-

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА ВИРІБНА МАТЕРІАЛІВ
ТЕКСТИЛЬНИХ під фірмою

Софія Щуровська

В БЕЛЬСЬКУ, БАТОРОГО 7 п.

перунач свої першоразові вироб, як камгарни,
шеврот і т. п. по найнижчих цінах.
На бажання вислаємо прібіп. 2-3

хруст 21) Півтораский, учитель, видавнич
указ, народонець. 22) О. Полянський, директор
гінн, до нічого не мішається, в гімназії сто-
їть за русизації. 23) Роздубинський, учитель при
вдлі, школі, твердий. 24) Сичинський, канди-
дат адвокат, народонець, про нього Ви самі
Знаєте знаєте. 25) Тихоняч, гімн. професор,
малозрозумілий. 26) Федак, адвокат, адвокат,
при дирекції скрбу. 27) Пілановський, урядо-
внич. 28) Чайковський, у-
читель "Н. Торговал", капіт. 29) Чирко-
вський, судовий адвокат. 30) О. Желіховський,
хатник, капіт. може і винювати заампрочен-
ня перемиської молоді. 31) О. Червоничевич,
з-р теол., б. проф. ірків. унів., великий капіт.
32) О. Матковський, сотрудник при катедрі.
33) Матковський, практикант при дирекції
скрбу, ученик руської гімназії.

Щодо загального життя русинів у Пере-
мислі, то покличусь на допис в ч. 11. "Діла".
Все, що там написано, до слова правда. Коли
из "Бесіди" казали Антоновичеві відповісти на
цей допис, він признав, що так справді і є. Ме-
ні здається, що Антоновичеві волеє таку безділь-
ність, бо боїться викликати спротив народонців.

IV.

Ще дещо скажу про перемиську гімназію.
Будучи ще у Львові в семінарії, я зауважила,
що перемиська гімназія має найбільший кон-
тингент богословів, які в семінариях партій-
них боротьбах грають головну роль. Я старалася
познати їх ближче і переконувалася, що вони, ви-
штовпачи з гімназії, не мають найменшого поняття
про руську справу, а вже про руську історію
і літературу і не агадують. Всі почувалися ру-
синами, але навіть не знали, що між русинами
є майже партії, а ті, що знали, думали, що на-
родонці, українці — це соціаліст і т. д. та що
нас мала горстка. Тому дуже здивувало їх, як
побачили в семінарії половину на половину. Де-
сять знали, що виходить "Слово", "Пролом" але
це вже було все. Руської книжки ніхто з них
не тільки не читав але навіть і не бачив. Як це
звичайно буває, в семінарії поінформували їх
давніше поінформовані перемиські ученики про
стан рідної у спосіб, уживаний при горчій ар-
ганії. Ось і викинули деякі з них крикунами, а де-
які слухали зиркаючи останніх. Ізучи до Пере-
мисла я рішуче був познайомитися з учени-
ками і старатися розбудити між ними трохи
життя. Тому просив я своїх львівських товари-
шів ще минулого року, щоб при врученні Пану
Професорові перемиського писемка агадали та-
кож про перемиську молоді. Я забрав з собою
більшу кількість руських книжок, а приїхавши
до Перемисла, зараз познайомився з кількома
учениками народонцями. Від них я довідався,
що ученики-народонці можна порахувати на
пальцях, що нема між ними ніякого знаку, не
мають що читати, та що Антоновичеві драгтися на
них криво. Я дав їм книжки і мав тоїж план:
підготувати трохи лекцій, а потім старатися
тавати їх у громаду з маляю владкою на свою
бібліотеку. Але то дещо гірше, як зробити:
немає хатки, що нам дуже рідко і то з вели-
кою бідою знаходити вихідити з семінарії,
так, що має бажання познайомитися з знай-
омими числам учеників, тримав на першочесі.
Кажуть їм, щоб приїжджали до семінарії, відка-
зувалися, бо між товаришів крутяться бідо-
мачі як орли, так, що не тільки не можна го-
ворити, але й ученики неможливо відважити на не-
приманості. Тому я обмежувався до певного зна-
йомства і через кільках хотів ширше познайти.

Подаю Вам список тих учеників, що більше
цікавляться руською справою і ширше читають.
З VIII кл. — Сибилівський, дріб'язковий уч-
ник, трохи незграбний; з VII. — Сабарий Ів. Кеш
(оба при "Зорі"), Брилівський; з VI. — Під-
ляшківський (при "Зорі"), Мазар, Гаврилюк-
ський, Герасимівський, Омельницький; з V. — Ру-
ска, Герасимівський. Осьма класу пренумерує "Про-
лом"; сема мала також пренумерувати, але не
було добрих ініціатив. Шеста ухвалити за укра-
їнську, а вчительком його є Мазар, перший
з відзначенням, дуже талановитий хлопець, зай-
мається історією і класичною філологією.
Читає фанові твори, які йому дає дир. Полан.

смилий. Ширший народонець, але тепер стався з
ним халеса. Брошура "Які ми біди" розійшлася
в перемиській гімназії може до 30 прим., тому,
що вже трохи "Діло" і мої книжки розрухали
ученики-народонці. Але Мазара так була зба-
ламутила ріжниця між німецькими говорами,
щитованими у агаданій брошурі, що він переїс-
ся в класичну філологію і пристосував свої
вдумки правша та вкешті дійшов до того, що
нама припинити давати руську галузь на соре-
мі мови. Тому, що я вже давніше говорив з ним на
що тому і навіть дав йому свої записки про той
предмет, я вважала за найкраще дати йому тепер
"Studies" Огоновського, а як поинтисся у сніт
II том бібліотеки Баринського — "Дні руської
народности". Я так довго затримався коло цьо-
го ученика, бо тому, що Мазар відтиснувся,

так сказати, від публічного життя, справд на-
родонців у перемиській гімназії дуже багато
втрата. Через нього в давав часописи, що ма-
лих у семінарії пренумеруємо, а він займався
розповсюдженням їх між учениками в гімна-
зії. Тепер не маю кому так правильно давати,
бо поінтрше, ніхто не може до мене так часто
приходити (Мазар мешкає в домі адитуту), і
також ніхто так заповідливо не займається тою
справою, як він. Але сподіюся, що ця стагнація
довго не потриває. Я носився з думкою пона-
вистити з собою всіх учеників-народонців, але
поиншо годі було, бо бракувало хати і не було
підготовлених до цього бодів кількох. Описи
відповідалось через Мазара, тому тепер чекаю
весни, коли можна буде на свіжій повітрі збери-
тися і щось обговорити.

Великий український нарід не запомітється.

ПРОМОВА ГОЛОВИ У. П. Р. ПОСЛА ВАСИЛЯ МУДРОГО НА КОМІСІІ ЗАКОРДОННИХ
СПРАВ СОІМУ В ДНІ 12. СІЧНЯ Ц. Р. У ДИСКУСІІ НАД ЕКСПОЗЕ МІНІСТРА ЗАКОР-
ДОННИХ СПРАВ.

Не маю наміру ставити тут якінебудь кон-
кретні питання до п. міністра закордонних
справ. Хочу тільки з нагоди дискусії над ек-
спозе п. міністра присвятити кілька слів одній
справі, яка торкається метод і шляхів загра-
ничної політики одного з сусідів Польської
Держави. Маю на думці східного сусіда — Со-
вітський Союз. Методика закордонної праці
цього Союзу надзвичайно скмплікована і на-
м.ч. думку — небезпечна. Офіційна російська
дипломатія, репрезентована і в Лізі Народів,
голосить світові пацифістичні гасла, а та ж
сама держава при допомозі своєї організації
Комінтерну пенетрує цілий світ своїм вплива-
м і розсіває по всіх державах земського
глобу зерно соціальної і класової ненависті,
готовить революції і домашні війни. Словом,
старатися завоювати ось-такими методами у-
весь світ і кинути його під ноги пролетарської
диктатури. Одночасно використовує ця держа-
ва при допомозі національної політики Комін-
терну всі національні антагонізми в тій цілі,
щоби анутра ослаблювати всі держави, а та-
кож долавати олівні до воєни приготовлених
революцій і внутрішніх боротьб. Вислідом
такої подвійної політики і подвійної гри в між-
народній політиці бачимо сьогодні передо-
всім в Іспанії, а зародки таких самих наслід-
ків обсервуємо і в інших державах.

Але не то те мені має, щоби ствердити
визлючно такий стан експансії комуністичної
держави. Маю на увазі важніші речі, а саме: хо-
чу з цього місця ствердити, що Совітський Со-
юз, який подає себе і рекламує перед світом за
одинокого оборонця і справедливого опікуна
всіх поневолених та зокрема за прителів всіх
національних рухів, — що цей Совітський Союз
веде у себе найстрашнішу політику гноблення
і знищення народів. Як член і репрезентант у-

країнського народу, стверджую, що український
нарід у Совітах переживає нечувані фізичні і
духовні тортури, що політика червоного Кремля
у відношенні до українського народу є нечуваною
в історії і щодо своїх метод гноблення і щод-
нищення цілого культурного та взагалі наці-
онального дорібку. Так звана совітська украї-
нська держава в цьому Союзі є фікцією, бо всі
правити там неподільно комуністична російська
партія. За 18 літ совітського правління на У-
країні ми були свідками масового знищення
української національної інтелігенції, ми були
і є свідками аранжування політичних монстр-
процесів проти діячів української науки, проти
поетів, письменників, суспільних діячів і т. д.
Не сотні, а тисячі цієї національної еліти по-
стрілювано або на основі ферованих згідно
пролетарської совітської виробки смерті, або на
основі таємних рішень ДПУ. Вистачає, коли ме-
даю такі прізвиська українських учених і письмен-
ників, як Скасинський, брати Крушельницькі,
Влизько, поет Фальківський, Геринювич, Ру-
ницький, Лозинський, Чайківський і багато ба-
гато інших яких або розстріляли або заслали в
концентраційних таборів, де вони або гинули
або гинуть з голоду й нужди. Далі агадаю, що
той режим повного поневолення людини до-
вод до актів самогубства таких визначних українців
великих суспільних і наукових діячів, як Ма-
новський, Щербаківський, а далі навіть цілий
комуністичний партії українців, як письменник
Хвилювний, народний комісар Скрипник та інші.

Примусова колективізація довела ко-
ласів і багатих українських селянство до не-
платної матеріальної рутини, а в соціальному
рауванні звела його до рівня робочого інтеліген-
тії, як за часів панщини чи кріпацтва. Але
крім цього комуністична диктатура експеримен-
тувала й експериментує на живому українсь-
кому організмі як на кріпачку і перекидає цілі маси

ДЕ ОДЯГАЮТЬСЯ УКРАЇНСЬКІ
ПАНІ?

В робітні

Сили
Остаповичевої

Львів, ул. Малецького 10, 11.

Плаци, костюми, шевротарські убо-
рання, суні, шовкові, вовняні і
балони, модно, практично, елгант-
но. — Для приїжджів з провінції
високу роботу від 1 до 2 днів.
П. Т. Урядничкам догідні умови.

НОВИНА!

Зведена діллина

ГОТОВОЇ

ЖІНОЧОЇ

КОНФЕКЦІІ

Костюм повний сформований брн. як плаці, костюми, суні постійно
виставлені в виставочній.

Суконна шовкова тканина з
тонкою стрічкою.

власних з їх батьківської землі на далеку північ, або під претекстом боротьби з кулаками та кривавий т. зв. кулацтва — себто найблизької української групи серед українського селянства — до концентраційних таборів, де вони масово знищують. Останньою комуністичною диктатурам життя нову т. зв. сталінську конституцію, проголошену в світі як найбільш демократичну, і ввели навіть тайне й рівне громадянства для всіх громадян, без різниці соціального походження і суспільного становища. В останній виявився ця „найдемократичніша“ комуністична диктатура блефом і блягою, бо крім комуністичної партії ніхто не має там права на свободного ділання, ані, коли йде про вибори, свободного права до передвиборчої агітації чи виборів. Бажає би я звернути увагу з цього місця на ці страшні, повні жаху відносини у Со-

вітах та на ці нечувані методи правління і регулювання всіх життєвих справ виключно і єдино при допомозі револьверової чи крісової кулі. Далі хочу заперектувати проти тих методів гноблення і винищення українського народу та ствердити, що великий український народ не зломиться у своїх змаганнях перед терором російського комунізму та що, хоч перетяжений величезними жертвами, виявить, як і досі виявляв, стільки життєвої енергії, що ці страшні мучили не тільки пережине, але й теж переможе.

Насвітлюючи ось так відносини, серед яких живе український народ у Світах, не треба цього розуміти так, немов би я мав намір через те сказати, що український народ поза Світами живе і розвивається серед сприятливих умов. Про ці справи я мав честь говорити на іншому місці і на будуче буду далі користатися з цієї можливості.

ВІДНОВЛЯЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1938 РІК НА

„ВІСТНИК“

Хто з краю, Австрії та Чехії приїжджає річну передплату до кінця січня 1938 — платять тільки 20 зол. — Ціна поодинокі книжки в краю 2,20 зол., за кордоном — 2,50 зол. — Для закордону річну передплату знижуємо до кінця січня 1938 р. на 25 зол. — В 1938 р. вийде, як дотепер 4 книжки чвертьрічника ВІСТНИКА в ціні 1—2 зол., в річній передплаті в краю — 4 зол. за кордоном — 5 зол. Передплатники ВІСТНИКА платять половину.

Львів, Чарнецького 26.
Чековеkonto ПКО 500371.

3 польських справ.

ОЗОН ПЕРЕД НЕВІДОМИМ.

Чи тільки зміна особи?

Справа зміни на становищі шефа Озону ще далі викликає бачачи та ріжні здогади в польських політичних колах та не сходять зі сторінок польської преси. Сьогодні ніхто ще не може нічого сказати про те, яку політику поведе ген. Скварчинський, бо його знають як воєнка, що досі завжди тримався оподалік від політики.

Пишучи про уступлення полк. Коца конзервативний „Час“ міркує:

„Всі завдають собі, ясна річ, питання, чи зміна на становищі шефа ОЗН є тільки зміною особи, чи теж буде це і зміна напрямку. Було б передчасно намагатися знайти сьогодні відповідь на те питання. Можна тільки покликуватися на факт, що зміст лютової декларації заaproбували президент держави і начальний вождь. Тож, якщо в політичному житті обов'язують логіка і послідовність, треба би думати, що зміна, яка зайшла, це тільки зміна особи.“

Ген. Скварчинський і легіонові кола.

„Яким шляхом — пише „Гонець Варшавський“ — піде акція ген. Скварчинського, важко ще сьогодні сказати з цілою певністю. Але є факт, щодо якого нема ніякого сумніву, що покликання ген. Скварчинського, який тішиться великими особистими симпатіями у всіх легіонових колах, спричиниться до внутрішнього сполучення легіонів-неовіацького табору, порушеного в останніх місяцях. Легіонові кола доб'ються в новому шефі висловлення своїх тенденцій і змагань. Його близький приятельський зв'язок з ген. Боньча-Удзовським, Токаржевським, Домб-Бернацьким, Шмалінгом — кидає багато світла на його майбутню тактику“

Озон і Союз Молодої Польщі.

Цей самий „Гонець Варшавський“ пише:

„Найважче прийдеється (розуміється Озонів — Ред.) упорядувати далі взаємини з Союзом Молодої Польщі (Зайонзек Молодей Польські). Та організація приспороювала і полк. Коцові найбільше клопотів, викликаючи непорозуміння внутрі легіонів-неовіацького табору. Як буде й далі відносини до ген. Скварчинського, не можна сьогодні передбачити, та на всякий випадок річ дуже знаменна, що зараз після зміни провідник С. М. П. Рутковський видав свої підвладні прикази, в якому — це особливості — нема навіть найменшої згадки про те, що ген. Скварчинського покликали на шефа Озону. Зате цілий приказ підкреслює позицію полк. Коца.“

У згаданому приказі читаємо, що основною метою праці СМП є нав'язати до воєнних традицій і створити творчу синтезу праці незалежницького покоління з силами і працею молодого покоління Польщі; що Польща, яка надходить, мусить бути сильною деожавою, тертою на народі, організованому біля однієї авторитету, яким для СМП є маршал Сьміглі-Ридз, спадкоємець цієї марш. Пилсудського; що людиною, яка взяла на себе завдання зв'язати молоді покоління з традицією воєнсько-незалежницького табору, є полк. Коца; Коца, перший провідник СМП.

„Сьогодні — кажуть в приказі — полк. Коца уступає в ширшого візника політиці в політиці ОЗН. Але не уступає він зважаючи на його авторитет для СМП, що для різних причин, в німому і ніколи не відрізняється від успішних декларацій з 21-го лютого і з 28-го червня 1937.“

Вибачливий мужчина
збирається виключно
в кравецькій сальоні

С. Ноєра Львів
Академічна 6,
вхід від Хоружини 5.

Роботи виконуємо найсхідніше і на догідні сплати. — Найновіші матеріали постійно на складі.

15 найстарших передплатників „Діла“

(від часу його появи, як щоденника).

о. Андрій Борисевич, Дрогоїв.
о. Сильвестр Вояковський, Богданівка.
д-р Антін Горбачевський, Чортків.
д-р Кость Левинський, Львів.
о. Єронім Моравський, Орове.
о. Василь Навроцький, Красне.
о. Степан Онишкевич, Купнівчичі.
о. Іван Пастернак, Дзіболки.

о. Андрій Пеленський, Лисятичі.
о. Вол. Попель, Малинів.
о. Теодор Савойка, Селиська к. Динова.
о. Орест Солтківський, Ботелка.
Іван Хавалка, Хмільно.
о. Мих. Шумило, Ричигів.
о. Іван Ярославич, Райське.

КРАВЯТИ
БІЛЛЯ поручає
КАПЕЛЮХИ
РУКАВИЧКИ

Вацлав Чарнецький

Львів, Гетьманська 6, тел. 108-70

Апарат „Діла“ у січні 1938 року.

НАДЗІРНА РАДА:

д-р Дмитро Левинський — голова,
д-р Кость Левинський — заст. голови,
Ів. Євген Храпливий, — секретар.
д-р Михайло Волошини,
Михайло Галібей,
Ів. Юліан Мудрак,
Ів. Юліан Павлович,
Михайло Стефанівський,
Пос. Володимир Целевич.

ДИРЕКЦІЯ:

Ред. Кипріан Білинський,
Дир. Степан Кузик,
О. Ів. Даміан Лопатинський

РЕДАКЦІЯ:

а) Члени Редакції:

д-р Іван Німчук,
Іван Келрин — політ. референт,
— Редакційна Колегія,
Осип Боднарів — огляд преси,
М. Богдан Галайчук — ПАТ, закордонні
справи,
Олександр Кузьма — краєва хроніка,
Роман Кучинський — „Відгуки дня“,
д-р Михайло Рушницький — літературний
референт,
Роман Савица — спортивний референт,
„Світ без політики“,
М. Михайло Хомак — правничий рефе-
рент, судові звіти,
Михайло Лотоский — коректор.

б) Постійні співробітники:

д-р Степан Баран — суспільно-політичний
референт,
Ів. Володимир Несторович — економіч-
ний референт,
Габ. Лазаревський — референт соціальних
справ,
д-р Станіслав Лисівський — музичний ре-
ферент,
д-р Христя Комаренко — жіноча сторінка,
М. Богдан Галібей — 3 верстати і життя“.

Позакраєві й закордонні кореспонденти у:
Варшаві, Берліні, Букарешті, Відні, Женеві, Нью
Йорку, Парижі, Празі, Римі, Софії, Торонто,
Ужгороді, Чернівцях.

АДМІНІСТРАЦІЯ:

Михайлина Косач,
Марія Рудек,
Гая Попель,
Омелян Матла,
Юрій Сінгалевич.

ЕКСПЕДИЦІЯ:

Стефанія Нидза,
Евгенія Мартинчук.

ВОЗЬНИ:

Володимир Крайчак, Богдан Козоріс.

ІНКАСЕНТ:

Богдан Кордуба.

ДРУКАРНЯ:

Олександр Костик,
Юрій Сидорак

— директори.

Теодор Калагур — метрампаж
Володимир Балицький, Микола Галушкі,
Іван Гарасим, Петро Стецик — ліногетисти
скаладчі „Діла“, Осип Кокот — пом. складач.
Степан Янішевський — роталіний машиніст.
Томас Гаврилів, Маріан Синоуцький і Степан
Сидорак — стереотипери. Григорій Шунер —
друкарський відбивач.

Шляхівця Нового Роду бачає клієнтам

фірма БРАТИ ПИТЕРНИ

Тел. 272-48.

Львів, Ринок 42

„ГЕТО“ У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.

Після уступлення ректора Кульчицького проєкції у Львівському університеті, влада проєкції Львівського університету, він зараз видає розпорядок, чим дає „гето“. В середу, 12-го січня почалися в університеті викладачі, але студенти жидів не прийшли.

Як вже подали ми у вчорашньому числі „Діла“, а ректором Кульчицьким згодилися викладачі: д-р Островський та д-р Самсонович. Хоча чути, що їх сядом підуть ще деякі члени академічного сенату.

Проф. д-р Ганшинський вислав до ректорату листа, в якому твердить, що на його викладачів

і вправу не зайшла ніяка зміна, бо його слухачі без огляду на націоналізм та віросповідні різниці, живуть в досконалій згоді. Критикуючи розпорядок проєктора Львівського проф. Ганшинський зазначає, що проєктор піддав під вплив шкільної молоді і не дав заборони, що в університеті будуть забезпечені спокій, свобода студій, здоров'я та життя засуджених на „гето“ студентів. Бо в розпорядку проєктора нема нічого про пікети при вході до університету та про бійки, що впадають до викладацької салі. Проф. Ганшинський протестує проти переслідування безборонної національної меншини.

— О —

Вісти зі світа.

АНГЛІО-ІРЛАНДСЬКІ ПЕРЕГОВОРІ.

У понеділок почнуться англо-ірландські переговори, що між ними будуть торкатися питання оборони британських островів. Лондонська преса прислухується цим переговорам чимало уваги. Важко передбачити, чи Де Валера погодиться на те, щоб британські військові кораблі й літаки могли мати бази в Ірландії.

СТАНОВИЩЕ УРАДУ ГОґИ ДО МЕНШИН.

Румунський міністр без теки Драгомір, до якого належить меншинна політика, заявив у інтерв'ю представникові одного мадярського часопису, що уряд Гоґи поважає всі конституційні права національних меншин; він творить систему основану на праві й порядку, тому нема причини до страху. Мін. Драгомір обіцяє у найближчому часі навести контакт з провідниками меншин: мадярської, німецької та жидівської.

РУМУНІЯ ПРИСТУПАЄ ДО ПЕРЕГОВОРІВ З ІТАЛІЄЮ ТА МАДЯРСЬКОЮ.

Обговорюючи недавні зміни в закордонній політиці, Блгородський щоденник „Време“ твердить, що в найближчому часі почнуться італійсько-мадярсько-румунські переговори.

НАЙВИЩІ РАДИ ССР НЕ ВЛЮНО „БАВИТИСЬ У ПОЛІТИКУ“.

Як зазначається, члени найвищої ради ССР на основі директив від виборців не можуть займатися більш загальними справами політичного або економіко-господарського характеру. Вони мають збирати голоси лише у місцевих та крайових господарських справах. (АТЕ).

ПРЕЗИДІЯ.

На останньому засіданні найвищої ради ССР за протестом відмовився Андреев (допоміжний Сталин), а також Лисенко (представник безпартійних) та Скібаєв (голова союзного Убеастану).

СОВІТСЬКИЙ ПОСОЛ ПОКИДАЄ БУКАРЕШТ?

Совітський уряд несподівано відкликає свого посла у Бухаресті Михайла Островського, який в найближчому часі вернеться до Москви. Як припускають у Бухаресті його становище не обіцяє.

Як подає „Таймс“, совітське посольство у Бухаресті офіційно заявляє, що совітський посол у Румунії зайнятий з огляду на те, що до влади дійшла національно-християнська партія.

СССР ДОМАГАЄТЬСЯ ЛІКВІДАЦІ БРИТІЙСЬКОГО КОНСУЛЯТУ В ЛЕНІНГРАДІ.

Уряд ССР зажадав від Великої Британії, щоб вона ліквідувала свій консулят у Ленінграді до двох місяців. Своє домагання мотивує ССР тим, що в Англії має він лише один консулят в Лондоні, коли тимчасом на совітській території є два британські консуляти: в Москві та в Ленінграді.

Слід згадати, що недавно ССР змусив Японію ліквідувати деякі її консульські станції.

БОЛЬШЕВИКИ ХОТЯТЬ ЗЛІКВІДУВАТИ В КОНСУЛЯТІВ У ЛЕНІНГРАДІ.

Совітський уряд основує своє домагання на засаді, що від тепер ніяка держава не може мати у ССР більше консульських станцій, ніж ССР має на території тої держави.

З огляду на те московський уряд домагається також від Швеції, Норвегії, Данії, Латвії та Естонії, щоб вони, подібно як Велика Британія, ліквідували до кінця лютого свої консуляти в Ленінграді.

ШОТАН ВІДАЄТЬ ВЛАДУ РАДИКАЛЬНОМУ УРЯДОВІ САРРО?

Як твердять паризький „Пті Бле“, у французьких політичних колах загальною думкою, що зближується кінець уряду Шотана. Сам Шотан втомлений і охоче передає би владу кому іншому; він чекає лише на нагоду. Такою нагодою буде мабуть конфлікт між „генераль-

ною конфедерацією праці“ та фабрикантами; арештою до упадку Шотанового уряду може дійти ще й скоріше.

Правдоподібно прем'єром стане мін. Альберт Сарро, який утворить уряд виключно з радикалів. Соціалісти лиш умовно підтримували би той уряд, тому він був би мало життєдатливий.

300.000 ТЕКСТИЛЬНИХ РОБІТНИКІВ ПОГРОЖУЄ СТРАЙКОМ.

Президія ради міністрів поважно застерігає коєна агітацією, яка скоро шириться серед текстильних робітників у північній Франції і загрожуює генеральним страйком. Якщо такий страйк вибух, обняв би він коло 300.000 робітників.

МОБІЛІЗАЦІЯ ВСІХ МУЖЧИН ТА ЖІНОК У КВАНТУНІ.

Китайська влада в Квантуні покликала під зброю все населення, разом із жінками. Мужчини від 18-ох до 40 літ будуть служити в зброю, жінки — як шпитальні доглядачки та як помічна служба.

БАРСЕЛЬОНА ЗБОМБАРДОВАНА.

Над Барселоною перелетіли вчора три національні бомбові літаки, що скинули бомби. Одна особа ранена, матеріальні втрати чималі.

ПІД ТЕРУЕЛЕМ СПОКІЙНО.

Як повідомляє урядовий комунікат головної квартири національних військ, на відтинку Теруеля червоні обмежилися до дрібних виступів. Національні війська відбили їх без трудно, а інших фронтів нічого замітного.

ПО ШИРОКОМУ СВІТІ.

Німецький міністр війни ген. Блюмберг, що саме скінчив 59 літ, оженився з панном Грен. Як свідки виступали: канц. Гітлер і преа Герінг.

Італійська політично-господарська місія приїде неавом до Японії.

В Японії згорів будинок генерального інспекторату армії; причина невідома.

Португальський уряд купив 15 британських бомбових літаків.

Деякі французькі часописи твердять, що відомого російського публіциста-економіста вбили члени правої тайної організації „ЦСР“.

У Єгипті розв'язує парламент мабуть 1 лютого, розписуючи вибори на травень.

В Естонії у 20. роковини незалежності видано в життя закон, на основі якого директори промислових підприємств можуть бути лиш естонці.

Мексиканський уряд хоче виселити всіх жидів, які дістали дозвіл на візд як різні тимчасом займаються торгівлею.

ВИГУКИ ДНЯ.

Скок у майбутнє.

Повітряний ровер випала ізза муру каміном, хвилюючи потріпан крилами на місці і врешті легенько осів на землю, точніше на „Пашу Герасима“. З ровера зліз громадянин середніх літ, у спортивній одязі і розглянувся по каменях.

— За чим шукаєте, добродію? — спитав поліцейський, підійшовши швидко і чинно позадорожжю.

— Будь ласка, скажіть де редакція „Діла“? — поліцейський відповів лизовано брови.

— Не знаєте, де редакція „Діла“? — М. Хіба ви не в департаменті?

— Ні, я гетьник в Боршівщині. Але у Львові діла бувають і тому не мав змоги...

— Цікаво. Далесі цікаво. Позвольте? — і поліцейський, знімаючи на пам'ятку оригінал.

— Ви питаєте про редакцію? Ось проїжджайте! — і показав рукою на величавий будинок.

Середній погляд і щоби тепер зазирнути, що між окнами та дверима помером тиснешся по каменях вікна: Редакція „Діла“.

— Ох, вибачте! Я не догадува. Дуже дякую. Хочу собі, власне, заарештувати „Діло“.

— Заарештувати? То чого жам до редакції? Ви зайдете до адміністрації!

— А хібаж я там не зайду вже й адміністрації?

— Очевидно що ні. Адміністрація ось тут! — і показав рукою на інший будинок.

Середній аж зашарігав.

— Ф-ф-ф! Аж два будинки.

— Не два, а п'ять. Ось редакція, ось адміністрація, а тамте експлуатація. В подвір'ю друкарня з двома гонимцями на згоду.

— Дякую за пояснення, а то був би досить часу страпати.

Громадянин уклонився, поліцейський засалютував і розійшлися.

Підпровадивши ровер під камінем адміністрації, хотів уже селанити зіставити його під муром, але підійг якийсь хлопчина в однострою і запитав:

— Ви до „Діла“ може?

— Так!

— То прошу з ровером за мною.

І поїхав його до гаражів.

— Отут прошу собі поставити ровер, бо на вулиці не вільно і небезпечно. Може щось погріти...

Громадянин витягнув калитку.

— Що ви, пане добродію? — ажакнувся хлопчина. — Мені нічого не належиться.

Після того громадянин увійшов до будинку адміністрації.

— До якого відділу? — спитав його ділоного дверник.

— Хочу заарештувати „Діло“.

— Третій поверх. Відділ арештувати, сімнадцять число, а вікна на ліво.

Громадянин сів у вікно і поїхав.

Позагодивши справу пішов оглядати ціле відомство. Перелетів внутрішній телефон ладившись до відділу пропаганди: „Принимати одного урядовця до товариства для нашого переплатника“.

Саме минав а новодаром якісь двері. З кімнати вибігли три молодці і кинулися до вікна.

— Куди вони так? — запитав громадянина.

— Це агенти. Вони висліджують наших репертерів на місцевий об'єкт.

Перейшов до будинку редакції. Тимчасом у церкві.

— То в нас не пінуть машинками?

— Назпакі. Тільки машинками. Але різні двері герметичні, а два: машинки тихі. Це так як давно бувало. Маємо в музею машини колишнього редактора І. Кедрина. Тринадцять скоростріл. Уявляю собі, який гармілер робили.

— А чи не можна булоб поговорити з головним редактором? — спитав громадянина.

Пропагандист глянув на годинник.

— На жаль за пізно. Зрештою треба зникати два дні передтим до книжки. Коли хіба згодосмося до секретаріату...

— Дякую, але я ніни мушу відхатити.

— Ніни? Таж ви хотіли оглянути наш докаль?

— Очевидно. Адже ще маю кілька годин часу!

— В такому разі хіба дуже побіжно. Прощайте і пішли побіжно оглядати.

— Це кімнати подвійних спіробітників. На кожній поверсі особливий відділ: на кожній часті світа особливий. Це кімнати малого фейлетоніста, а це — дола шепотом — апарату головного редактора.

— А чи до малого фейлетоніста можна побіжно зайти.

— Попробуємо. Наш малий фейлетоніст занадто дуже приступний. Навіть любить розповідати гостям. Не те що тому сто літ...

Вийшов до переліковою, а зайти до кімнати з написом: Секретаріат. За столом сиділа молоденька гарна блондинка і мріяла їх малим синім очима.

— Особиста секретарка! — шепнула секретарка.

— Чи можемо банитися з паном Чинічем Галаткою.

— П'ятнадцять літ. Власне тепер беруть візд і дають ковалейський фейлетон.

— А потім?

— Чудесне подужання в церкві. Лондонський тижденьник „Католік Геральд“ повідомляє про чудесне оздоровлення, яке сталося підчас Різдвяної утрні в церкві у Прествіч. Один молодий темний хлопчик і композитор Ерік Маллоу, брат свого друга, щоб заліати його

Галактіон Чіпка.

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає.

Направа жіночих торбинок

продаж найкращої шкіряної гадан-
терії по найнижчих цінах тільки в
Рибіні Ринарсько-Галантерейній
М. БАРЕР, Львів, Синьуська 2,
побіч фірми Сахмандра.

Театри.

Великий Театр:

П'ятниця 14. I. год. 7.30 „Сніг“.
Субота 15. I. год. 8. „Львівський“ оп.
Неділя 16. I. год. 8.30 попоз. „Сніг“.
год. 1.30 веч. „Сніг“.

Театр Ринорожностей:

П'ятниця 14. I. год. 7.30 „В перфумерії“
Субота 15. I. год. 7.30 „Розрахунок“.
Неділя 16. I. год. 8.30 попоз. „В пер-
фумерії“ год. 7.30 веч. „Розрахунок“.

Український Нар. Театр ім. І. Тобіле-

вича.

МАНУШ:

14. I. Північний барон.
15. I. Орфей.
16. I. Діти з Маслохоту.
17. I. Муж двох жінок.
18. I. Шаріа.
19. I. Довбуш.

20. I. Діти з Маслохоту. У

виступить театр у Льво-
ві в саль Театру Ринорожностей: для

14. I. Орфей, для 15. I. Довбуш.

Український Народний Театр ім. М. Са-

вельського.

МУСАНОВИЧ:

14. I. Хмара.
15. I. Маруся Богуславка.
16. I. Малець.
17. I. Жайворонки.
18. I. Ніч під Івано Купало.

ПРОКОВИЧ:

14. I. Хмара.
15. I. Гетьман Побуток.
16. I. Хмара.
17. I. Маруся Богуславка.
18. I. Малець.
19. I. Ніч під Івано Купало.
20. I. Гетьман Побуток.

ПРИКАВНИЧ:

14. I. Хмара.
15. I. Маруся Богуславка.
16. I. Малець.
17. I. Ніч під Івано Купало.
18. I. Гетьман Побуток.

СЕННИЧ:

14. I. Хмара.
15. I. Маруся.
16. I. Гетьман Побуток.
17. I. Хмара.
18. I. Маруся.
19. I. Гетьман Побуток.

Театр підготував до вистави юморис-
тичний опер „Пісня Бескиду“.

20. I. Хмара.

21. I. Маруся.

22. I. Гетьман Побуток.

23. I. Хмара.

24. I. Маруся.

25. I. Гетьман Побуток.

26. I. Хмара.

27. I. Маруся.

28. I. Гетьман Побуток.

29. I. Хмара.

30. I. Маруся.

31. I. Гетьман Побуток.

32. I. Хмара.

33. I. Маруся.

34. I. Гетьман Побуток.

35. I. Хмара.

36. I. Маруся.

37. I. Гетьман Побуток.

38. I. Хмара.

39. I. Маруся.

40. I. Гетьман Побуток.

41. I. Хмара.

42. I. Маруся.

43. I. Гетьман Побуток.

44. I. Хмара.

45. I. Маруся.

46. I. Гетьман Побуток.

47. I. Хмара.

48. I. Маруся.

49. I. Гетьман Побуток.

50. I. Хмара.

51. I. Маруся.

52. I. Гетьман Побуток.

53. I. Хмара.

54. I. Маруся.

55. I. Гетьман Побуток.

56. I. Хмара.

57. I. Маруся.

58. I. Гетьман Побуток.

59. I. Хмара.

60. I. Маруся.

61. I. Гетьман Побуток.

62. I. Хмара.

63. I. Маруся.

64. I. Гетьман Побуток.

65. I. Хмара.

ЗАКОРДОННЕ РАДІО.

П'ятниця, 14. січня 1938.

БЕРЛІН 11.15, 15.00 Розр. музика, 17.00
Романтична музика, 20.00 Веч. концерт.
21.00 „Павий іх дер Дунаєвський“ ком.
Овертюра, БУДАПЕШТ 12.05 Веч. кон-
церт, 20.00 Симф. концерт, 17.00 Біол.
19.30 20.00, 21.00, 22.00 Опера. ВІДЕНЬ
11.25 Солісти, 15.15 Оп. арії. Гельмонт
альт, 16.50 Для дітей, 17.20 Хор і солісти,
19.25 20.00 Військ. орх., хор, 21.00 Кон-
церт англ. музик, 22.30 Танк. музика,
ДАНТИЛІАНДЕНДЕР 15.15 Діти і пісні,
15.00 Спін. скрипка, 20.00 Гітарист Сего-
вія, КОШІЦЬ 14.00, 18.45 Вістки, 18.00
Верет: „Помітки людської культури“,
Концерт Анди Остапчук-Наумовської
(композитор Сітисського та нар. пісні),
МІЛАН 17.15 Серпика, 19.30 Розр. муз.,
21.00, 22.00 Сонраи, форте дуєт, ПРАГА
15.15, 16.10 Розр. музика, 16.40 Смітх.
квартет 20.35 „Ревелія“ орк. Франк-а.
21.25 „Дитинство Христа“ бібл. трильо-
гін Верліона, РАДІО ПАРИ 18.00 Камер.
концерт, 21.15 Пісні, 21.30, 22.00, 23.00
„Ле пас“ драма Порто-Ріша, РИМ 16.00,
18.00 Концерт хору, 19.30 Розр. музика,
21.00, 22.00 Комедія.

ЧАЙ
Колоніальні товариНАРОДНА
ТОРГОВЛЯ

Субота, 15. січня 1938.

БЕРЛІН 14.15, 15.00 Розр. концерт,
15.30 Пісні молоді, 19.45 Веч. гомін, 20.00
21.00 „З піаном на піаном“ муз. манд-
ристка, орх., гавайський салотет; БІЛ-
ГОРОД 20.00 Хор, 20.30 21.00 Популярні
пісеньки; БУДАПЕШТ 12.05 Форт., спіл,
17.30, 18.00 Циг. музика, 19.00, 20.00, 21.00
„Весела вдова“ оп. Легера, 22.40 Орх.
концерт; ВІДЕНЬ 11.30 Селянська музика,
14.00 Льота Львів співає, соп., 19.30
20.00 21.00 „Два серця в такт раз-
двотри“ оп. Роб. Штольца, 21.40 Форт.,
22.30, 23.00 Відеоська музика; ДАНТИЛІ-
АНДЕНДЕР 19.10 20.00 „Попелетум
мобіла“ пес. концерт, 21.00 22.15 23.00
„Маленький Батерфай“ оп. Пуччіні; КО-
ШІЦЬ 13.25, 18.50 Вістки; МІЛАН 17.15
Танк. музика, 20.30 Розр. музика, 21.00
22.00 23.00 „Маленький Батерфай“ оп. Пуч-
чіні; ПРАГА 16.50 Театр для дітей, 17.85
18.00 Німецька аудіція; комедія Нестора
а муз. ім. 18.50 19.20 Легка музика; РА-
ДІО ПАРИ 18.00 Весела аудіція, 18.45
Пісеньки, 21.15 Пісні, 21.30, 22.00 „Пі-
тих“ драма на оп. Ан'єтофана, 22.10
Розр. концерт; РИМ 17.15 Танк. музика,
21.00, 22.50 „Балетна“ оп. Кальмана.

Неділя, 16. січня 1938.

БЕРЛІН 15.30 Муз. дрібнички, 19.30,
20.00, 21.00 „Камелі“ оп. Білеті; ВІЛГО-
РОД 20.00 Пісеньки; БУДАПЕШТ 12.30
Оп. орх. 15.45 Циг. музика, 17.00 Для
дити; ВІДЕНЬ 15.40 Камер. Мюзик,
19.25 20.00 21.00 Спін. музика; ДАНТИЛІ-
АНДЕНДЕР 15.30 Ім. ж. п. пісн.
16.00 Голоси милої; КОШІЦЬ 18.00 Для
Заморських; МІЛАН 17.00, 18.00, 19.00
Симф. концерт, 21.00, 22.00 Неповні са-
м'я оп. Легера; ПРАГА 12.35 Розр. кон-

церт, 17.10 „Земля співає“ суита Савора
17.35, 18.00 20.00 Німецька ауд. орх., со-
лїсти, Пісні Ветовена, 21.00 Симф. кон-
церт, РАДІО ПАРИ 18.00 19.00 21.30 22.00
Симф. концерт, 21.15 Пісні, РИМ 17.00,
18.00 Комедія, 20.30 Розр. музика, 21.00
Концерт, 22.00 Скрипка.

ЛВІВСЬКЕ РАДІО.

П'ятниця, 14. січня 1938.

6.15—8.00 Ранішня ауд., 9.30 Транс-
богослуження з Успенської церкви у
Львові, 11.15 Для дітей: „Слова дитини“,
11.40 Арії з опер Чайковського, гр. пл.,
12.03 Полуднева аудіція, 13.45 Сусп.
гутірка, 13.50 Музика а пл.; у перерві:
Аудіція для жінок, 14.30 П. Чайков.
скрипк. Сергійковий концерт д-лур оп.
35 (Б. Губерман із орх.), 14.55 Вістка,
15.00 Спогади з 1863 р., Музика а пл.,
15.20 Віжучі вістки а міста та провінції,
15.30 Господарські вістки, 15.45 Оповід.
для дітей, 16.00 Гутірка а хористи, 16.15
Концерт салон. орх., 16.50, 19.50 Акту-
альні гутірка, 17.00 Сучасна муз., 17.15
„Тріє царі“ ауд. в оп. В. Ковальчука,
у вик. ансамблю українського театру
та хору „Сурма“, 17.50 Огляд вистав,
18.00 Сігновий комунікат, 18.10 Турист.
інформатор, 18.15 Пісні у вик. Тамари
Востер'єви (сопр.), у супр. форт., 18.35
Мистецька творчість Ріхтер-Яновської,
18.50 Спортові вістки, 18.55 Програма на
загарт, 19.00 Театр Улан: „Тинь Матвія
Паскаля“ Л. Піранделло, 19.40 Ем. Ша-
бріє: „Гвендоліна“, увертюра, а пл., 20.00
Симф. концерт, орх., форт.; у перерві
Веч. денник, актуальна гутірка, 22.50
Ост. вістки, 23.00 Фортенія і гр. пл.

Субота, 15. січня 1938.

6.15—8.00 Ранішня аудіція, 11.15 Для
жінок: Співаємо пісеньки, 11.40 Грає Ко-
лєта Франц, скрипка, гр. пл., 12.03 Пол.
аудіція, 13.45 Концерт баяна, 15.20
Танк. скрипка, 15.30, 15.40 Господарські
вістки, 15.45 „Завулення“ весела ауд.
для дітей, 16.15 Військ. орх., 16.50, 18.35,
19.50, 20.55 Актуальна гутірка, 17.00 „Із
галерії сибірських чудаків“, 17.15 Від
Атея до Байрагту: „Великого залізнич-
світ. музика а опер Скарлатія, Гендлі,
Комедія. Гасе та Трет“, 17.50 Наша
програма, 18.00, 18.50 Спортові вістки,
19.10 Камер. концерт Р. Штраусівни
(скрипка), форт., 18.55 Програма на за-
гарт, 19.00 Як варш. скавти по Вислі
мандрували, Польща та її багатства, 20.00
Концерт нар. музик, 20.45 Веч. денник,
21.00 Танк. музика, орх., рефрен, у пе-
рерві „Аналіфет“ монолוג Яр. Ніс-
тіца, 22.50 Ост. вістки, 23.00 Танк. муз.
а пл.

Неділя, 16. січня 1938.

8.00 Співач часу; 8.30 Для селян: Що
дасть хліборобам упрощення Гал-
лицчини; 8.40 Гутірка; Фантазія в „Фан-
ста“, пл.; 8.50 Корвети добле зрозумі-
лого розпорядства; 10.30 Хорали Ба-
ха; 11.00 Розр. музика а пл.; 11.20 Львів-
ський театр ім. Каміньського; 11.30 Ре-
портаж із життя; 12.03 Симф. позанок;
12.00 Виступ — осерелок мистецтва; 13.10
13.10 „Опівні“ Серотенського; 13.30 Му-
зика, орх., спіл; 14.00 Провідальсько-
співачів; 14.45 Для селян: Огляд ринків
і рільн. продуктів, Що а економіка а
практика у діяльності господарств,
Прогноз а Коопатив у радостях;
15.15 Всього згодом; 15.45 „Варшавка“
опов. для дітей; 15.45 Молоді таланти;
15-літній скрипач М. Скалка у супр.
форт.; 16.05 Два фортенія; 16.45 Ауді-
ція і життя; 17.00 Пісеньки для мі-
крофон. орх., спіл, гумор, пісні; 19.00
Театр Улан: „Пісня Козачку“ драм. а-
ккомпанію Ім. Каміньського; 19.30 Кон-
церт Муз. Т-ва, форт., спіл, 20.35 Спорт,
20.40 21.00 „Поділ огнид; 20.50 Веч. ден-
ник; 21.15 Юна. аудіція; 22.00 Спін. ве-
дучий Сербага Тасіа у супр. форт.;
22.25 Камер. концерт; 22.50 Ост. вістки;
23.00 Танк. та пісеньки.

КРИМІЯ.

Львів 13 січня 1938

Гомін.

Криво-голова: Бельгі Бельг. 50-63,
50-60 Голландський 57-60, 57-60,
Польща Канад. 49-50—51-60, Фінляндія
год. 294-62—292-90, Франки фр. 18-05—

17-65, Франки швейцарські 192-30—191-60
Фінти австр. 96-44—96-28, Гуальдені хви
100-20—97-80, Корони ч. 17-60—16-90, Кор.
дан. 118-09—117-25 Кор. норв. 131-8—
131-90, Корони шв. 136-28—135-70, Ліри
італ. 21-80—21-00, Марки фінлянд. 11-65
—10-25, Марки нім. 113-50 — 110-50, Піти-
лінги австр. 99-20—98-20, Телі Авія 24-20
—25-25, Марки нід. 122-00 — 118-00

Львів.

4.1 пів. проп. вчутт. 64-73, 64-37, 1. іна
1. ав. 78-75 серія немот. 3 поз. іна. 1. ав.
79-25 серія 89-00 3 копирки. 66-30 прем.
дол. 42-00, 4 консол. 67-75

Папери.

Банк Польський 116-30 Цукор 36-50
Вугіль 30-75, 30-75 Лінійні 61-75, Мод-
жель 11-00, Островські 55-25, Стаховичі
36-00, 36-50, 36-25, Габсбург 49-00
Тендерні негодна.

ЦІНИ „МЯСЛОСОЗУ“

Львів, 13 січня 1938 р.

1 кг. масла десерт. блон. без оп. 3-03 зол.
1 кг. масла бочков. вид. з опак. 3-10 зол.
молоко 16—17 сот.
яйця (копа) 7-90—8-00 зол.
Тендерні негодна на масло й мо-
локо, на яйця сильна.

Подяка.

Подобалося Всевишньому поклонити
до себе передчасно Найдорожчу нашу
Подругу і Маму бл. п. ЄВГЕНІЮ МАРІЮ
(дл. ім.) а ВОБЕРСЬКИХ ФЕДОРІНИ
НОВУ. В наших горі одержали ми так
багато запл. опікунства, що потувалося
до обов'язку аложити всім прикладу по-
дяку.

Дякуємо Веч. О. Демчишинів Вас. за
уділення Поміч'я Найсв. Тайн, ВП. П.
Софії Налужковій, упр. школи за піклу-
вання в часі похоронів Веч. О. М. Ва-
ничинському за провід у похоронах і по-
тімаччі слова проповіді в церкві, Веч.
о. М. Гузеві за прощальне слово при
аннесанні тлінних останків, оо. Пош-
ацькому Вол., Кулиничові Мих., Шу-
льковій Із., Ульянському Романові, Дем-
чишинів В. і Маркентові Олександр, за у-
часть в похороні, Парохіям а Цейро-
ва, що прийшли а прощесію і вітанням,
Тов. „Луг“ а Воробіляц, парохіальним
хором і всім парохіяном за ласкаву у-
часть і поміч у похороні.

Нахай усім Бог отворить вгородить.
Муж і діти.

ОПОВІСТКИ.

Приватний урядовець, безробітний,
хорий на нерви, який дісно находит-
ся в несприятливому положенні, просить Ви-
шнього жертовно аложити йому боляй ней-
дрібношу хаоту на ліки і поворот до до-
му. Жертв приймає Адміністратія для
„Хорій-Безробітний“.

Надзвичайні Загальні Збори Т-ва У.
С. К. „Обнова“, в справі зміни статуту,
відбудуться в неділю, для 23. I. 1938 а
в год. 4. попоз. в доміні Т-ва, Львів,
вул. Коперника 36. На випадок нево-
ної відсутності членів, збори відбудуться
години пізніше. — Василь 153

На Рідну Школу аложили Ви. Алек-
сандра і Франц Яворські а Гутініст 20
зол. зам'яць вітка на доміні бл. п. О.
лем Мотильського і п. Володимир
Семків.

На Рідну Школу аложили ВП. Михай-
ло Налужки Львів 20 зол. зам'яць віт-
ки на доміні бл. п. рад. Івкова Про-
мисльового; зам'яць вітки на доміні
бл. п. Володимир Семков, дружини о.
Володимира Семкова, парохіа доміна
а Ширії аложили по 5 зол. Філія Со-
ау Українок, Савички, Ласодинський,
Степняков 2 зол.; водночас громадяни
14 зол., разом 31 зол. — Зам'яць свя-
тотини і нахорінних побажань ВП.: Ім.
Стефан і Наталія Попович Виступа 2
зол., о. Петро Пастор, парох у Пере-
гінську 4 зол., о. Остап Остеронок а офі-
цію а Перегінську 3 зол., д-р Осип Си-
ненький а домінію а Перегінську 3
зол., Ольга а Михайло Остеронські, Львів
2 зол. ВП. Жертованим складало ви-
ру подяку Головна Управа Р. Ш. 153

Календар „Криниця“ на рік 1938

ПРЕБАГАТА, ІЛЮСТРОВАНА НАСТІЛЬНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЩОДЕННОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Кожні частини статистичної, подас „КРИНИЦЯ“ найновий огляд з усіх алянок нашого життя і всесвітніх пол тич-
них подій. — „КРИНИЦЯ“ — це провідник кожного українця а його професійній праці. Замовляти — в Адм. істрації
„КРИНИЦЯ“ — Львів, Ринок ч. 10. II пов. і в усіх книгарнях.

ВЖЕ РОЗПОЧАЛИСЯ

Дешеві Білі Дні

з 30% знижкою у Ф-мі

Галицький Магазин Новин

Львів, Галицька 15.

Для прикладу кілька цін:

Позитив	зол. 0.60	Шифон постел. шир. 150	зол. 1.70
Шифон	0.90	Пощаза мереж. ков.	1.50
Зефір сир.	0.60	Простирало кодрове	4.50
Покрійня на сорочку	1.20	Обрусове біле	1.90
Сирій шовк	1.10	Серветки	0.20
Перкаліна постл.	0.70	Ручники	0.30
Дизайн на підштанці	0.70	Ручники купальні	0.50
Позитив на простирала	1.30	Остеря	0.40
Вовн шир. 90	1.05	Хустинки до шовк	0.15
Шифон постел. шир. 90	1.—		

УВАГА: З нагоди „Білих Днів“ продаємо всілякі блаватні товари 30% дешевше. — Замовлення з провінції полегджуємо за поштовою післяплатою. — Приймаємо чекі Центрального Обороту Товарного.

НАУКА**ВПИСИ**

на ТРИМІСЯЧНІ КУРСИ КРОЮ І ШИТТЯ — наука індивідуальна, новою системою — успіх з науки певний — „АННА“, Львів, Галицька 26, 103 2-3

НАЙДУТЬ ПРАЦЮ

ПРИСЛУГУ ДО ВСЬОГО, особисто, працюючи, інтелігентну працю. Вголосили до Адміністрації з відписом свідоцтва і рефератом під „Чесно“. 137 3-3

КУЛНО - ПРОДАЖ

ФРИЗЕРСЬКЕ ЗАВЕДЕННЯ мужської-жіноче з українським дизайном на вулиці Вроцлавській до Адміністрації під „Добре“. 148 1-2

РІЖНІ

УКРАЇНСЬКА ПРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ що існує від 30 літ ІВАН МАРІЯШ, справляє всі роботи мужського, жіночого і сільськогосподарського характеру. Львів, ул. Петра ч. 3, 2719 5-30

ЛІДРУЧНИКИ ЛЕЩЕТАРСЬКІ у великому виборі, тільки в книгарні „Міся Канженик“, Баторія 6, 100 2-2

ІВАН ЗЕЛЬТЕРПРАХ Львів, пл. Маріївська 5 продає найкращі гарні вироби зі золота і срібла. 2018 10-15

СТЕЛЯКИ до абажурів виконують одностайно багаторазово роботи „Металь“ Львів, Ринок 29 (Брама Андрійового). 14 4-4

БЮРО ПРИПОРУЧЕНЬ „СВЯТОВІД“ влаштовує життя, все полегдять всьому в країні та за кордоном. Львів, Академічна 23, тел. 200.08, 2287 17-30

ДАРУНКИ на Новий Рік і воле, срібла, годинник, поручає найкраще фірма Валдер, Львів, Шайнохівська. Простий і дешевий подарунок годинник і абажур. 2707 5-0

ЖАРІВНИ від 5—25 ват. 70 сотників, детекторний голосник 5.— зол., дзвоник мінус дзвоник 6.— зол., кухонна лампа 2.— зол. „Централь жарівок“, Ринок 21, 2215 1-5

СОВГИ, савки, окремі піл для мови — Ротондер, Лейбена 87, 81 2-2

ВАННИ ЦИНКОВІ, бачі, НАСІДІВКИ, великий вибір. ЗАЯЦЬ Особливих чотиринадцять. 145 1-10

БРИТВИ

найліпші, гарантовані, світових марок продає по найнижчих цінах спеціалізована фірма

С. ФЕДЕР

Львів Коперника ч. 15 а
„ Сикстуська ч. 7
„ Галицька 16

**САМО ПЕРЕ
ВЕСЬ БРУД БЕРЕ**

МИЛО ДО ПРАННЯ
ОКСАНА
ФАМОЗА ЛЬВІВ
Потоцького 58.

Відомий ХРИСТІАНСЬКИЙ РЕСТОРАН
Г. ВІТЕК Трибунальська 10, ЛЬВІВ

(давніше Кельонський, побіч Нафтулі) поручає: смачну кухню, добрі закуски, пиво окрім. Ціни найнижчі. — Львівський гарний, надається на весілля, бенкети, зібрання і пр. — П. Т. Гостям з провінції 2202 10% опушту. 12-15

Білиз- ПОЛОТНО Посте-
няне ле
С. М. ГАВЗНЕР

Львів, Ягайлонська ч. 15.

Поручає матеріали на
ШЛЮБНІ ВИПРАВИ
СТОЛОВІ ГАРНІТУРИ

найліпших виробів краєвих і за-
кордонних по доступним цінам.
Обслуга також в українській мові.
1-11

Зміжна**погода:**

дош — сніг — мороз — спричинює спадок температури тіла, а це все сприяє розповсюдженню грипу. Філіжанка бульйону KNORR повертає втрачене тепло і хоронить перед простудою.

Бульйон KNORR — завжди ще найліпший!

Адольф Баот Львів, Галицька ч. 10, 1. п. тел. 226-91.

Магазин дамської конфекції
поручає найновіші моделі: СУКНІ, ПЛАЩІ І КОСТЮМИ
Проступні ціни

Поз'я! Єдині українські ініж. Ярослава Білинського
шоферські курси

Прованжні українськими факоними силами, поручаються всім, що хочуть здобути всестороннє знання в ділянці моторизації та запознати собі паяний про-
житок. — Інформації і злиси щодня.

Львів, вул. Сикстуська 43. — Телефон 271-55.

Колірові таблиці взорів.

Крої суконь і блюзок.

Куховарська книжка О. Ліщинської.

ЦЕ БЕЗПЛАТНІ ДОДАТКИ ДО ЖУРНАЛУ

„Нова Хата“

в 1938 р.

ЧВЕРТЬРІЧНА ПЕРЕДПЛАТА 4.50 ЗОЛ.

ЗАМОВЛЯТИ: ЛЬВІВ, УЛ. ХОДІВЕЧА 3.

ЖАДАЄТЕ ПОКАЗОВИХ ЧИСЕЛ!

Найліпші ДЗВОНИ, чапні, пауки, фелони, хоругви, ПОЛОТНА до ВИШИВАННЯ і шитки Д. М. П. плахенці, образи і всілякі ДЕВОЦІОНАЛІЯ, евангелії, всі церковні книги, сайта, КА-
ДИЛО, відзнаки, ПРАПОРИ для Товариства поручає спеці-
альна українська кооператива

Дім торг. пром. „ДОСТАВА“

у Львові, Ринок 43, 1. п.

Власні крамниці: Львів, Руська ч. 20, Перемишль, Косцюшка ч. 1.
Власна робітня церковних річей: Львів, Ринок ч. 43. Власна за-
ниці у Львові в Ринку ч. 44.

Вічні пера направляє

Спеціаліст О. Н. І. Н. пасаж Гавсманна 3.
Оказійна продаж вічних пер. 98 2-3

БРИТВИ ГАРАНТОВАНІ

ножі, ножички, поручає по найнижчих цінах фірма

Тадей Гославський

2246 ЛЬВІВ, ул. ГАЛИЦЬКА 15

СВІТОВОЇ СЛАВИ**косметичні препарати**

ELIZABETH ARDEN — LONDON

Виключна агентура

Мігр. Герман полляк

ДРОГЕРІЯ І АПТИЧНИЙ СКЛАД
ТЕРНОПІЛЬ, вул. МІЦКЕВИЧА ч. 43.

ДРОГЕРІЯ І АПТИЧНИЙ СКЛАД
МІГР. ГЕРМАН ПОЛЛЯК

з нагоди НОВОГО РОКУ скла-
дає цією дорогою своїм П. Т. Відборям
бажання ВСЬОГО НАЙКРАЩОГО.

Чай-кава**„E-W-I-G“**

ОСОЛОДЖУЮТЬ
СВЯТА

ЦІННИК ОГолошень у щоденнику „діло“.

Розмір часопису: 3 текстові шпальти і 4 оголошенні шпальти.

1 км. одношпальтовий або його міра в руб.
ріді оголошень

1 км. одношпальтовий в тексті і кошиках

1 км. одношпальтовий на першій сторінці

Дрібні оголошення від слова:
матримоніальні і приват. кореспонденція по
купо, продаж, вишук і т. п.
шукачі праці
слова товстим друком подвійно.

Остання сторінка 1/1
Остання сторінка 1/2
Остання сторінка 1/4
Остання сторінка 1/8

За редакцією відповідає Олександр Костик

Видає Видавничий Спілка „Діло“

З друкарні Вид. Спілки „Діло“ Львів